

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΒΑΔΕΒΟΥΛΗ ΤΑΤΙΑΝΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

**ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΒΑΔΕΒΟΥΛΗ ΤΑΤΙΑΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΣΙΑΝΟΥ – ΚΥΡΓΙΟΥ ΕΛΕΝΗ

UNIVERSITY OF IOANNINA

SCHOOL OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY, EDUCATION AND PSYCHOLOGY

MASTER'S DEGREE PROGRAM

“EDUCATION SCIENCES”

MASTER THESIS

**TRANSITION FROM EDUCATION TO LABOR MARKET AND THE
PROBLEM OF UNEMPLOYMENT:
THE CASE OF METSOVO**

IOANNINA 2020

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Σιάνου – Κύργιου Ελένη

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

- 1) Σιάνου – Κύργιου Ελένη
- 2) Μπενινκάζα Λουτσιάνα
- 3) Ζάγκος Χρήστος

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Σιάνου – Κύργιου Ελένη για την επιστημονική καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω τα μέλη της τριμελούς επιτροπής για τη στήριξή τους.

Επίσης, ευχαριστώ τον Δημήτρη και την οικογένειά μου για την υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, ευχαριστώ τους συμμετέχοντες στην έρευνα, διότι χωρίς τη συμβολή τους, θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί.

Αποστόλης Ζυμβραγάκης, "Το κλειδί"

Η γνώση είναι το κλειδί
και η ζωή το λουκέτο.
Αν θες να το ανοίξεις
δεν έχεις παρά να εκπαιδευτείς.

Το σχολείο είναι ο κλειδοκράτορας,
αφοσιώσου σε αυτό,
απόκτησε το κλειδί σου
και ξεκλείδωσε τη ζωή σου.

Πίνακας Περιεχομένων

Περιεχόμενα

Πίνακας Περιεχομένων	7
Περίληψη	8
Abstract.....	9
Πρόλογος	10
1 ΜΕΡΟΣ 1^ο - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	12
1.1 Ο Ρόλος των Κοινωνικών Ανισοτήτων στο Εκπαιδευτικό Σύστημα: Η Απαρχή της Κατηγοριοποίησης	13
1.2 Εκπαίδευση, πολιτισμικό κεφάλαιο και habitus	16
1.2.1 Η εκπαίδευση και το πολιτισμικό κεφάλαιο στην ελληνική πραγματικότητα	20
1.3 Η αγορά εργασίας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	30
1.4 Το φύλο ως παράγοντας ανισοτήτων και διακρίσεων.....	34
1.5 Επιλογή θέματος και μεθοδολογία της έρευνας.....	39
1.5.1 Στόχος της έρευνας.....	39
1.5.2 Μεθοδολογία.....	40
1.6 Σχεδιασμός έρευνας	44
1.7 Περιοχή μελέτης: Η περίπτωση του Μετσόβου.....	46
2 ΜΕΡΟΣ 2^ο – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	49
2.1 Παρουσίαση και Ανάλυση Αποτελεσμάτων.....	50
2.1.1 Κοινωνικά Χαρακτηριστικά.....	50
2.1.2 Εκπαιδευτικές διαδρομές	54
2.1.3 Εμπειρίες από την αγορά εργασίας.....	60
2.1.4 Σημερινή Εργασιακή Κατάσταση	64
2.1.5 Σχέση προσόντων και αγοράς εργασίας	68
2.1.6 Δια βίου εκπαίδευση.....	71
2.1.7 Σχέδια για το μέλλον	73
2.1.8 Λόγοι επιστροφής στον τόπο καταγωγής (Μέτσοβο).....	75
3 ΜΕΡΟΣ 3^ο- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	81
3.1 Συζήτηση των ευρημάτων – Συμπεράσματα	82
3.1.1 Ποιο το αντικείμενο σπουδών των συμμετεχόντων και γιατί το επέλεξαν; Επηρεάστηκε η επιλογής τους από την κοινωνική τάξη και το φύλο;.....	82
3.1.2 Ποια οφέλη πιστεύουν ότι αποκόμισαν από τις σπουδές τους;.....	84
3.1.3 Ποιες οι αντιλήψεις τους για την κατάσταση στην αγορά εργασίας και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;.....	85

3.1.4	Ποια είναι η τρέχουσα εργασιακή τους κατάσταση; Επηρεάστηκε από την τάξη και το φύλο; Αν ναι πώς;.....	86
3.1.5	Ποια η σχέση μεταξύ εργασίας και προσόντων σήμερα και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;.....	87
3.1.6	Ποιες οι αντιλήψεις τους για τη δια βίου εκπαίδευση;	88
3.1.7	Σε ποιους λόγους αποδίδουν την απόφασή τους να μείνουν στον τόπο καταγωγής τους;	89
3.1.8	Η κοινωνική τους τάξη και το φύλλο επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις διαδρομές τους;	90
3.2	Η έρευνα και τα αποτελέσματα.....	92
	Επίλογος.....	95
4	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97
4.1	A. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	97
4.2	B. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	101
5	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	105
5.1	A. ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	105
5.2	B. ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	110

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας. Εξετάζει τις αντιλήψεις και τις εμπειρίες των πτυχιούχων από τις εκπαιδευτικές τους διαδρομές στην εργασιακή τους διαδρομή. Είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου, που μεγάλωσαν και κατοικούν στο Μέτσοβο, μια μικρή, ιστορική κωμόπολη της Ηπείρου. Συγκεκριμένα, η μελέτη διερεύνησε το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσαν και έδρασαν οι απόφοιτοι. Εξετάστηκαν διάφοροι παράγοντες, όπως το οικογενειακό περιβάλλον, το φύλο, καθώς και η οικονομική κρίση που πέρασε και περνά η χώρα και επηρέασε τον πληθυσμό της πλήττοντας ιδιαίτερα τον τομέα της εργασίας. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος συλλογής δεδομένων μέσω των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η ανάλυση ανέδειξε χρήσιμα συμπεράσματα για τη μετάβαση των αποφοίτων στην αγορά εργασίας και την εργασιακή τους πορεία. Ειδικότερα, τα βασικότερα αποτελέσματα για την περίπτωση του Μετσόβου, ήταν η συμβολή του οικογενειακού περιβάλλοντος στην επιλογή εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο, αλλά και το ισχυρό φαινόμενο της έτερο-απασχόλησης της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων. Με αφορμή στοιχεία των συνεντεύξεων, συζητήθηκαν και άλλα κοινωνικά θέματα, όπως η ανισότητα των φύλων στην εργασία, αλλά και ο ρόλος του κοινωνικού υποβάθρου.

Λέξεις κλειδιά: Πανεπιστήμιο, μετάβαση, απασχόληση, αγορά εργασίας, Μέτσοβο, οικονομική κρίση

Abstract

This study focuses on the relationship between higher education and the labour market. It examines the perceptions and experiences of graduates from their educational paths on their work path. They are university graduates, who grew up and reside in Metsovo, a small, historic town of Epirus. More specifically, we focused on the transition process from the University to the labor market and explored the social environment in which graduates grew up and acted. Various factors were examined, such as the family environment, gender, as well as the country's economic crisis that has affected its population and the labor sector. Our methodology was based on the qualitative method of data collection through semi-structured interviews. The analysis revealed useful conclusions for the transition of graduates to the labor market and their career path. In particular, the main results for the case of Metsovo were the contribution of the family environment to the choice of admission to the University and the strong phenomenon of employment-mismatch. Other social issues were also discussed, such as gender inequality in the workplace and the role of social background.

Key words: University, transition, employment, labor market, Metsovo, economic crisis

Πρόλογος

Στην παρούσα εργασία, γίνεται μια διερευνητική προσπάθεια προσέγγισης και ανάλυσης του φαινομένου μετάβασης από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας στην περιοχή του Μετσόβου, δηλαδή κατά πόσον οι απόφοιτοι μπορούν να ενταχθούν με ευκολία στο σύγχρονο κοινωνικό-οικονομικό σύστημα.

Πρόκειται για μία ιδιάζουσα περίπτωση μελέτης, δεδομένων και των σημερινών οικονομικών συνθηκών, καθώς και του υψηλού ποσοστού ανεργίας που εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι και σήμερα, έπειτα από σχεδόν δέκα χρόνια οικονομικής κρίσης – ύφεσης και αυστηρής λιτότητας.

Η ελληνική περίπτωση, πέραν των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που αντιμετωπίζει, παρουσιάζει και άλλες σημαντικές και ποικίλες κοινωνικές παθογένειες, οι οποίες επηρεάζουν την ένταξη του νέου επιστημονικού δυναμικού στην αγορά εργασίας. Οι παθογένειες αυτές αφορούν ένα μεγάλο φάσμα κοινωνικών διακρίσεων, όπως είναι παραδείγματος χάρη, η διάκριση των φύλων με ένα σημαντικό ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού να αδυνατεί να αφομοιωθεί από την αγορά εργασίας, λόγω των στερεοτύπων που συνοδεύουν εδώ και πολλά χρόνια τη γυναικεία φύση, τις δυνατότητες της και τη θέση της μέσα στην κοινωνία, καθώς και στον επιστημονικό κόσμο.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται μία ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου της κοινωνικής διαστρωμάτωσης της σύγχρονης Ελλάδας στην κοινωνία, αλλά και την αγορά εργασίας γενικότερα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται συνοπτικά το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και αναλύονται οι προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν και κατ' επέκταση να ξεπεράσουν οι απόφοιτοι, για να περάσουν στο κομμάτι της αγοράς εργασίας. Οι προϋποθέσεις για την ένταξη στην αγορά εργασίας και το ευρύτερο πλαίσιο συνδέονται άρρηκτα τόσο με την οικονομική κρίση, όσο και με τις κοινωνικές διακρίσεις. Επιπλέον, εξετάζεται η δυνατότητα των νέων αποφοίτων να εντάσσονται με ευκολία στο εκπαιδευτικό σύστημα και στο πλαίσιο της ελληνικής αγοράς εργασίας και να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα και τις ιδιομορφίες της πραγματικότητας, όπως αυτή έχει εξελιχθεί μέχρι σήμερα.

Έπειτα από την παρουσίαση της μεθοδολογίας και των αποτελεσμάτων, δομείται μία συζήτηση των ευρημάτων, η οποία θίγει ποικίλα θέματα με αφορμή εμπειρίες και στοιχεία των συμμετεχόντων σχετικά με τους παραπάνω βασικούς άξονες.

1 ΜΕΡΟΣ 1^ο - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Ο Ρόλος των Κοινωνικών Ανισοτήτων στο Εκπαιδευτικό Σύστημα: Η Απαρχή της Κατηγοριοποίησης

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει μια αναφορά στον ρόλο των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαιδευτική δραστηριότητα. Σημαντικό ρόλο έχει και η μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση και επιστημονική κατάρτιση των αποφοίτων. Όπως καθίσταται σταδιακά προφανές, τα άτομα μέσα σε κάθε κοινωνία δεν διαθέτουν τους ίδιους ρόλους και την ίδια ισχύουσα θέση. Τα προνόμια, οι ευθύνες, αλλά και η επιρροή που ασκεί το κάθε άτομο ξεχωριστά διαφέρει και επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, οι οποίοι καθορίζονται από την κοινωνική διαστρωμάτωση, η οποία αποτελεί την αιτία που χαρακτηρίζει και δημιουργεί (γεννά) τις κοινωνικές ανισότητες, καθώς και την κοινωνική ιεράρχηση που διαχωρίζει – διαφοροποιεί όχι μόνο τη θέση, αλλά και τον υποτιθέμενο μελλοντικό οικονομικό-κοινωνικό και επαγγελματικό ρόλο, που θα αποκτήσει ένα άτομο (Μυλωνάς, 1982).

Η σχολή των συγκρούσεων, υπό το πρίσμα της μαρξιστικής άποψης, υποστηρίζει ότι μία κοινωνία εξελίσσεται και μεταβάλλεται λόγω των πιέσεων που ασκούν οι κοινωνικές αντιθέσεις. Ως δεσπόζουσες άρχουσες τάξεις ορίζονται η αριστοκρατία – ή εναλλακτικά: η αριστοκρατική ελίτ – και η εργατική-λαϊκή τάξη (Collins, 2015). Σε αντίθεση, η δεύτερη θεωρητική σχολή, η λεγόμενη σχολή της ισορροπίας (εκπρόσωποι λειτουργιστές), υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές ανισότητες είναι αδύνατο να αποφευχθούν ή να περιοριστούν, καθώς αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του κοινωνικού περιεχομένου και της ανθρώπινης ύπαρξης.

Συγχέοντας τις κλασσικές θεωρητικές προσεγγίσεις με το σύγχρονο μοντέλο των κοινωνιών, παρατηρείται ότι η δομή της κοινωνίας επηρεάζεται άμεσα από ποικίλες διαφοροποιήσεις που μεταβάλλουν το αυστηρό μοντέλο της κοινωνικής ιεράρχησης, σε μία νέα εποχή πολιτισμικότητας και παγκοσμιοποίησης. Για παράδειγμα, οι δημογραφικές αλλαγές και η αύξηση των προσφυγικών ροών, έχει μεταβάλει ριζικά το τοπίο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, όχι μόνο στην Ελληνική περίπτωση, αλλά και σε όλη την Ευρώπη. Δεδομένων λοιπόν, των αλλαγών αυτών η κοινωνική διαστρωμάτωση ταυτίστηκε με μια νέα μορφή *κοινωνικής κινητικότητας*, που συνδέεται άμεσα με την *επαγγελματική κινητικότητα* (και κοινωνικοποίηση), η οποία εκφράζεται άρρητα, τόσο μέσω της οικονομικής, όσο και κοινωνικής θέσης του σύγχρονου ανθρώπου (Μυλωνάς, 1982).

Το επίπεδο της εκπαίδευσης και η ποιότητα των σπουδών, αποτελούν παράγοντες που

κατηγοριοποιούν και οριοθετούν τους ανθρώπους σε μία συγκεκριμένη κοινωνική τάξη. Οι σπουδές ταυτίζονται με το βιοτικό επίπεδο των ατόμων, δηλαδή τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα επιλέγουν κατώτερες σπουδές, ενώ τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα επιλέγουν επιστήμες αντίστοιχου κύρους (Πατινώτης, 1996, Brooks, 2003, Van de Werfhorst, 2010, Sianou- Kyrgiou & Tsiplakides, 2011).

Συνεπώς, δεν υπάρχει κατηγοριοποίηση μόνο στο επίπεδο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, αλλά η κατηγοριοποίηση μπορεί να στηρίζεται και στο επίπεδο των επιστημών αφού τις διαχωρίζει, σε ανώτερες και κατώτερες. Ο διαχωρισμός αυτός συνήθως γίνεται ανταποκρινόμενος στο βιοτικό και οικονομικό επίπεδο των ενδιαφερομένων. Η σύνδεση της κοινωνικής κινητικότητας με την Ελληνική περίπτωση, μπορεί να συγκριθεί στο επίπεδο της γενικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η νοοτροπία της ανωτερότητας και της κατωτερότητας είναι γεγονός, καθώς ισχύει σε μεγάλο βαθμό, συνδέοντας την ανωτερότητα με την απόκτηση κοινωνικής υπεροχής (λόγω π.χ. ανώτερων σπουδών) και την κατωτερότητα με την επαγγελματική και εκπαιδευτική απαξίωση, προς όλο το φάσμα των επιστημών που δεν ανήκουν στην κατηγορία υψηλής ζήτησης.

▪ Σύνοψη:

Στόχος της παραπάνω ενότητας που αναλύθηκε, είναι η ανάδειξη του θεωρητικού πλαισίου και του σκοπού της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, η οποία εστιάζει στην ανάλυση της κοινωνικής υπόστασης και της κοινωνικής πραγματικότητας, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από ποικίλους παράγοντες, της ιστορικής και πολιτισμικής της πορείας μέχρι και σήμερα. Αναλύοντας τις θεωρίες βασικών εκπροσώπων της κοινωνιολογίας, για το πως η εκπαίδευση συμβάλλει στη διαμόρφωση και ολοκλήρωση της κοινωνικής συνοχής και κατ' επέκταση του κοινωνικού γίνεσθαι, η συνέχεια της ανάλυσης στράφηκε στην έννοια της κοινωνικοποίησης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στις ανθρώπινες σχέσεις, οι οποίες αφορούν την μεταξύ τους επικοινωνία και την αποδοχή των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων και κουλтурών των εκάστοτε κοινωνικών ομάδων.

Η κοινωνική θεωρία των συγκρούσεων, η οποία υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές αντιθέσεις, οι οποίες δημιουργούνται λόγω της οικονομικής ανισότητας, δημιουργούν μια επιθετική αντιπαράθεση και πολύ συχνά σύγκρουση, ανάμεσα στις δεσπόμενες αρχές και κοινωνικές τάξεις – ελίτ. Συνεπώς, ενώ στόχος των ανθρώπινων κοινωνιών εστιάζει, στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων, όπου θα υπάρχουν στοιχεία και προϋποθέσεις ισότητας, τόσο στην εκπαίδευση, όσο και στις λοιπές οικονομικές και κοινωνικές παροχές, πάντα θα υπάρχουν αστάθμητοι παράγοντες, κυρίως οικονομικής άμβλυνσης, οι οποίοι θα επηρεάζουν την κοινωνική ομαλότητα – ισότητα των μελών της.

1.2 Εκπαίδευση, πολιτισμικό κεφάλαιο και habitus

Η πολιτισμική θεωρία αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960 (Fowler, 1997). Η εκπαίδευση, σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, αποτελεί ένα μέρος της υπερδομής που οργανώνεται για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της κυρίαρχης ομάδας. Έτσι, συμβάλλει στην αναπαραγωγή και τη νομιμοποίηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Επίσης, δίνει έμφαση στο πολιτισμικό κεφάλαιο το οποίο κληροδοτούν οι γονείς στα παιδιά τους. Αυτό, μπορεί να διαφοροποιείται κοινωνικά και επιδρά θετικά στα παιδιά της «ανώτερης – κυρίαρχης» τάξης σε θέματα όπως τη σχολική και εκπαιδευτική τους εξέλιξη (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Οι Bourdieu και Passeron μεταβιβάζουν την ευθύνη της εκπαιδευτικής ανισότητας από τον οικονομικό παράγοντα στον πολιτισμικό. Το βιβλίο «Οι κληρονόμοι» αναδεικνύει τις πολιτισμικές ανισότητες ως τον κύριο υπεύθυνο για την άνιση πρόσβαση των νέων διαφορετικής κοινωνικής προέλευσης και τάξης στο πανεπιστήμιο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το κέντρο βάρους μετατίθεται από τους οικονομικούς παράγοντες, δηλαδή το οικονομικό κεφάλαιο που κάθε οικογένεια διαθέτει για να βοηθήσει τη σταδιοδρομία των παιδιών της, στους πολιτισμικούς. Δηλαδή την πολιτισμική – πνευματική και συμβολική κυριαρχία με την οποία η κάθε οικογένεια εφοδιάζει τους γόνους της (Κυρίδης, 1997).

Σε ένα άλλο έργο του, με τίτλο «Η κρατική αριστοκρατία: μεγάλες σχολές και πνεύμα κάστας» ο Bourdieu κάνει αναφορά στην εκπαίδευση που προσφέρουν οι «υψηλές» σχολές και τα ανώτερα ιδρύματα υψηλού κύρους στην κοινωνική ελίτ. Οι σχολές που αναφέρονται είναι αριστοκρατικές και επιλέγουν φοιτητές μέσα από αυστηρά κριτήρια υποβάθρου των υποψηφίων, όπως το κοινωνικό και οικονομικό στρώμα όπου προέρχονται. Ακόμα, στην κοινωνία, τα διπλώματα και οι τίτλοι που παρέχονται από αυτά τα ιδρύματα, αποτελούν το κορυφαίο συμβολικό κεφάλαιο. Η αλληλεπίδραση και ανταλλαγή κεφαλαίου μεταξύ των μεγάλων σχολών και των φοιτητών της κοινωνικής ελίτ επιδρά θετικά αμφότερα. Από τη μία, οι σχολές, μέσα από φοιτητές υψηλού οικονομικού και πολιτισμικού κεφαλαίου, αυξάνουν το κύρος και την επίδραση τους ως εξουσία. Από την άλλη, οι ίδιες σχολές, μέσα από το συμβολικό τους κεφάλαιο, προσφέρουν στους σπουδαστές το διαβατήριο για την κοινωνική επιτυχία, καθώς τους κατατάσσουν στους διανοητικά εκλεκτούς. Με αυτόν τον τρόπο οι νέοι, που προέρχονται από την «ανώτερη» τάξη, διεκδικούν και αναλαμβάνουν τις ανώτερες θέσεις σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς όπως, η οικονομική, η διοικητική, η πολιτική και η

μορφωτική εξουσία (Φραγκουδάκη, 1995).

Το πολιτισμικό κεφάλαιο μπορεί να αναλυθεί στα επιμέρους τμήματα που το αποτελούν, όπως τις συστάσεις, τις κοινωνικές σχέσεις της οικογένειας, τη βοήθεια στα σχολικά μαθήματα, την ενημέρωση και πληροφόρηση για την εκπαίδευση και τις διεξόδους που οδηγεί.

Επίσης, εκφράσεις του πολιτισμικού κεφαλαίου συνιστούν η παρακολούθηση και συμμετοχή σε πολιτιστικά δρώμενα, η τέχνη της συζήτησης, όπως είναι η προφορά και ο σωστός τόνος και ύφος της φωνής, το καλό γούστο, το στυλ, το πνεύμα και γενικά οι κοινωνικά αποδεκτοί τρόποι πράττειν και λέγειν (Πατερέκα, 1986).

Τέλος, το σύστημα αυτό επηρεάζει κάποια χαρακτηριστικά των ατόμων, όπως οι προτιμήσεις, οι προσδοκίες, οι πεποιθήσεις και οι πρακτικές τους. Ακόμα, μπορεί να διαμορφώσει τις φιλοδοξίες τους αναφορικά με τις επαγγελματικές τους επιλογές, την πρόσβαση σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης και τις μορφές εκπαίδευσης. Παρότι δημιουργεί ένα σύνολο από συμπεριφορές, που μπορούν να οδηγήσουν σε σχολικές και επαγγελματικές επιτυχίες, δεν καθορίζει τις ευκαιρίες ζωής (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Το *habitus* αποτελεί τον τρόπο αντίληψης, προσοικειώσης και έκφρασης του πολιτισμικού κεφαλαίου. Επομένως, η αναπαραγωγή και η διατήρηση των κοινωνικών ανισοτήτων δεν οφείλεται στο οικονομικό κεφάλαιο (όπως πιστεύεται με καπιταλιστικούς όρους παραγωγής) αλλά στο πολιτισμικό κεφάλαιο και τα αντίστοιχα *habitus* (Μυλωνάς, 1982).

Συγκεκριμένα, το *habitus* «είναι ένα σύστημα προδιαθέσεων που όντας προϊόν των πρωτογενών αντικειμενικών προσδιορισμών, τείνει να αναπαράγει την αντικειμενική λογική αυτών των προσδιορισμών αλλά με κάποιες τροποποιήσεις, μέσω των πρακτικών» (Bourdieu, 1994).

Το *habitus* που αναπτύσσει ένας άνθρωπος κατά την παιδική ηλικία, είτε μέσα από την άμεση προσωπική εμπειρία είτε μέσα από την οικογενειακή, συνήθως αυθόρμητη αγωγή, δεν τον ακολουθεί ντετερμινιστικά σε όλη του τη ζωή καθορίζοντας τις στάσεις, τις απόψεις και τις πρακτικές του εσαεί. Το πρωταρχικό *habitus* της παιδικής ηλικίας που σχηματίζεται και επηρεάζεται από την οικογένεια, αποτελεί πάντα τη βάση για κάθε μετέπειτα *habitus*, δηλαδή λειτουργεί ως κατευθυντήριο άξονας των μετέπειτα γενικών προδιαγραφών σκέψης, αντίληψης, πεποίθησης, στάσης και πράξης (Μυλωνάς, 1982).

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, οι μαθητές από τα προνομιούχα στρώματα διαθέτουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον πλεονεκτήματα έναντι των μαθητών με καταγωγή από μη προνομιούχα στρώματα. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα που εξασφαλίζουν τα

παιδιά από τα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα είναι η «ελεύθερη κουλτούρα» (culture libre) (Berry & Moss, 2006). Η ελεύθερη κουλτούρα συνάδει με ένα υψηλό πολιτισμικό κεφάλαιο και σε αυτή περιλαμβάνεται η συμμετοχή σε πολιτισμικά και, κυρίως, σε καλλιτεχνικά δρώμενα. Πρακτικά, αυτό μπορεί να μεταφραστεί σε επισκέψεις σε εκθέσεις, κονσέρτα, συναυλίες, μουσεία, βιβλιοθήκες, ζωγραφική, ανάγνωση λογοτεχνίας που δεν περιλαμβάνονται σε σχολικά προγράμματα, κ.ά. (Πατερέκα, 1986).

Η ελεύθερη κουλτούρα δεν είναι όμοια μεταξύ των ατόμων λόγω της κοινωνικής προέλευσης και του μορφωτικού επιπέδου τους. Πιο συγκεκριμένα, οι Bourdieu & Passeron (1968) κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι νέοι από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα προτιμούν τις μορφές τέχνης όπως θέατρο, μουσική, ζωγραφική, κινηματογράφος, που είναι περισσότερο καθιερωμένοι. Επίσης, συμπέραναν πως τα άτομα έχουν τόσο πλούσιες γνώσεις όσο υψηλή είναι και η κοινωνική τους προέλευση. Επιπλέον, οι γονείς (ή κηδεμόνες) παρέχουν στα παιδιά σημαντική βοήθεια στην σχολική εκπαίδευση μέσω παροχών σε ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς ή φροντιστήρια. Επομένως, τους παρέχουν εφόδια που διευκολύνουν την πρόσβασή τους σε διάφορα προγράμματα σπουδών και τις μετέπειτα δυνατότητες για την αξιοποίηση των σπουδών τους στην αγορά εργασίας (Πατερέκα, 1986).

Από την άλλη, παιδιά που προέρχονται από μη προνομιούχα στρώματα διαθέτουν «πολιτισμική στέρηση», δηλαδή το οικογενειακό τους περιβάλλον δεν τους παρέχει ευρεία παιδεία. Εντωμεταξύ, το σχολείο απαιτεί ευρεία παιδεία, χωρίς ωστόσο να την προσφέρει.

[5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%C](#)
[F%80%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AF%CE%BB.pdf](#) (τελευταία πρόσβαση στις, 24-11-2020).

Επομένως, τα παιδιά βρίσκονται αποδυναμωμένα μπροστά στη σχολική παιδεία. Δηλαδή, η εισαγωγή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα γίνεται με το επίπεδο των γνώσεων και των ικανοτήτων τους να εμποδίζει τη μάθηση και να συμβάλλει σε ένα αυξανόμενο έλλειμμα σχολικών επιδόσεων (Κυρίδης, 1997).

Αποτέλεσμα είναι αυτά τα παιδιά να πασχίζουν περισσότερο για να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις συμπεριφορές που δεν διδάχθηκαν από το οικογενειακό τους περιβάλλον (Πατερέκα, 1986: 10).

Η αναπόφευκτη συνέπεια είναι οι κοινωνικά προνομιούχοι να θεωρούνται διανοητικά ανώτεροι, ενώ οι κοινωνικά αδικημένοι να εσωτερικεύουν και να νομιμοποιούν τον αποκλεισμό τους από τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Ακόμη, βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε όλη τη σχολική τους πορεία (Hanafin & Lynch, 2002).

Ο εκπαιδευτικός θεσμός συμβάλλει με άμεσο, αλλά μη ορατό τρόπο (συμβολική βία) στη διαίωνιση των κοινωνικών τάξεων. Αυτό, επιτυγχάνεται μέσα από περαιτέρω παροχές τίτλων σε αυτούς που ήδη κατέχουν την εξουσία, όπως τον τίτλο του ικανότερου και εξυπνότερου να ασκεί την εξουσία. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι ένας επαναλαμβανόμενος φαύλος κύκλος. Συμπερασματικά, η άνιση κατανομή του κεφαλαίου στα διάφορα κοινωνικά στρώματα έχει προέκταση και στην προσπάθεια εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην αγορά εργασίας (Σιάνου – Κύργιου, 2006).

1.2.1 Η εκπαίδευση και το πολιτισμικό κεφάλαιο στην ελληνική πραγματικότητα

Η έρευνα και τα αποτελέσματά της βασίζεται στη θεωρία του Pierre Bourdieu για τις κοινωνικές τάξεις, την εκπαίδευση και το habitus. Ο διαχωρισμός των ατόμων στον κοινωνικό χώρο οφείλεται σε πολλές παραμέτρους, όπως το οικονομικό και το πολιτισμικό κεφάλαιο (Bourdieu, 1987). Ακόμα το πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο των οικογενειών των μαθητών έχει έντονο αντίκτυπο στη διαδικασία επιλογής. Στο πλαίσιο της διαδικασίας κοινωνικοποίησης, στους φοιτητές της ανώτερης και της μεσαίας τάξης, τα παιδιά αποκτούν εξοικείωση με την κυρίαρχη κουλτούρα που αποτιμάται στα σχολεία, έτσι έχουν υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις (Bourdieu, 1990). Το habitus αποτελεί κοινωνικές συνήθειες και δεξιότητες και περιγράφει τον τρόπο που τα άτομα αντιλαμβάνονται και αλληλοεπιδρούν με τον κοινωνικό περίγυρό τους (Lizardo, 2004).

Η Δρ. Ε. Σιάνου – Κύργιου βασιζόμενη στη θεωρία αυτή, πραγματοποίησε σχετικές έρευνες στο πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στα συγγράμματα:

1. Σιάνου-Κύργιου Ε. (2006) Εκπαίδευση και Κοινωνικές Ανισότητες. Η μετάβαση από τη Δευτεροβάθμια στην Ανώτατη Εκπαίδευση (1997-2004), Αθήνα: Μεταίχμιο.
2. Σιάνου-Κύργιου Ε. (2010) Από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας. Όψεις των κοινωνικών ανισοτήτων, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ας δούμε όμως, αναλυτικότερα την προσέγγιση και ανάλυση των ερευνών.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελεί επένδυση του ανθρώπινου κεφαλαίου, καθώς μέσω αυτών των διαδικασιών ωφελούνται και τα άτομα, αλλά και οι κοινωνικές δομές (όπως το κράτος). Η επένδυση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της αξιοποίησης του ενδιαφέροντος των ατόμων στην προοπτική της εξασφαλισμένης πρόσβασης σε επαγγέλματα με υψηλές αποδοχές. Τα άτομα επενδύουν στην εκπαίδευση προκειμένου να διευρύνουν τις ευκαιρίες για την εξεύρεση απασχόλησης με υψηλά εισοδήματα και προοπτικές καριέρας. Ακόμα, πολλοί διαλέγουν την εκπαιδευτική τους κατεύθυνση με προσεκτικές και ορθολογικές διαδικασίες, οι οποίες έχουν ως κύριο κριτήριο μελλοντικά υλικά οφέλη. Ισχύουν, δηλαδή, αυτά που υποστηρίζει η οικονομική θεωρία της λογικής επιλογής. Οι λογικές επιλογές των ατόμων

γίνονται μετά από τη συλλογή των πληροφοριών και τον υπολογισμό των δαπανών και των μελλοντικών οικονομικών ωφελειών, με στόχο να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη από την επένδυσή τους στην εκπαίδευση (Durlauf & Blume, 2008). Η επιλογή των σπουδών από έναν μαθητή γίνεται με κριτήρια τα πλεονεκτήματα και τα οφέλη που θα έχει κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας των σπουδών. Επομένως, οι κινήσεις και η τελική επιλογή των μαθητών γίνονται με ορθολογικά κριτήρια με σκοπό την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Αυτή η λογική υιοθετείται από τα άτομα, ανεξαρτήτως προέλευσης του κοινωνικού στρώματος, καθώς ο στόχος είναι πάντα το όφελος. (Σιάνου – Κύργιου, 2006).

Η κοινωνική τάξη επιδρά στο μορφωτικό επίπεδο των ατόμων, καθώς διαμορφώνει την στάση των νέων στα εκπαιδευτικά ζητήματα. Παράδειγμα αποτελούν οι μαθητές, οι οποίοι προέρχονται από «ανώτερες κοινωνικά τάξεις», οι οποίοι θεωρούν αυτονόητο να συνεχίσουν την εκπαίδευση τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε αντιδιαστολή με τους μαθητές από «κατώτερα κοινωνικά στρώματα», οι οποίοι θεωρούν την είσοδο σε πανεπιστημιακές σχολές ως υψηλού στόχου επίτευγμα. Ακόμα, λόγω του πολιτισμικού κεφαλαίου που προσφέρουν οι οικογένειες των ανώτερων τάξεων, οι μαθητές έχουν καλύτερες βαθμολογίες και συνεπώς έχουν τη δυνατότητα επιλογής «καλύτερων» σχολών. Επομένως, υπάρχει θετική επίδραση στην επαγγελματική τους κατάρτιση και εξέλιξη. Αντίθετα, οι περιορισμοί που έχουν οι μαθητές των «κατώτερων τάξεων», τους οδηγούν είτε στον αυτό-αποκλεισμό και σε αναγκαίες επιλογές ή σε τυχαίες επιλογές (Σιάνου – Κύργιου, 2008).

Η εσωτερική κατάταξη των τμημάτων στα ελληνικά πανεπιστήμια ολοκληρώνουν τον αναπαραγωγικό σκοπό της ανώτερης εκπαίδευσης, καθώς πρακτικά η διαδικασία αυτή αποτελεί κοινωνική κατάταξη. Η κατάταξη αυτή γίνεται συνήθως με κριτήριο την απορρόφηση των αποφοίτων από την αγορά εργασίας, και επομένως τις προοπτικές ανέλιξης στο κοινωνικό σύνολο. Συνήθως, υπάρχει αντιστοίχιση με την κοινωνική σύνθεση των ατόμων που φοιτούν στις σχολές αυτές. Άτομα που προέρχονται από οικογένειες «ανώτερων» κοινωνικών στρωμάτων εμφανίζονται πιο συχνά στα «προνομιακά» τμήματα, καθώς (όπως αναφέρθηκε προηγουμένως) έχουν περισσότερα εφόδια κατά την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αντιθέτως, τα άτομα που η οικογένειά τους ανήκει στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα εμφανίζουν τις μικρότερες πιθανότητες εισαγωγής. Αντίστοιχα, τα άτομα που προέρχονται από οικογένειες «ανώτερων» κοινωνικών στρωμάτων έχουν λιγότερες πιθανότητες φοίτησης στις «μη προνομιακές» σχολές, ενώ σε αυτές τις σχολές συνήθως εισάγονται άτομα, των οποίων η οικογένεια ανήκει σε «κατώτερα» κοινωνικά στρώματα (Σιάνου – Κύργιου, 2008).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η εφαρμογή των επεκτατικών πολιτικών οξύνει τις

κοινωνικές ανισότητες. Οι επεκτατικές πολιτικές ενθαρρύνουν την οικονομική ανάπτυξη αυξάνοντας την ποσότητα χρήματος στην αγορά. Η ανοιχτή πρόσβαση στα πανεπιστήμια δεν επιτυγχάνει άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων στους τομείς της εκπαίδευσης και της εργασίας. Συνοψίζοντας, ένα πολύ μικρό ποσοστό ατόμων με καταγωγή από τις «κατώτερες» κοινωνικά τάξεις εισέρχονται σε σχολές, οι οποίες καταλαμβάνουν θέσεις στην κορυφή της ακαδημαϊκής ιεραρχίας και κατά συνέπεια παρέχουν στους σπουδαστές τους μεγαλύτερες πιθανότητες στην μετέπειτα πλήρωση καλών θέσεων στην αγορά εργασίας. (Σιάνου – Κύργιου, 2006).

Επίσης, η εισαγωγή σε σχολές υψηλού επιπέδου (όπως σχολές των επιστημών υγείας, π.χ. ιατρικής, φαρμακευτικής κ.λπ.) απαιτεί πολύ υψηλές επιδόσεις στις πανελλήνιες εξετάσεις. Τα κριτήρια αυτά οφείλονται στον μικρό αριθμό θέσεων σε αυτές τις σχολές, καθώς και στη πολύ μεγάλη ζήτηση που έχουν οι σχολές από τους υποψήφιους φοιτητές.

Ακόμα, παρατηρείται ότι παρόλο που αυξάνεται ο αριθμός των εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το ποσοστό των ατόμων που προέρχεται από τις κατώτερες τάξεις παραμένει μικρό (Conor et al., 2001) και μειώνεται το ποσοστό φοίτησης των ατόμων που προέρχονται από μειονεκτικές κατηγορίες στα επίλεκτα ιδρύματα με υψηλή θέση στην ακαδημαϊκή ιεραρχία. Έτσι, αποδυναμώνεται η θέση των φοιτητών που προέρχονται από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, τόσο ως προς την εισαγωγή τους στο Πανεπιστήμιο όσο και ως προς τη μετάβασή τους στην αγορά εργασίας.

Επιπλέον, εμφανίζονται διακρίσεις ανάμεσα σε πτυχιούχους από διάφορες κοινωνικές τάξεις, ακόμα και όταν τα άτομα έχουν παρόμοια προσόντα. Οι πτυχιούχοι που προέρχονται από τα μεσαία και χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, δυσκολεύονται κατά τη μετάβαση στην αγορά εργασίας και πλήττονται από την ανεργία, την υποαπασχόληση και την ετεροαπασχόληση (π.χ. Riano & Baghdadi, 2007). Στην αντίθετη πλευρά βρίσκονται οι πτυχιούχοι που προέρχονται από την ανώτερη κοινωνική τάξη.

Ένα κίνητρο για την αύξηση της συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση, αποτελεί η απόκτηση τυπικών προσόντων, τα οποία θεωρούνται χρήσιμα στην αγορά εργασίας. Τα τυπικά προσόντα προάγουν την ισότητα των ευκαιριών και, παράλληλα, την ύπαρξη αξιοκρατικών όρων στην αγορά εργασίας. Όμως, παρόλο που το σύστημα τείνει να γίνει αξιοκρατικό και να αμβλύνει τις κοινωνικές ανισότητες, το τελευταίο δεν επιτυγχάνεται, λόγω της επίδρασης της κοινωνικής τάξης στη μετάβαση στην αγορά εργασίας (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Μία ακόμη παράμετρος, που επηρεάζει την εισαγωγή ενός ατόμου σε καλή θέση στην αγορά εργασίας, αποτελεί η απόφαση του οικογενειακού του περιβάλλοντος για την επένδυση στην

εκπαίδευση των νέων σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Με τίτλους μεταπτυχιακού επιπέδου ειδίκευσης, τα άτομα αποκτούν επιπλέον προσόντα και μπορούν να είναι ανταγωνιστικοί στην αγορά εργασίας καταλαμβάνοντας πιο υψηλές θέσεις από άτομα χωρίς τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών. Η πλειονότητα των αποφοίτων προέρχεται από τοπικά και περιφερειακά πανεπιστήμια, ενώ μικρότερος είναι ο αριθμός των ατόμων που επιλέγουν μεγάλα, διεθνή πανεπιστήμια του εξωτερικού. Οι μεταπτυχιακές σπουδές αποτελούν εφόδιο των αποφοίτων που προέρχονται από την εργατική τάξη στην προσπάθεια τους για ανέλιξη στη μεσαία τάξη (Louie, 2001).

Οι μαθητές ανώτερων κοινωνικά τάξεων είναι εφοδιασμένοι με χρήσιμα και βοηθητικά μορφωτικά εφόδια για τη σχολική επίδοση χωρίς τα ίδια να είναι μέρος της διδακτέας ύλης του σχολείου. Αυτά είναι συστατικά στοιχεία, για μια μακρόχρονη, ανεπαίσθητη, συνεχή επικοινωνία και τριβή με τα έργα των ιδεών και της τέχνης, για εξοικείωση και όχι εκμάθηση. Η ελεύθερη αυτή παιδεία είναι ένα δείγμα μιας πρωταρχικής μορφής ανισότητας (Φραγκουδάκη, 1985).

Από την άλλη οι μαθητές που προέρχονται από την εργατική τάξη, έχουν χαμηλότερα επίπεδα απόδοσης στις πανελλαδικές εξετάσεις, που σημαίνει ότι μπορούν να επιλέξουν να σπουδάσουν σε τμήματα που δεν απαιτούν υψηλές βαθμολογίες εισαγωγής. Αυτοί οι σπουδαστές και οι οικογένειές τους επιθυμούν ένα πανεπιστημιακό πτυχίο με βασικό στόχο κυρίως, να αποφύγουν την ανεργία (Σιάνου – Κύργιου και Τσιπλακίδης, 2011).

Ωστόσο, η διεύρυνση της συμμετοχής στη τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν είχε ως αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση ή τη μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση και τη συμμετοχή.

Οι ανισότητες εντοπίζονται, εφόσον γίνει προσέγγιση του θέματος σε μακροοικονομικό και μικροοικονομικό επίπεδο. Επίσης, απαιτείται η εξέταση των εξωτερικών παραγόντων που επηρεάζουν τις πολιτικές για την ανώτερη εκπαίδευση και την αγορά εργασίας (Σιάνου – Κύργιου 2006).

Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτικές για την ανώτατη εκπαίδευση οξύνουν τις ανισότητες. Παρόλο που επιχειρούν να αυξήσουν τις ευκαιρίες που έχουν τα άτομα να συμμετέχουν στην ανώτατη εκπαίδευση, δεν συντελούν στη δυνατότητα αξιοποίησής τους (των ευκαιριών αυτών) στην αγορά εργασίας. Αντιθέτως, μέσα από αυτές τις πολιτικές δημιουργούνται ανισότητες, καθώς ο αυξημένος αριθμός των εισακτέων στις σχολές οδηγεί σε πληθωρισμό των πτυχίων. Το τελευταίο καθιστά δύσκολη την ένταξη στην αγορά εργασίας εξαιτίας του ανταγωνισμού που προκύπτει μεταξύ των πτυχιούχων, συγκριτικά με το παρελθόν όπου το πτυχίο αποτελούσε

σπάνιο εφόδιο.

Σήμερα, οι απαιτήσεις για υψηλά εκπαιδευμένο προσωπικό αυξάνονται. Παρόλα αυτά, η ζήτηση ανθρώπινου δυναμικού δεν εξισορροπείται με την πολύ αυξημένη εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συνεπώς, οι πτυχιούχοι κινδυνεύουν να μείνουν άνεργοι στον τομέα που σπούδασαν. Έτσι, τα άτομα συμβιβάζονται με προσωρινές, χαμηλόμισθες εργασίες, οι οποίες, αρκετές φορές, είναι κατώτερες των τυπικών προσόντων τους.

Η κοινωνική τάξη των οικογενειών των αποφοίτων επηρεάζει άμεσα τις εμπειρίες κατά τη μετάβαση στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, όσοι προέρχονται από περιβάλλοντα ανώτερων κοινωνικών τάξεων, δε συναντούν δυσκολίες, καθώς η υποστήριξη και οι διαθέσιμες επαφές που προκύπτουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον εξασφαλίζουν την επαγγελματική τους πορεία. Σε αντίθεση, τα άτομα που προέρχονται από «κατώτερες» κοινωνικές τάξεις, αρκετές φορές, έρχονται αντιμέτωποι με δυσκολίες τις οποίες δεν μπορούν να ξεπεράσουν. (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Είναι επίσης γνωστό πως μετά τη δεκαετία του 1950 και για λίγες δεκαετίες στη συνέχεια, η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελούσε ίσως το σημαντικότερο εφόδιο για την «εισαγωγή» στη μεσαία τάξη (Μαλούτας, 2008).

Τα τελευταία χρόνια η τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν επαρκεί ως εφόδιο για την αλλαγή κοινωνικής τάξης. Οι ακαδημαϊκοί τίτλοι δεν οδηγούν απαραίτητα σε αλλαγή κοινωνικής τάξης με κάλυψη καλών θέσεων στην αγορά εργασίας. Παρόλα αυτά, η πεποίθηση για τη σύνδεση μεταξύ της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της κοινωνικής ανόδου παραμένει ισχυρή στην ελληνική κοινωνία (Σιάνου – Κύργιου και Τσιπλακίδης, 2011).

Η αύξηση της συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει οδηγήσει σε μια διαστρωμάτωση, η οποία προκύπτει από την διαφορετική αξία που δίνεται από την αγορά εργασίας σε κάθε πανεπιστημιακό τίτλο. Οι σχολές που οδηγούν σε «υψηλό κοινωνικό status», όπως η Ιατρική και η Νομική, θεωρούνται υψηλής ζήτησης. Σε αυτές, συνήθως, εισάγονται μαθητές από τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Τα λιγότερο αναγνωρισμένα πανεπιστημιακά τμήματα προσελκύουν φοιτητές από χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις. Η υπερβολική εκπροσώπηση των μεσαίων τάξεων φοιτητών σε διάφορα πανεπιστημιακά τμήματα φέρνει στο προσκήνιο τα ζητήματα επιλογής. Τα επίσημα στοιχεία των τελευταίων χρόνων δείχνουν ότι κάποιοι υποψήφιοι επιλέγουν σπουδές που είναι ασύμβατες με τις υψηλές επιδόσεις τους. Είναι αξιοσημείωτες οι επιλογές των μαθητών με αρκετά υψηλές βαθμολογίες στις πανελλήνιες εξετάσεις. Αν και έχουν δυνατότητα πληθώρας επιλογών σε σχολές υψηλού κοινωνικού κύρους, δεν επιλέγουν να σπουδάσουν σε ένα αναγνωρισμένο πανεπιστημιακό

τμήμα, αλλά επιλέγουν μια σχολή χαμηλότερου κύρους (Σιάνου – Κύργιου, 2006).

Συμπερασματικά, η κατανομή στη διαδικασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συσχετίζεται με την κοινωνική τάξη. Πιο συγκεκριμένα, οι σπουδαστές που προέρχονται από τη μεσαία τάξη, εισέρχονται σε πανεπιστημιακά τμήματα υψηλότερου επιπέδου που εγγυώνται τις γνώσεις και τις ικανότητες που απαιτούνται για την επαγγελματική και συνεπώς οικονομική ανέλιξη. Οι φοιτητές που προέρχονται από την εργατική τάξη, από την άλλη πλευρά, φοιτούν σε χαμηλότερου επιπέδου ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επομένως, η αναπαραγωγή ανισοτήτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συνεχίζεται.

Η διατήρηση και η αναπαραγωγή του κοινωνικού status, καθώς και τα προνόμια που εκπορεύονται από αυτό, αποτελεί επιθυμία των ανώτερων κοινωνικών τάξεων. Εντωμεταξύ, τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα προσπαθούν να βελτιώσουν το κοινωνικό τους επίπεδο.

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων έδειξε πως «η ανώτατη εκπαίδευση δεν προωθεί την ισότητα των ευκαιριών ως προς τη συμμετοχή και τη μετάβαση στην αγορά εργασίας». Ωστόσο, η δυνατότητα που προσφέρει στα άτομα από κατώτερα κοινωνικά στρώματα για πρόσβαση σε σπουδές έχει αυξήσει τον αριθμό των νέων από αυτές τις κατηγορίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συγκριτικά με το παρελθόν. Με άλλα λόγια, μέσα από την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχει μια μικρή κινητικότητα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Το αρνητικό που προκύπτει από αυτή τη διαδικασία είναι η μαζικοποίηση που οδηγεί σε πληθωρισμό και, επομένως, υποβάθμιση των πτυχίων.

Οι φοιτητές αποδέχονται την ισχύουσα αντίληψη, δηλαδή ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί επένδυση και βοηθάει στην εύρεση εργασίας με υψηλές απολαβές και κοινωνικό κύρος. Επίσης, κατανοούν ότι το πτυχίο τους, χωρίς άλλα προσόντα, δεν αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα που μπορεί να οδηγήσει απευθείας στην αγορά εργασίας. Αυτό, θεωρούν πως προκύπτει λόγω της πληθώρας των αποφοίτων στο ίδιο γνωστικό αντικείμενο. Ακόμα, αναγνωρίζουν ότι οι απόφοιτοι με παρόμοια προσόντα δεν έχουν τις ίδιες προοπτικές στην αγορά εργασίας. Αυτό οφείλεται στο ότι και άλλοι παράγοντες επηρεάζουν την επιλογή τους σε μία θέση εργασίας. Για παράδειγμα, κάποιοι επιπλέον παράγοντες είναι τα επιπλέον προσόντα και η πρόσβαση που έχουν τα άτομα στα κοινωνικά δίκτυα.

Οι σχέσεις μέσα σε μια κοινωνική τάξη επηρεάζονται από τον τρόπο που επιλέγουν οι φοιτητές να εκπληρώσουν τις σπουδές τους και από τον σχεδιασμό του επαγγελματικού τους μέλλοντος. Η απόφαση για συνέχιση των σπουδών τους στο πανεπιστήμιο εξαρτάται από την κοινωνική τάξη από όπου κατάγεται ο υποψήφιος φοιτητής. Όσοι προέρχονται από ανώτερες κοινωνικές τάξεις, αναφέρουν ότι οι σπουδές είναι τμήμα της εκπαιδευτικής τους διαδρομής.

Ακόμη, θεωρούν πως η εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο είναι σημαντική, ώστε να ασκήσουν το επάγγελμα που επιθυμούν. Επομένως, συνεχίζουν στο επόμενο εκπαιδευτικό στάδιο. Παρόλο που είναι γνωστό πως η μετάβαση στην αγορά εργασίας είναι δύσκολη, τα υποκείμενα από ανώτερα κοινωνικά στρώματα δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ανησυχία, καθώς το οικογενειακό τους περιβάλλον θα συνδράμει για την αντιμετώπιση των δυσκολιών αυτών. Αντιθέτως, υποκείμενα από χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις, πολλές φορές αντιμετωπίζουν τις σπουδές ως διέξοδο από την ισχύουσα κατάσταση στη ζωή τους και θεωρούν ότι μπορούν να εξασφαλίσουν ένα σταθερό επάγγελμα με υψηλό μισθό και κύρος για ένα καλύτερο αύριο, διαφορετικό από αυτό των γονέων τους. Τα άτομα αυτά αισθάνονται ανασφάλεια λόγω της αβέβαιης επαγγελματικής πορείας, αλλά ο κύριος στόχος τους είναι η εύρεση εργασίας προκειμένου να επιβιώσουν και ταυτόχρονα να απαλλάξουν τους γονείς τους από τα οικονομικά βάρη.

Ακόμη, υπάρχει εμφανής συσχέτιση της κοινωνικής τάξης και της μετάβασης στην αγορά εργασίας, λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι απόφοιτοι. Οι ανισότητες προϋπήρχαν και συνεχίζουν να υφίστανται στον κόσμο της αγοράς εργασίας. Οι πτυχιούχοι που προέρχονται από τις χαμηλότερες κοινωνικές κατηγορίες, καταφέρνοντας να υπερνικήσουν τους κοινωνικούς καθορισμούς, θα εξακολουθούν να βρίσκονται σε μειονεκτικότερη θέση (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Τέλος, το ζήτημα της όξυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων κατά τη μετάβαση από το πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας, οφείλεται σε θεσμικούς και δομικούς παράγοντες που σχετίζονται με την εκπαιδευτική πολιτική, τις δραματικές αλλαγές στην αγορά εργασίας και την κοινωνική τάξη. Για να δοθούν αποτελεσματικές λύσεις, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των ευρύτερων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων και να γίνει αντικείμενο συστηματικής διερεύνησης (Σιάνου – Κύργιου, 2010).

Τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι απόφοιτοι, είναι η απουσία μιας ολοκληρωμένης κοινωνιολογικής θεώρησης στις υπάρχουσες δομές του εκπαιδευτικού συστήματος, οι οποίες μπορούν να ερμηνευτούν κατ' επέκταση με τις εννοιολογικές ελλείψεις και παθογένειες της ελληνικής κοινωνίας και κουλτούρας. Τα ελληνικά δεδομένα και πρότυπα χαρακτηρίζονται από το διαχωρισμό των επαγγελματιών, σε χρήσιμα και μη (Jensen, 1969). Ένα παράδειγμα αποτελεί η απαξίωση των ανθρωπιστικών επιστημών.

Ένα άλλο γνώριμο χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνικής αντίληψης είναι να απορρίπτει έντονα οποιοδήποτε επιστημονικό κλάδο δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος, όπως παραδείγματος χάρη είναι η νομική ή η ιατρική. Οι δυο αυτοί τομείς εκπαίδευσης, αφορούν

επαγγέλματα με άμεση επαγγελματική αποκατάσταση και κύρος, κατά τα ελληνικά στερεοτυπικά πρότυπα εργασίας. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μια σημαντική αλλαγή νοοτροπίας, με την ελληνική κοινωνία να μαθαίνει να είναι περισσότερο δεκτική στους αναπτυσσόμενους επιστημονικούς κλάδους, οι οποίοι δεν είναι τόσο γνωστοί για τα δικά της δεδομένα.

Η εξέλιξη της τεχνολογικής προόδου και της άμεσης πληροφόρησης, όπως και της διακίνησης της πληροφορίας με μεγαλύτερες ταχύτητες συγκριτικά με το παρελθόν, συνέβαλε σημαντικά στην ενημέρωση και στην επίγνωση της χρησιμότητας που διαθέτουν και άλλοι επαγγελματικοί και επιστημονικοί τομείς, από την κοινή γνώμη.

Ενδιαφέροντα στοιχεία παρουσιάζονται και στη μελέτη των Κανελλοπούλου, Μαυρομαρά και Μητράκου που διενεργήθηκε για λογαριασμό του ΚΕΠΕ (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών ερευνών) το 2004 με θέμα: “Εκπαίδευση και αγορά εργασίας.

Εξέτασαν – μεταξύ άλλων – ένα πολύ σημαντικό κομμάτι, αυτό της συσχέτισης εκπαίδευσης και αμοιβής. Συγκεκριμένα αναφέρουν:

“Οι μέσες αμοιβές αυξάνονται συστηματικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, χωρίς ωστόσο αυτή η σχέση να είναι τέλεια, οπότε θα ίσχυε για κάθε άτομο. Με εξαίρεση τα εισοδήματα νέων σε ηλικία, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης ή συνώνυμα όσο περισσότερο διαρκεί η εκπαίδευση, τόσο υψηλότερες είναι οι μέσες αμοιβές των εργαζομένων. Με άλλα λόγια τα προφίλ ηλικίας αμοιβών δεν τέμνονται ή τέμνονται μόνο στα πρώτα χρόνια της σταδιοδρομίας των εργαζομένων. Οι αμοιβές κατά κανόνα και ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσης αρχικά αυξάνουν με την ηλικία μέχρι ένα σημείο, που αντιστοιχεί σε ηλικία 50-60 ετών και κατόπιν κατέρχονται. Όσο υψηλότερη είναι η εκπαίδευση, τόσο υψηλότερη είναι η αύξηση των αμοιβών κατά τις πρώτες δεκαετίες απασχόλησης. Ο ρυθμός μεταβολής των μισθών καθίσταται αρνητικός προς τα τελευταία έτη απασχόλησης, με εξαίρεση τους εργαζόμενους με χαμηλή εκπαίδευση, όπου οι αρνητικές μεταβολές αρχίζουν νωρίτερα. Το προφανές ερώτημα που ανακύπτει είναι πώς ερμηνεύονται αυτές οι κατανομές ηλικίας – αμοιβών.

Η πρόταση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου ότι οι αμοιβές αποτελούν απόδοση στο συσσωρευμένο ανθρώπινο κεφάλαιο είναι συμβατή με τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών των κατανομών. Τα επάλληλα ύψη των κατανομών των αμοιβών είναι σύμφωνα με την υπόθεση ότι το ποσό της συνολικής επένδυσης στους ανθρώπους είναι υψηλότερο όσο υψηλότερη είναι η επένδυση σε εκπαίδευση. Η μεγαλύτερη κλίση που εμφανίζουν τα εισοδήματα των περισσότερων εκπαιδευμένων υπονοούν ότι, καθώς αυξάνουν τα χρόνια εργασίας τους, αποζημιώνονται για τις προηγούμενες εκπαιδευτικές δαπάνες που ανέλαβαν. Τομές των

κατανομών εμφανίζονται στα πρώτα έτη απασχόλησης, ώστε ο πιο εκπαιδευμένος να έχει τον χρόνο να υπερκαλύψει το προηγούμενο κόστος της εκπαίδευσης του. Η κυρτότητα των κατανομών προς τον οριζόντιο άξονα είναι συμβατή με την υπόθεση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου ότι αυτό υπόκειται διαχρονικά σε απόσβεση-παλαίωση, η οποία αντανακλάται και στις μειωμένες αμοιβές στα τελευταία έτη της καριέρας τους.”

Ακόμη συμπεραίνουν:

“Πέρα από την παρουσίαση των κατανομών ηλικίας – αμοιβών κατά επίπεδο εκπαίδευσης διαφωτιστική είναι επίσης η ανάλυση των σχέσεων εμπειρίας-αμοιβών για τα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης, επειδή τα άτομα της ίδιας ηλικίας δεν έχουν την ίδια εμπειρία στην εργασία. Σε αυτή την εργασία, όπως σε πολλές άλλες παρόμοιες, ελλείπει στοιχείων για την πραγματική εμπειρία των εργαζόμενων, χρησιμοποιούμε τη δυνητική εμπειρία, η οποία ορίζεται ως η ηλικία μείον την ηλικία εξόδου από το εκπαιδευτικό σύστημα ή ηλικία – έτη εκπαίδευσης – 6 (η προσχολική διάρκεια). Η χρήση ωστόσο της δυνητικής εμπειρίας δεν είναι καλό υποκατάστατο, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, οι οποίες λόγω γέννησης και ανατροφής των παιδιών μπορεί να εξέρχονται και να εισέρχονται πολλές φορές στην αγορά εργασίας.

Προκύπτει επίσης ότι οι κατανομές αμοιβών εμπειρίας δεν αποκλίνουν μεταξύ τους όσο οι αντίστοιχες αμοιβών-ηλικίας. Η εξομάλυνση των διαφορών στην ηλικία έχει ως αποτέλεσμα οι κατανομές αμοιβών εμπειρίας για τα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης να είναι σχετικά πιο επίπεδες.” (Κανελλοπούλου, Μαυρομαρά, Μητράκου)

Μια ακόμη σημαντική έρευνα είναι αυτή του ΚΑΝΕΠ – ΓΣΕΕ και διεξήχθη από τους Γούλα, Ζάγκου και Παϊζη το 2019 με τίτλο: «Δεξιότητες, εκπαίδευση και απασχόληση: Εκπαιδευτικοί δείκτες και εργατικό δυναμικό».

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, μέχρι το 2010 στην Ελλάδα, το ποσοστό των εργαζόμενων απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – η θέση εργασίας των οποίων υπολειπόταν του μορφωτικού τους επιπέδου – ήταν περίπου 1 στους 5 εργαζόμενους και κυμαινόταν πολύ κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ωστόσο, από το 2011 το εν λόγω ποσοστό αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς, με αποτέλεσμα το 2018 1 στους 3 (33,9%) εργαζόμενους με πανεπιστημιακή μόρφωση να απασχολείται σε θέσεις εργασίας που απαιτούν λιγότερα προσόντα, κατατάσσοντας τη χώρα μας στην τρίτη θέση στην ΕΕ των 28 σε ποσοστό κάθεται αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και απαιτήσεων θέσης εργασίας.

Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα δεν ανταμείβει το επίπεδο εξειδίκευσης των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αφού προβάλλει ένα μοντέλο που θεωρεί ως ικανοποιητικά

προσόντα εργασίας τον μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, τη γνώση της αγγλικής γλώσσας σε επίπεδο Proficiency, ενώ παράλληλα απαιτεί προϋπηρεσία και δεξιότητες που αποκτούνται μέσω αυτής.

Το παράδοξο ωστόσο της ελληνικής αγοράς εργασίας φαίνεται να είναι το γεγονός ότι το αντικείμενο εργασίας που προσφέρεται στα άτομα με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά και προσόντα αντιστοιχεί σε επίπεδο ISCED 3 (απόφοιτος λυκείου) και η αμοιβή που αντιστοιχεί στην εν λόγω εργασία είναι επιπέδου ISCED 2 (απόφοιτος γυμνασίου).

Το ζήτημα της κάθετης αναντιστοιχίας δεξιοτήτων, δηλαδή το φαινόμενο άτομα να εργάζονται σε θέσεις που απαιτούν λιγότερα προσόντα από αυτά που κατέχουν, δεν είναι κάτι νέο για την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας. Ωστόσο από ότι φαίνεται δεν πρόκειται για παροδική τάση αλλά για σταθερή αυξητική ροπή εικοσαετίας, η οποία δεν αφορά περιορισμένο αριθμό παραγωγικών κλάδων αλλά σχεδόν στο σύνολό τους. (Γούλας, Ζάγκος, Παϊζης).

1.3 Η αγορά εργασίας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα

Η μετάβαση στην αγορά εργασίας, έπεται της ολοκλήρωσης του πρώτου κύκλου προπτυχιακών σπουδών. Για τα ελληνικά δεδομένα και τις ιδιομορφίες της οικονομίας του ελληνικού κράτους αποτελεί μία ιδιαίτερα δύσκολη, ίσως και απογοητευτική αρχικά διαδικασία. Κάθε απόφοιτος πρέπει να έχει ως πρωταρχική σκέψη όλες τις προαναφερθείσες αναφορές περί ανισοτήτων και αποκλίσεων στην εκπαίδευση αλλά και το ευρύτερο φαινόμενο της ελληνικής αγοράς και της αδυναμίας εύρεσης εργασίας και επαγγελματικής αποκατάστασης, ως απόρροια των οικονομικών συνθηκών, αλλά και των δυσχερειών του κρατικού – δημόσιου μηχανισμού. Πιο αναλυτικά, η αγορά εργασίας στην ελληνική περίπτωση, βασίζεται σε μια σημαντική προϋπόθεση, η οποία ισχύει και σε άλλες ευρωπαϊκές κοινωνίες – χώρες. Η προϋπόθεση αυτή αφορά στο φαινόμενο της ετερο-απασχόλησης. Η ετερο-απασχόληση προσεγγίζει την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, η οποία δεν έχει συνάφεια με το αντικείμενο της επαγγελματικής ή πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (Χιωτάκης, 1984). Στην Ελλάδα, το φαινόμενο αυτό παρατηρείται πιο εύκολα και σε μερικώς μεγαλύτερο βαθμό.

Το μεγαλύτερο μέρος των σημερινών αποφοίτων, αδυνατεί να βρει εργασία στο αντικείμενο του επιστημονικού του ενδιαφέροντος και της ακαδημαϊκής του κατάρτισης (Apple, 1993). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αναζητούν εναλλακτικές πηγές απόκτησης εισοδήματος, ακόμη κι αν η επιδιωκόμενη εργασία είναι εντελώς διαφορετική από το επάγγελμα στο οποίο έχουν εκπαιδευτεί.

Οι συνθήκες της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2009-2010 στην Ελλάδα μετέβαλλαν ριζικά κάθε οπτική περί πλήρους απασχόλησης και εύρεσης εργασίας βάσει του αντικειμένου σπουδών. Οι σημερινές συνθήκες εργασίας βασίζονται κυρίως στα δεδομένα της αυτο-απασχόλησης ή της μερικής απασχόλησης σε καταστήματα, επιχειρήσεις ή και σε λοιπούς ελεύθερους και ιδιωτικούς κλάδους απασχόλησης. Δηλαδή, ελεύθεροι επαγγελματίες που αναπτύσσουν μια σχέση εξάρτησης ανάμεσα στην εργασία των μισθωτών τους και στην άσκηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους ως αυτοαπασχολούμενοι. Το φαινόμενο της αυτο-απασχόλησης, όπως είναι η δημιουργία μιας μικρής επιχείρησης ή μιας ιδιωτικής μορφής επαγγελματικής δραστηριοποίησης είναι κάτι το οποίο εμφανίζεται στο πλαίσιο της ελληνικής αγοράς προσφέροντας εναλλακτικές μορφές απασχόλησης και εργασίας, όταν το αντικείμενο σπουδών δεν μπορεί να ανταποκριθεί στη ζήτηση της αγοράς.

Ουσιαστικά, η αγορά εργασίας στην Ελλάδα βασίζεται σε ένα σύστημα παραοικονομίας ή πολύ-απασχόλησης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των ατόμων. Η οικονομία και η αγορά εργασίας δεν ταυτίζεται με την επιστήμη, αλλά κινείται παράλληλα με αυτή χωρίς να υπόκειται στις ρυθμίσεις της κρατικής πολιτικής. Η επιστήμη και το αντικείμενο των σπουδών στις περισσότερες περιπτώσεις, εξυπηρετεί τις ανάγκες επιβίωσης της αγοράς, λειτουργεί δηλαδή συμπληρωματικά και δεν αποτελεί το κεντρικό και βασικό κριτήριο για την επιλογή των υποψηφίων εργαζόμενων, σε θέσεις αντίστοιχης κατάρτισης (Apple, 1993). Αυτό εξηγεί και το γεγονός, γιατί η επιστημονική έρευνα στην Ελλάδα είναι τόσο παραγκωνισμένη και ελλιπής. Οι πόροι του κράτους, δεν μπορούν να στηρίζουν ερευνητικές διαδικασίες και, εκτός αυτού, τα συνδικαλιστικά και γραφειοκρατικά ζητήματα της χώρας δυσχεραίνουν επιπλέον τον εκσυγχρονισμό του οικονομικού συστήματος και της παραγωγικής διαδικασίας, που συνδέεται άμεσα με την εκπαιδευτική κατάρτιση και τις συνολικές επιστημονικές βάσεις, των μελλοντικών εργαζομένων και πολιτών μιας προβλεπόμενης εξελιγμένης και αναπτυσσόμενης κοινωνίας.

Εξάλλου συχνότερα, φοιτητές με χαμηλό κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο προτιμούν να εργαστούν στο δημόσιο τομέα. Οι λόγοι που αποδίδουν την επιθυμία τους αυτή συνδέεται με τις συνθήκες εργασίας και την ασφάλεια που τους παρέχει, με βάση το παραδοσιακό πρότυπο για μια σταθερή επαγγελματική διαδρομή, ακόμη και αν οι απολαβές δεν είναι υψηλές (Τζαφέα, Σιάνου 2017).

Επιπλέον, η μέθοδος της αξιολόγησης, για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος και των μονάδων εκπαίδευσης, με την εισαγωγή νέων εργαζόμενων από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους οι οποίοι θα εμπλουτίσουν τη διερευνητική διαδικασία της εκπαιδευτικής πρακτικής, έχει προταθεί ως βασική προϋπόθεση και από άλλα Ευρωπαϊκά κράτη. Ωστόσο, δεν στηρίζεται από την ύπαρξη κάποιας συγκεκριμένης νομοθετικής ρύθμισης ή απόφασης, η οποία να καθορίζει και να προβλέπει πλήρως τις απαραίτητες συνθήκες ή τις ικανότητες των εκπαιδευτικών για την κάλυψη θέσεων εργασίας (Χιωτάκης, 1984).

Ένα ακόμη φαινόμενο των ημερών, το οποίο επηρεάζει τις προϋποθέσεις ενσωμάτωσης και αφομοίωσης από την αγορά εργασίας, αποτελεί η εξέλιξη των επαγγελματικών κατηγοριών, όπως επίσης και η διαμόρφωση νέων επαγγελματικών προφίλ και επαγγελματών ζήτησης, τα οποία με τη σειρά τους συνδέονται με τα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της εξέλιξης των νέων τεχνολογικών μέσων που οδηγούν στην δημιουργία μιας νέας κοινωνικής υπόστασης (η οποία συνοδεύεται κατ' επέκταση, από μια νέα μορφή κοινωνικής

και τεχνολογικής γνώσης). Αναλυτικότερα, σύμφωνα και με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, η επαγγελματική δομή της απασχόλησης μεταβάλλεται συνεχώς από την είσοδο νέων επαγγελματιών και νέων ειδών ή μορφών εργασίας, με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται συνεχώς η προσφορά και η ζήτηση της αγοράς εργασίας, σε εξειδικευμένους επαγγελματικούς τομείς.

Αυτή η επαγγελματική και εργασιακή, όπως επίσης και οικονομική μεταβολή, είχε ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των θέσεων εργασίας, κυρίως σε εργασιακούς τομείς που αφορούν τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της παραγωγής, ενώ αντίθετα οδήγησε στην αύξηση θέσεων εργασίας για τον τριτογενή τομέα. Η αύξηση του εργατικού δυναμικού και των ειδικών κατηγοριών επαγγελματιών και απασχόλησης, όπως επίσης και των διαφοροποιήσεων ανάλογα με το φύλο και τις δυνατότητες του, είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των θέσεων εργασίας για διοικητικά και επαγγελματικά στελέχη με υψηλή εξειδίκευση, όπως επίσης και υπαλλήλους γραφείου. Συνεπώς, η ζήτηση στον τομέα της εκπαίδευσης και του επιστημονικού δυναμικού μειώνεται αισθητά και δυναμικά.

Ειδικότερα στην ελληνική περίπτωση, όπου η επαγγελματική και οικονομική δόμηση της κοινωνίας ακολουθεί τα παραπάνω πρότυπα της κοινωνικής ανάπτυξης – οικονομικής / εργασιακής διαστρωμάτωσης, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο ποσοστό να εξειδικεύεται και να εργάζεται στον τριτογενή τομέα, ενώ ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας βρίσκονται στις κατώτερες θέσεις ζήτησης. Ο σταδιακός «εκφυλισμός» και ο οικονομικός-εργασιακός υποβιβασμός των παραδοσιακών επαγγελμάτων, είναι μια απτή πραγματικότητα. Ειδικότερα, η είσοδος των νέων τεχνολογιών και των επαγγελμάτων που συνδέονται με την επεξεργασία και την χρήση τους, αυξάνονται ολοένα και περισσότερο σε τομείς και διαδικασίες της παραγωγής, όπως επίσης και σε δραστηριότητες / διαδικασίες που συνδέονται με τον καθημερινό βίο.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να τονιστεί επίσης, ότι η σταδιακή κατάργηση των μόνιμων θέσεων εργασίας, είχε ως αποτέλεσμα και την μεταβολή της έννοιας της απασχόλησης, η οποία έχει αντικατασταθεί από έναν νέο όρο, αυτόν της «απασχολησιμότητας». Ο ουσιαστικός χαρακτήρας και η σταθερότητα της έννοιας της απασχόλησης, αντικαθίσταται πλέον υπό το εννοιολογικό εύρος της απασχολησιμότητας, η οποία προσδίδει στα άτομα μια πιο ευέλικτη αλλά ταυτόχρονα και αμφίρροπη ικανότητα, στο να εξασφαλίζουν θέσεις εργασίας, να τις διατηρήσουν όσο το επιθυμούν ή αν δεν μένουν πια ικανοποιημένοι από αυτές, να τις αλλάζουν. Η αλλαγή της θέσης εργασίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού δεν αποτελεί και τόσο εύκολη υπόθεση, ιδιαίτερα για τα σημερινά δεδομένα των ευρύτερων οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην αγορά εργασίας.

Η αλλαγή και η εύρεση μιας καλύτερης θέσης εργασίας (οικονομικές απολαβές) απαιτεί παράλληλα, σημαντικές δεξιότητες και ικανότητες του ατόμου (γνώσεις και εξειδικευμένα προσόντα) για την επανείσοδο στον ανταγωνισμό, μεταξύ των νέων εργαζομένων που αναζητούν και αυτοί με την σειρά τους, μια θέση στην αγορά εργασίας. Οι περισσότεροι νέοι απόφοιτοι από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα εξαιτίας της μαζικής τους εισόδου σε αυτά, δυσκολεύονται σε μεγάλο βαθμό να βρουν θέση εργασίας (να αφομοιωθούν από την αγορά ζήτησης, καθώς αυτή αυτοματοποιείται), είτε στον τομέα τον οποίο έχουν τελειώσει, είτε σε κάποιον άλλον παρεμφερή, με αποτέλεσμα όταν βρίσκουν τελικά εργασία να μην έχουν απεριόριστες δυνατότητες επιλογής ή άμεσης αλλαγής της, καθώς την απόκτησαν με κόπο και έπειτα από μεγάλο χρονικό διάστημα αναμονής (ανεργία)².

² Σιάνου – Κύργιου, Ε. (2015). Αγορά εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανάκτηση πηγής από:

<http://195.251.197.192/jspui/bitstream/123456789/26686/1/%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC%20%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%2C%20%CE%BD%CE%AD%CE%B1%20%CE%B>

1.4 Το φύλο ως παράγοντας ανισοτήτων και διακρίσεων

Έχοντας αναφερθεί ήδη στο πρώτο μέρος της εργασίας, για τις κοινωνικές ανισότητες και την κατηγοριοποίηση των κοινωνικών τάξεων ή των ατόμων βάση της οικονομικής υπεροχής και της εκπαιδευτικής και επιστημονικής ανωτερότητας, που πηγάζει από το φαινόμενο της κοινωνικής κινητικότητας, μια επιπλέον πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι απόφοιτοι, πέραν των οικονομικών και ευρύτερων κοινωνικών παραγόντων, είναι η διαφοροποίηση και ο πολύ συχνός αποκλεισμός από θέσεις εργασίας, λόγω του φύλου. (Τομπαΐδης, 1982; Sianou- Kyrgiou, 2012).

Στην ελληνική περίπτωση για παράδειγμα, ο αριθμός των γυναικών που συμμετέχουν και απασχολούνται στον τομέα της παιδαγωγικής / δημοτικής εκπαίδευσης, έναντι των ανδρών που εργάζονται στον ίδιο ακριβώς κλάδο, είναι πολύ μεγαλύτερος (62% του φοιτητικού συνόλου και 65% των εργαζομένων σε σχολικά ιδρύματα). Ωστόσο, στα Α.Ε.Ι. (ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα) η πλειονότητα των εκπαιδευτικών είναι άντρες. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί πως ο αριθμός των γυναικών που έχουν οργανικές θέσεις στα Α.Ε.Ι. φθίνει προς τις ανώτερες ακαδημαϊκές βαθμίδες (Αργυροπούλου, 2006; Sianou-Kyrgiou, 2012).

Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό με αυτό τον τρόπο, ότι γίνεται διάκριση μεταξύ «γυναικείων» και «αντρικών» επαγγελματιών. Θέσεις εργασίας δηλαδή, ακόμη και επιστημονικές κατευθύνσεις, οι οποίες ανταποκρίνονται καλύτερα στον ευαίσθητο και ευάλωτο κοινωνικό ρόλο που έχει αποδοθεί στη γυναίκα και στον πιο δυναμικό και κυριαρχικό αντίστοιχα, των αντρών. Η μετατροπή και αλλαγή αυτών των διακρίσεων είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί, διότι δεν αποτελεί απλά ένα σύγχρονο φαινόμενο, αλλά έναν θεσμικό παράγοντα πάνω στον οποίο δημιουργήθηκαν και εξελίχθηκαν οι κοινωνίες και τα εργασιακά πρότυπα (Χιωτάκης, 1984).

Η δυσκολία της μεταβολής του φαινομένου αποδεικνύεται ακόμη πιο έντονα και από τις προσπάθειες διαφόρων ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών (Ο.Η.Ε, Ευρωπαϊκή επιτροπή) να εντάξουν πολιτικές σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, με στόχο την ενσωμάτωση των προεκτάσεων που καταλαμβάνουν οι διακρίσεις σε όλο το σύνολο των εκπαιδευτικών πολιτικών, σε μια ουσιαστική προσπάθεια να βρεθούν άμεσες λύσεις και εμφανή αποτελέσματα αντιμετώπισης. Οι εκπαιδευτικές διακρίσεις βάση του φύλου και όχι βάση των ικανοτήτων των ειδικευόμενων, πέραν των λοιπών ελλείψεων και της επιθυμητής οικονομικής ανάπτυξης που περιορίζει την εύρεση ή τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, λειτουργεί

κατασταλτικά στην απορρόφηση του επιστημονικού δυναμικού, που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν εξαιρετικές προοπτικές εκπαιδευτικής και κοινωνικής ανάκαμψης από προβλήματα και παθογένειες του παρελθόντος και του παρόντος (Φραγκουδάκη, 2004). Το αντικείμενο των σπουδών παρέχει τα αντίστοιχα ερεθίσματα για τη διδασχά νέων εκπαιδευτικών τάσεων και πρακτικών, που θα καλλιεργούν την κριτική σκέψη στις νέες γενιές μαθητών και φοιτητών, βοηθώντας τους στο να προχωρήσουν ένα βήμα πιο μπροστά από τα κατάλοιπα και τους περιορισμούς των προηγούμενων γενιών και των κοινωνικών αντιφάσεων (Bernstein, 1989).

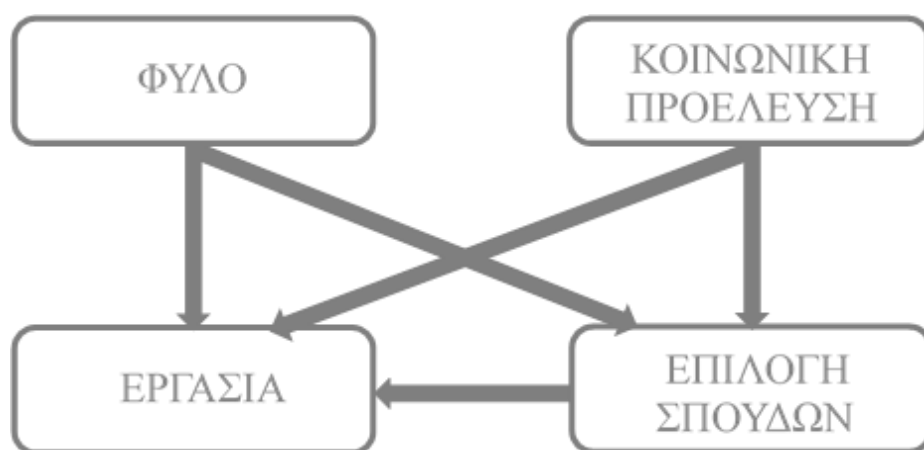
Κλείνοντας, γίνεται αντιληπτό ότι η επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών συγκριτικά με αυτή των ανδρών, εξελίσσεται με πιο αργούς ρυθμούς, γεγονός που επιβεβαιώνεται ακόμη περισσότερο και από επιπρόσθετες έρευνες οι οποίες υποστηρίζουν, ότι η κατοχή διοικητικών και υψηλόβαθμων θέσεων ή καίριων θέσεων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην διαφυλική εργασιακή ιεραρχία, καλύπτονται στο μεγαλύτερο μέρος τους από τον ανδρικό πληθυσμό και σε χαμηλότερο ποσοστό από τις γυναίκες.

Οι διαφορές των γυναικών στην επαγγελματική τους εξέλιξη, είναι έκδηλη όχι μόνο του τομείς της εκπαίδευσης και της ακαδημαϊκής πορείας, αλλά και στους ευρύτερους εργασιακούς τομείς, όπως είναι ο δημόσιος τομέας. Όπου και πάλι, είναι αρκετά περιορισμένος αριθμός των γυναικών που σημειώνεται να ανέρχεται στη διοικητική ιεραρχία, ενώ αντίθετα οι άνδρες καλύπτουν μεγαλύτερο ποσοστό διευθυντικών θέσεων υψηλής εξειδίκευσης. Και παρόλο που οι γυναίκες έχουν σημειώσει μια άκρως αξιοσημείωτη ποσοτική αύξηση στην αγορά εργασίας, το εξειδικευμένο προσωπικό των ποιοτικών θέσεων καλείται να καλυφθεί αποκλειστικά από άνδρες (Μαραγκουδάκη, 1997).

Το ίδιο κλίμα ακολουθεί επίσης και τον ιδιωτικό τομέα. Ενώ παράλληλα οι γυναίκες που δραστηριοποιούνται στον επιχειρηματικό κόσμο και κατέχουν διευθυντικές ή υψηλόβαθμες θέσεις σε μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες είναι και πάλι πολύ λίγες. Ταυτόχρονα, αξίζει να επισημανθεί ότι οι γυναίκες είναι εκείνες που πλήττονται περισσότερο και συχνότερα από τον εργασιακό ανταγωνισμό και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα να είναι πιο συχνά, είτε άνεργες είτε αυτό-απασχολούμενες είτε εργαζόμενες με μερική απασχόληση. Τέλος, η νέα τεχνολογική πρόοδος και η εξειδίκευση σε τομείς πληροφορικής, αποτελούν επιστημονικούς και επαγγελματικούς κλάδους οι οποίοι θεωρούνται ανδροκρατούμενοι, αφήνοντας ελάχιστα περιθώρια συμμετοχής ή ανάπτυξης ερευνητικού ενδιαφέροντος για τις γυναίκες³.

³ Σιάνου – Κύργιου, Ε. (2015). Αγορά εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανάκτηση πηγής από:

<http://195.251.197.192/jspui/bitstream/123456789/26686/1/%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC%20%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%2C%20%CE%BD%CE%AD%CE%B1%20%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%F80%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AF%CE%BB.pdf> (τελευταία πρόσβαση στις, 24-11-2020)

Σχήμα 1. Σχηματική αναπαράσταση της σύνδεσης μεταξύ της επιλογής εργασίας και του φύλου, της κοινωνικής προέλευσης και της επιλογής των σπουδών.

▪ Σύνοψη:

Στο παρόν κεφάλαιο, εξετάστηκαν οι σύγχρονες προκλήσεις της σημερινής οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας, οι οποίες δυσχεραίνουν την ένταξη και αφομοίωση των νέων αποφοίτων στην αγορά εργασίας, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις κοινωνικές προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που ακολουθούν τη γυναικεία επαγγελματική και εργασιακή αποκατάσταση και τον διαχωρισμό των επαγγελμάτων, τα οποία κρίνονται ιδανικότερα για την «ευαίσθητη» και «αδύναμη» γυναικεία φύση και αντίστοιχα επαγγέλματα τα οποία χρειάζονται πρόσωπα με πυγμή και αποφασιστικότητα και τα οποία καλύπτονται συνεπώς πιο «ιδανικά» από τον αντρικό πληθυσμό. Οι διαφορές και αποκλίσεις λόγω του φύλου, είναι ικανές να επιφέρουν επιπρόσθετες σοβαρές κοινωνικές περιθωριοποιήσεις και ανισότητες, όπως επίσης και ζήτημα επιβίωσης σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού συνολικά, λόγω της αυξημένης ή χρόνιας ανεργίας.

1.5 Επιλογή θέματος και μεθοδολογία της έρευνας

1.5.1 Στόχος της έρευνας

Αφορμή για την επιλογή του αντικειμένου της έρευνας υπήρξε το γεγονός ότι μεγάλωσα στο Μέτσοβο – γεννήθηκα στην Αθήνα και έπειτα από λίγα χρόνια εγκατασταθήκαμε στον τόπο καταγωγής των γονιών μου. Επομένως, έχω την αντίληψη της εκπαίδευσης ενός μικρού τόπου και τις επιδράσεις του στην εξέλιξη του ατόμου. Αρωγός σε αυτή μου την προσπάθεια ήταν φυσικά η καθηγήτριά μου στο Πανεπιστήμιο κα Σιάνου – Κύργιου Ελένη.

Βασικός στόχος της έρευνας είναι να μελετήσει τις εμπειρίες των ανθρώπων κατά τη μετάβασή τους από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας και το κοινωνικό περιβάλλον που συντελέστηκε αυτή η μετάβαση.

Οι άξονες που θα ληφθούν υπόψη είναι η οικονομική κρίση, η οποία περνά η χώρα τα τελευταία χρόνια, τα προσόντα του κάθε υποκειμένου, οι προσωπικές προσπάθειες και προσδοκίες και κυρίως, αν παίζει ρόλο στην εύρεση εργασίας, το γεγονός ότι το Μέτσοβο αποτελεί έναν από τους πιο γνωστούς χειμερινούς προορισμούς της χώρας.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην κοινωνική προέλευση και το πλαίσιο διαμόρφωσης των προτιμήσεων για τις επιλογές σπουδών κατά τη φάση μετάβασης στην ανώτατη εκπαίδευση, η επιστροφή στον τόπο κατοικίας που αποτελεί τουριστικό προορισμό και το περιθώριο επαγγελματικής εξέλιξης σε αυτόν.

- Τα γενικά ερωτήματα τα οποία θα διερευνηθούν είναι τα ακόλουθα:
 - Εάν επηρεάζονται και σε ποιο βαθμό οι προτιμήσεις για τις επιλογές σπουδών και τη φοίτηση στην ανώτατη εκπαίδευση από την κοινωνική προέλευση των υποψηφίων.
 - Εάν επηρεάζεται και σε ποιο βαθμό η εργασιακή αναζήτηση και αποκατάσταση από την κοινωνική προέλευση και το φύλο και τα προσόντα των υποψηφίων.
 - Εάν έπαιξε ρόλο και σε ποιο βαθμό η επιστροφή πτυχιούχων στο Μέτσοβο – που αποτελεί τουριστική περιοχή – στην εύρεση εργασίας και την επαγγελματική τους εξέλιξη.

1.5.2 Μεθοδολογία

Η τυχαία δειγματοληψία αποτελεί ερευνητική διαδικασία στη μελέτη της επίδρασης του κοινωνικού υποβάθρου και των σπουδών στην ένταξη στην αγορά εργασίας. Η προσέγγιση μπορεί να γίνει με ποσοτικές ή ποιοτικές μεθόδους ή ακόμα και με συνδυασμό αυτών (Σχήμα 2, Grinnell, Jr. & Unrau, 2018).

Συνήθως, η τυχαία δειγματοληψία χρησιμοποιείται σε μία ομάδα ανθρώπων με κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως π.χ. φοιτητές ενός Πανεπιστημίου. Τα κοινά χαρακτηριστικά μπορούν να είναι και περισσότερα του ενός, ώστε η μελέτη να αποσπά αξιόπιστα δεδομένα σχετικά με το ερώτημα που τίθεται.

Όταν εξετάζεται η επίδραση των κοινωνικών ανισοτήτων στη μετάβαση από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας, είναι δυνατό να τεθούν διάφορα ερευνητικά ερωτήματα όπως:

1. Ποιο το αντικείμενο σπουδών των συμμετεχόντων και γιατί το επέλεξαν;
2. Ποια οφέλη πιστεύουν ότι αποκόμισαν από τις σπουδές τους;
3. Ποιες οι αντιλήψεις τους για την κατάσταση στην αγορά εργασίας και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;
4. Ποια είναι η σημερινή εργασιακή τους κατάσταση;
5. Ποια η σχέση μεταξύ εργασίας και προσόντων σήμερα και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;
6. Ποιες οι αντιλήψεις τους για τη δια βίου εκπαίδευση;
7. Σε ποιους λόγους αποδίδουν την απόφασή τους να μείνουν στον τόπο καταγωγής τους;
8. Η κοινωνική τους τάξη και το φύλλο επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις διαδρομές τους;

Η επιλογή της μεθόδου και της τεχνικής συλλογής των δεδομένων προσδιορίστηκε με βάση το αντικείμενο της έρευνας, τους στόχους και το θεωρητικό πλαίσιο από το οποίο προήλθαν οι υποθέσεις και τα ερωτήματα που σχετίζονται με το υπό διερεύνηση κοινωνικό πεδίο. Συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκε η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη περιγραφική μέθοδος στην

εκπαιδευτική έρευνα, αυτή της επισκόπησης. Η συγκεκριμένη μέθοδος περιλαμβάνει συλλογή δεδομένων για ένα δείγμα μονάδων ανάλυσης σε ορισμένο χρονικό σημείο – τα οποία κατόπιν εξετάζονται – και αποσκοπεί στην περιγραφή της φύσης των υφιστάμενων συνθηκών ή στον εντοπισμό συγκεκριμένων συνδυασμών συσχετίσεων (Cohen & Manion, 1994; Bryman 2016).

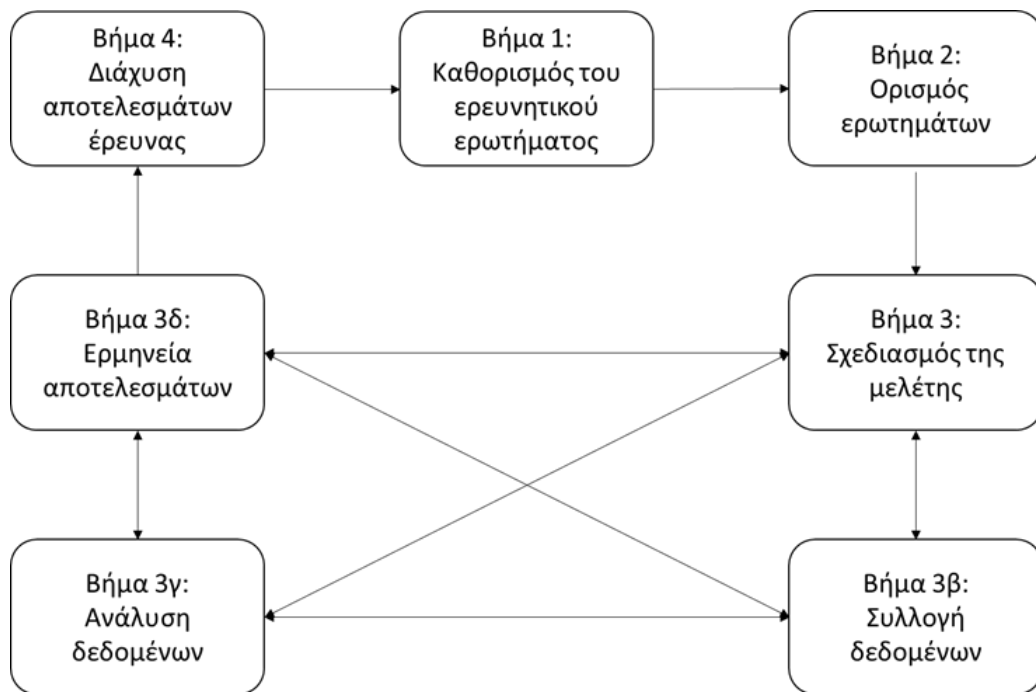
Η ερευνητική τεχνική που χρησιμοποιήθηκε ήταν η «ποιοτική συνέντευξη», ίσως η πιο διαδεδομένη μέθοδος συλλογής και παραγωγής ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων στην ψυχολογική, κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα και αφορά τις συνεντεύξεις σε βάθος. Η συνέντευξη αφορά την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία μεταξύ προσώπων, που καθοδηγείται από τον ερευνητή ή ερωτώντα με στόχο την απόσπαση πληροφοριών σχετιζόμενων με το αντικείμενο της έρευνας. Ο Tuckman, όρισε τις συνεντεύξεις ως δυνατότητα «εισόδου» στο τι διαδραματίζεται στο μυαλό του υποκειμένου (Tuckman, 1972) , ενώ σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2003), η συνέντευξη ως εργαλείο δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να κατανοήσει κοινωνικές συμπεριφορές και αντιλήψεις των ερωτώμενων μέσα από τα δικά τους μάτια. Οι συνεντεύξεις προβάλλουν τις γνώσεις που το υποκείμενο κατέχει (πληροφορίες και γνώσεις), τι του αρέσει και τι όχι (αξίες και προτιμήσεις) και κυρίως τι σκέπτεται (απόψεις και αντιλήψεις) (Paraskevoudoulou-Kollia, 2008).

Το πιο ισχυρό ωστόσο κριτήριο για την επιλογή της ποιοτικής μεθόδου ήταν η επιδίωξη να δημιουργηθούν εκείνες οι προϋποθέσεις που θα εξασφάλιζαν την ποιότητα και την εγκυρότητα των εμπειρικών δεδομένων. Σύμφωνα με το Γκότοβο, η συνέντευξη «προσφέρει τη δυνατότητα ελέγχου της πληροφορίας όσο διαρκεί η έρευνα, εφόσον η ερευνητική περίσταση έχει σχεδιαστεί με βάση την επικοινωνία» (Γκότοβος, 1983).

Πιο συγκεκριμένα, για την επίτευξη του στόχου της έρευνας υιοθετήσαμε την τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία είναι μια πολύ αποτελεσματική και ευέλικτη τεχνική για έρευνες μικρής κλίμακας (Drever, 1995) και συνιστάται σε εκείνες τις περιπτώσεις που τα υποκείμενα έχουν ενεργό ρόλο στο θέμα που διερευνάται ή βιώνουν τα ίδια μια κατάσταση (Αθανασίου, 2007).

Στην ημιδομημένη συνέντευξη δημιουργείται μια γενική δομή, αποφασίζοντας εκ των προτέρων το έδαφος που θα καλυφθεί και τα κύρια ερωτήματα που πρέπει να τεθούν, ενώ η λεπτομερής δομή μπορεί να επεξεργαστεί κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Drever, 1995). Εκτός από την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, η μέθοδος αυτή παρουσιάζει ευελιξία ως προς την εμβάθυνση σε ορισμένα θέματα με κάποιους συμμετέχοντες, ως προς τη σειρά που τίθενται οι ερωτήσεις, αλλά και την προσθήκη ή παράληψη κάποιων ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση (Ισαρη & Πούρκος, 2015).

Η χρήση των ανοιχτών ερωτήσεων, οι οποίες αφήνουν τον ερωτώμενο ελεύθερο να αναπτύξει την απάντηση του δίχως προκαθορισμούς κρίθηκε αναγκαία, με κριτήρια που σχετίζονται με το στόχο της έρευνας, την πολυδιάστατη φύση του ζητήματος των εκπαιδευτικών επιλογών, τη διερεύνηση των υποκειμενικών νοημάτων των υποψηφίων για τις επιλογές τους και την πρόβλεψη ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί μια ουσιαστική διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου (Cohen & Manion, 1994).

Σχήμα 2. Βήματα διαδικασίας ποιοτικής έρευνας (Grinnell, Jr. & Unrau, 2018).

1.6 Σχεδιασμός έρευνας

Στην παρούσα έρευνα έλαβαν μέρος δώδεκα νέοι πτυχιούχοι Πανεπιστημίου. Τα κριτήρια επιλογής των συνεντευξιαζόμενων ήταν: Α) να έχουν μεγαλώσει και να κατοικούν στο Μέτσοβο και Β) να έχουν συμπληρωθεί τουλάχιστον πέντε έτη από τη λήψη του πτυχίου τους. Στην έρευνα συμμετείχαν γυναίκες και άντρες, προκειμένου να εξεταστεί εάν το φύλο επηρεάζει τις επιλογές σπουδών και εργασίας.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η τεχνική ανάλυσης που αξιοποιήθηκε ήταν η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Για τη συλλογή των καλύτερων δυνατών αποτελεσμάτων, επιλέχθηκε το σύστημα κατηγοριών και επικεντρωθήκαμε κυρίως στην επιλογή σπουδών και την κοινωνική προέλευση των συμμετεχόντων (**Σχήμα 1.**) Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τον Οδηγό συνέντευξης (**Παράρτημα Α**).

Συνοπτικά, οι άξονες στους οποίους δομήθηκε η συνέντευξη ήταν οι εξής:

- **Κοινωνικά χαρακτηριστικά**, όπου συλλέχθηκαν βασικά στοιχεία για την οικογενειακή και επαγγελματική κατάσταση των συνεντευξιαζόμενων και της οικογένειάς τους, καθώς και το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας.
- **Σπουδές**, όπου οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αναλυτικά για τις σπουδές τους (πτυχία, χρόνος και κόστος σπουδών, επιλογή σπουδών).
- **Εργασία**, κατηγορία η οποία αφορούσε τις προσδοκίες τους για εργασία μετά τις σπουδές, καθώς και τις δουλειές που έκαναν μέχρι και σήμερα.
- **Σημερινή κατάσταση**, στην οποία οι συμμετέχοντες ανέφεραν εάν είναι εργασιακά ενεργοί ή άνεργοι και ακολούθησαν περαιτέρω σχετικές ερωτήσεις με την τωρινή εργασιακή τους κατάσταση.
- **Σχέση εργασίας – προσόντων**, όπου εξετάστηκε με μια σειρά ερωτήσεων το φαινόμενο της ετεροαπασχόλησης, καθώς και λεπτομέρειες της τρέχουσας εργασίας (απολαβές, προσόντα).
- **Δια βίου μάθηση**, όπου μέσω των ερωτήσεων μελετήθηκαν οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο και η δια βίου μάθηση ως επένδυση για την ένταξη στην αγορά εργασίας.
- **Μελλοντικά σχέδια**, που αφορούν κυρίως τον επαγγελματικό προσανατολισμό (διατήρηση εργασίας, αλλαγή καριέρας, οικονομική κρίση).
- **Επιστροφή στο Μέτσοβο**, όπου οι ερωτήσεις στόχευαν στους λόγους επιστροφής στον

τόπο κατοικίας, στις ευκαιρίες εργασίας και τη σημερινή κατάσταση του τόπου.

Οι δύο κατηγορίες – της επιλογής σπουδών και της κοινωνικής προέλευσης – στις οποίες επικεντρώθηκε η έρευνα στηρίζονται στο ρόλο της οικογένειας, ως θεσμού που διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην επιλογή του επαγγέλματος για κάθε νέο άνθρωπο. Οι Whiston & Keler (2004) έχουν εντοπίσει δύο κατευθύνσεις επίδρασης του οικογενειακού φορέα: η μία αναφέρεται στα δομικά στοιχεία του θεσμού και η άλλη στις διαδικασίες αλληλεπίδρασης των μελών του.

1.7 Περιοχή μελέτης: Η περίπτωση του Μετσόβου

Το Μέτσοβο (Εικόνα 1.) είναι μια αμφιθεατρικά χτισμένη κωμόπολη που βρίσκεται σε υψόμετρο 1160 μέτρων, βορειοανατολικά του νομού Ιωαννίνων. Ο δήμος του Μετσόβου αποτελείται από 6.196 κατοίκους (Ελ. Στατ., 2012), ενώ η δημοτική ενότητα Μετσόβου από περίπου 3.500 κατοίκους (ΜΕ.Κ.Δ.Ε., 2020). Η θέση του χαρακτηρίζεται στρατηγικής σημασίας, καθώς από εκεί είναι δυνατός ο έλεγχος των εμπορικών διαδρομών προς τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία (Αραβαντινός, 1856). Ακόμα, υπάρχει άμεση σύνδεση με τα Ζαγοροχώρια. Το 2014, με την ολοκλήρωση στις Εγνατίας οδού, η πρόσβαση στο Μέτσοβο έγινε απλή και άμεση⁴. Γενικά, στη διάρκεια της ιστορίας, η περιοχή έχει δεχθεί ποικίλες επιρροές από εμπόρους και ταξιδιώτες (Σακελαρίου, 1990).

Η ιδιαίτερη γεωγραφία του Μετσόβου και η ιστορία του, έχει επηρεάσει την κοινωνική φυσιογνωμία και την πολιτισμική ταυτότητα του τόπου (Δασούλας, 2009). Ο Ζυγός, η Κατάρα και το Περιστέρι αποτελούν τις κορυφές που περιτριγυρίζουν το Μέτσοβο με υψόμετρο 1650, 1801 και 2295 μέτρα αντίστοιχα. Οι κορυφές αυτές είναι ιδιαίτερης σημασίας, καθώς αποτελούν σημείο εκκίνησης πολλών ποταμών, όπως ο Αώος, ο Αχελώος, ο Πηνειός και ο Αλιάκμονας (Ψαροβασίλης, 1958). Ο Μετσοβίτικος, του οποίου οι πηγές βρίσκονται στον Ζυγό, σχηματίζει κοιλάδα στη βάση της περιοχής του Μετσόβου (Σκαφιδάς, 2016). Η περιοχή χαρακτηρίζεται εξαιρετικής ομορφιάς. Το κλίμα του είναι ηπειρωτικό, δηλαδή δριμύ και ψυχρό, με υψηλή ετήσια βροχόπτωση, η οποία σε συνδυασμό με στις χαμηλές θερμοκρασίες, κατά την διάρκεια του Χειμώνα, οδηγούν σε αυξημένες χιονοπτώσεις. Λόγω των κλιματικών συνθηκών, η ευρύτερη περιοχή είναι βιότοπος άγριας πανίδας, όπως λύκων και αρκούδων (Χαρίσης, 1992).

Η πολιτισμική ταυτότητα του τόπου από τον 17^ο έως τον 20^ο αιώνα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό χαρακτήρα που απέκτησε ο πληθυσμός και αποτελεί μία ισχυρά ιεραρχημένη τοπική κοινωνία (Μάνη 2013). Η πόλη του Μετσόβου υπήρξε πολύ πλούσια, κατά την περίοδο του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, χάρη στις μεγάλες εξαγωγές που έκανε σε μάλλινα εμπορεύματα, τυρί και κοιτάσματα κασσίτερου (Τρίτος, 2017).

Και από πνευματική άποψη, το Μέτσοβο παρουσιάζει ερείσματα που στήριξαν τη διδασκαλία στις ελληνικής γλώσσας και συνέβαλαν στη διατήρησή στις, στην κεντρική Πίνδο. Το Μέτσοβο ανέδειξε σπουδαίες προσωπικότητες, διδασκάλους του Γένους, εθνικούς αγωνιστές, αξιολογούς πολιτικούς. Απελευθερώθηκε το 1912, και μετά την ίδρυση του

Ιδρύματος Τοσίτσα, το Μέτσοβο γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη σε όλους στις τομείς. Η στρατηγική θέση του Μετσόβου, κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, του εξασφάλισε ειδικά προνόμια και φοροαπαλλαγές, ενώ στη σημερινή εποχή του έχει εξασφαλίσει σημαντική σειρά στις προτιμήσεις των τουριστών (Τρίτος, 2017).

⁴Ψαροβασίλης, Τ. (1958). Το Μέτσοβο. Αθήνα: Εξωραϊστικός Σύλλογος Μετσόβου.

[Ypodomes.com \(2014\). Διαθέσιμο στο: \[https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-\]\(https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82\)](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[odas/item/25031-](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

[%](https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperastikoi/egnadia-odos/item/25031-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%82)

Εικόνα 1. Η Αμφιθεατρική αρχιτεκτονική του Μετσόβου (clickatlife.gr).

▪ Σύνοψη:

Στο παραπάνω μέρος, δόθηκαν τα στοιχεία της μελέτης περίπτωσης όπου διεξήχθη η έρευνα, δηλαδή την περιοχή του Μετσόβου, και των βασικών ερευνητικών ερωτημάτων πάνω στα οποία στηρίχθηκε η σύνταξη του ερωτηματολογίου και των συνεντεύξεων προς τους ερωτευμένους. Στην έρευνα περιλαμβάνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνικής τους κατάστασης, της εργασίας, των επιδιώξεών τους, των απόψεων και των προοπτικών, όπως επίσης και των εμπειριών που έχουν συλλέξει από την επιστροφή τους στον τόπο καταγωγής μετά την ολοκλήρωση ή και μη, των ακαδημαϊκών τους υποχρεώσεων, με κύριο στόχο ανάδειξη των δυσκολιών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι νέοι απόφοιτοι των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στη μετέπειτα εργασιακή και επαγγελματική τους πορεία, όπως και όλες οι προκλήσεις οι οποίες δημιουργούνται λόγω των ευρύτερων οικονομικών συνθηκών, είτε λόγω του φύλου τους εάν πρόκειται δηλαδή, για άντρες ή γυναίκες (εάν το φύλλο τους παίζει καθοριστικό παράγοντα ή όχι στην επιλογή, τόσο των σπουδών, όσο και στην μετέπειτα επαγγελματική τους αποκατάσταση).

*2 ΜΕΡΟΣ 2^ο – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ*

2.1 Παρουσίαση και Ανάλυση Αποτελεσμάτων

2.1.1 Κοινωνικά Χαρακτηριστικά

Η πρώτη ενότητα της συνέντευξης προσπαθεί να σκιαγραφήσει το προφίλ των υποκειμένων και να διερευνήσει τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.

Οι συνεντευξιαζόμενοι είναι 12 στο σύνολο, επτά γυναίκες και πέντε άντρες. Η ηλικία και των δύο κατηγοριών κυμάνθηκε μεταξύ 29 και 45 ετών. Η μέση ηλικία των ανδρών ήταν τα 39 έτη, ενώ η μέση ηλικία των γυναικών τα 35,4 έτη.

Όλοι οι ερωτηθέντες προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα, στα οποία ο πατέρας εργαζόταν. Δύο από τους 12 δεν είχαν τελειώσει το δημοτικό σχολείο, τρεις είχαν τελειώσει το δημοτικό, τρεις το γυμνάσιο, δύο το λύκειο, ένας τεχνική σχολή (KATEE) και ένας ήταν απόφοιτος Πανεπιστημίου.

Οι μητέρες των συμμετεχόντων ασχολούνταν κυρίως με τα οικιακά (εφτά στις 12). Από αυτές, η μία δεν είχε τελειώσει το δημοτικό σχολείο, οι δύο τέλειωσαν το δημοτικό, οι δύο το γυμνάσιο, και οι δύο το λύκειο. Οι μητέρες που εργάζονταν ήταν πέντε, από τις οποίες μία είχε εκπαίδευση δημοτικού, δύο ήταν απόφοιτες σχολών 2ετούς φοίτησης και δύο ήταν απόφοιτες Πανεπιστημίου.

Έγγαμοι ήταν επτά από τους 12 (τρεις άντρες και τέσσερις γυναίκες). Οι σύζυγοι των ερωτηθέντων απασχολούνταν είτε στον ιδιωτικό τομέα (έξι από τους επτά), είτε στο δημόσιο (ένας στους επτά). Δύο στους επτά είχαν απολυτήριο λυκείου, ένας απόφοιτος ΤΕΙ, ένας απόφοιτος πανεπιστημίου και τρεις κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Το οικογενειακό εισόδημα των ερωτηθέντων ποικίλει από χαμηλό έως μεσαίο προς υψηλό.

Το πρώτο άτομο που έλαβε μέρος στην έρευνα είναι η Α. Η Α προέρχεται από μία οικογένεια που μόνο ο πατέρας εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος και η μητέρα ασχολείται με τα οικιακά. Είναι εμφανές ότι οι γονείς της δεν είναι άνθρωποι των γραμμάτων, και γενικά η Α μεγάλωσε σε ένα οικογενειακό περιβάλλον με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Και ο μέλλον σύζυγός της ανήκει σε αντίστοιχο επίπεδο, καθώς είναι ηλεκτρολόγος, ενώ έχει τελειώσει το Λύκειο.

Ο Α είναι παντρεμένος και πατέρας ενός παιδιού. Αν και οι δύο του γονείς δεν έχουν παρά στοιχειώδεις γνώσεις, που δεν ξεπερνούν αυτές του δημοτικού, ο ίδιος σπούδασε

αρχιτεκτονική και η σύζυγός του είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου. Και στην περίπτωση του Α φαίνεται ότι το οικογενειακό περιβάλλον και η κοινωνική του προέλευση δεν επηρέασαν την επιλογή του επαγγέλματός του. Πιθανόν τα εμπόδια που θα συνάντησε ως μαθητής, λόγω της χαμηλής κοινωνικής τάξης, να λειτούργησαν όχι ανασταλτικά αλλά ως πρόκληση, στην οποία και ανταποκρίθηκε επιτυχώς.

Η Β είναι η επόμενη που συμμετείχε στο ερευνητικό τμήμα της εργασίας. Πρόκειται για μία νέα γυναίκα, ανύπαντρη, της οποίας οι γονείς έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους τελειώνοντας το Γυμνάσιο, γεγονός που μαρτυρά ότι δεν έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Ο Γ, ένας άντρας τ 38 ετών, που μένει με τους γονείς του και το βασικό του πτυχίο είναι πολυτεχνικό. Και οι δύο του γονείς έχουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (συνταξιούχοι οι γονείς, οδοντίατρος ο πατέρας και νηπιαγωγός η μητέρα), και ως εκ τούτου είναι λογικό και ο γιος να επιλέξει να σπουδάσει σε κάποια ανώτερη σχολή, ενώ η οικονομική επιφάνεια των γονέων μπορούσε να καλύψει τις σπουδές του Γ, στο εξωτερικό.

Η Κ, μία ανύπαντρη γυναίκα, προέρχεται από μία οικογένεια μεσαίας κοινωνικής τάξης. Οι γονείς της Κ ήταν και οι δύο ενεργοί εργαζόμενοι, ενώ η ίδια εργάζεται παραδίδοντας φιλολογικά μαθήματα. Οι σπουδές της ανήκουν στον ίδιο ευρύτερο τομέα με εκείνων της μητέρας της, τον θεωρητικό, καθώς η Κ σπούδασε Ιστορία στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και η μητέρα της είναι συνταξιούχος νηπιαγωγός. Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με την Τσολακίδου (1977), το επάγγελμα της μητέρας ασκεί μεγαλύτερη επίδραση στις επιλογές του παιδιού ως προς την επαγγελματική του πορεία, και κυρίως στις πιο χαμηλές κοινωνικά τάξεις.

Η Μ είναι η επόμενη συνεντευξιαζόμενη. Είναι μία ανύπαντρη γυναίκα που ζει και εργάζεται στο Μέτσοβο. Και οι δύο γονείς της έκαναν παρόμοιο επάγγελμα, ράφτης ο πατέρας και μοδίστρα η μητέρα.

Ο Σ είναι ένας δραστήριος ελεύθερος επαγγελματίας που δραστηριοποιείται στα Ιωάννινα και το Βοτονόσι, ένα χωριό του Μετσόβου. Πολύ ομιλητικός, πρεσβεύει ότι η επαγγελματική του σταδιοδρομία ξεκίνησε μέσα από την οικογένεια και τις επιλογές των γονιών του. Η μητέρα του τον παρακινούσε και τον ίδιο και τα αδέρφια του να σπουδάσουν.

Ο Σ παρουσιάζει την οικογένειά του, ως ένα πολύ βασικό και κύριο πρότυπο για αυτόν. Σεβόμενος την οικογενειακή του παράδοση τονίζει πώς δεν ήταν όνειρο του να σπουδάσει οικονομικά, αλλά ακολούθησε την επιθυμία του πατέρα του και στράφηκε προς αυτήν την επιστημονική κατεύθυνση. Ακολουθεί μια ρεαλιστική οπτική της πραγματικότητας και μια

κριτική ανασκόπηση των ευρύτερων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, προσπαθώντας να ενσωματωθεί και να εναρμονιστεί με αυτές, έχοντας ως βασικό άξονα ανέλιξης, το γονικό και πατρικό πρότυπο. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει:

«...Βασικά εμείς είχαμε στην οικογένεια τον πατέρα μας ο οποίος ήταν ελεύθερος επαγγελματίας, ταξίδευε πολύ στο εξωτερικό με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αλλά με πολύ περισσότερες εικόνες. Ενώ η μητέρα μας ήταν ναι μεν μορφωμένη, αλλά με λιγότερες εικόνες. Και εκεί είναι κάτι που αξίζει να σημειωθεί, ότι την κατεύθυνση περισσότερο μας την έδωσε ο πατέρας μας. Ίσως επειδή πήγαινε με την νταλικά στο εξωτερικό στα logistics και σε αυτά και επειδή έβλεπε το εργοστάσιο με τους εργάτες και πάνω το γραφείο με τους οικονομολόγους, τους λογιστές με τις γραβάτες και ίσως τους έβλεπε σαν κάτι ανώτερο και ίσως φανταζόταν τα παιδιά του να γίνουν κάτι καλύτερο από αυτόν. Και πολλές φορές μας έλεγε, «οικονομικά, να σπουδάσετε οικονομικά». Ασυναίσθητα αυτό πέρναγε σε εμάς, στο υποσυνείδητο πάντα. Χωρίς να σας πω ότι όνειρο μου ήταν να γίνω οικονομολόγος αλλά μεγαλώνοντας πάντα μας έλεγε βάλτε ότι θέλετε να γίνετε αλλά βάλτε και τα οικονομικά γιατί είναι κάτι που χωράει παντού. Από το μανάβικο μέχρι την μεγαλύτερη εταιρία, μέχρι το κράτος, μέχρι το οτιδήποτε θέλει οικονομολόγους. Και εδώ είναι αυτό που λέμε ότι δεν είναι μόνο η μόρφωση είναι και οι εικόνες. Πρέπει να έχουμε σφαιρική άποψη των πραγμάτων. Γιατί πολλές φορές αυτό που λέω εγώ ότι η μόρφωση δεν είναι μόνο η συσσώρευση γνώσεων είναι και η κριτική σκέψη που αναπτύσσεις. Οπότε το να γίνω οικονομολόγος, δεν ήταν το όνειρο μου αλλά μεγαλώνοντας και ίσως υποσυνείδητα από τις εικόνες, που είχα ταξιδέψει στο εξωτερικό με την νταλικά του πατέρα μου πάρα πολλές φορές. Από τεσσάρων χρονών πρώτο ταξίδι που έκανα στο εξωτερικό, τεσσάρων χρονών με το μπιμπερό με είχε πάρει θυμάμαι ο πατέρας μου. Και πήγαινα σε εργοστάσια και έβλεπα από τον εργάτη μέχρι την διοίκηση. Και όλες αυτές οι εικόνες είναι πολύ σημαντικές. Και για αυτό ίσως και είμαι πολύ υπέρ της ευρωπαϊκής ένωσης έχω συνειδητοποιήσει ότι αν δεν ήμασταν στην ευρωπαϊκή ένωση θα είχαμε άλλη τύχη. Αυτά είναι όλα εικόνες που δημιουργούνται. ...»

Η Π είναι μία νηπιαγωγός, παντρεμένη με δύο παιδιά. Από τους γονείς της, ο πατέρας δούλευε ως ελεύθερος επαγγελματίας ενώ η μητέρα της ασχολούταν με τα οικιακά. Παρόλα αυτά, σπούδασαν και τη Π και την αδερφή της στην Πάτρα. Ο πατέρας της Σ ήταν δημόσιος υπάλληλος, ενώ η μητέρα της ασχολούνταν με τα οικιακά.

Η Χ, παντρεμένη και μητέρα τριών παιδιών, ζει και εργάζεται στο Μέτσοβο. Οι γονείς της δουλεύουν στην οικογενειακή επιχείρηση του πατέρα της, ο οποίος είναι τεχνίτης στο

Μέτσοβο και έχει μία τουριστική μονάδα συνεταιριστικά με τα αδέρφια του.

Ο Δ έχει τελειώσει μια πολυτεχνική σχολή και έχει κάνει μεταπτυχιακό στη Γερμανία. Έχει επιστρέψει στο Μέτσοβο τον τελευταίο χρόνο.

Η Σ έχει τελειώσει και αυτή μια πολυτεχνική σχολή και εργάζεται στο Μέτσοβο σε άσχετο αντικείμενο με αυτό των σπουδών της.

Τέλος ο Ν είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα προέλευσης από κατώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα που κατάφερε να σπουδάσει.

Συνεπώς, οι περισσότεροι ερωτηθέντες προέρχονται από μεσαία οικονομικά στρώματα, διαφέρει όμως το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους. Συναντούμε γονείς απόφοιτους πανεπιστημίου έως και αναλφάβητους. Το ότι δεν προέρχονται από χαμηλά οικονομικά στρώματα, επιβεβαιώνει τη θεωρία των ανισοτήτων.

Ωστόσο παρ' όλο που η κοινωνική προέλευση (επάγγελμα, εισόδημα και εκπαίδευση γονέων) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη σταδιοδρομία τους, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις παιδιών αγροτών και εργατών που κατέλαβαν θέσεις στα μεσαία και υψηλά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας (ως εκπαιδευτικοί, δικηγόροι, μηχανικοί κτλ.). Αυτό αποδεικνύει, κατά κάποιον τρόπο, τη δυνατότητα κινητικότητας στην ελληνική κοινωνία. (Κασιμάτη, Παπαϊωάννου, Γεωργούλας, Πράνταλος).

Επιπλέον, παρόλο που το μορφωτικό επίπεδο πολλών γονέων δεν είναι υψηλό, παρότρυναν τα παιδιά τους να “μάθουν γράμματα” γεγονός που επιβεβαιώνει μια τάση στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα σε άγονες και ορεινές περιοχές όπως η Ήπειρος που δεν προσφέρουν πολλές δυνατότητες εργασιακών προοπτικών όπως η καλλιέργεια γης ή η ναυτιλία.

2.1.2 Εκπαιδευτικές διαδρομές

Οι συμμετέχοντες είναι όλοι πτυχιούχοι ελληνικών πανεπιστημίων και εννιά από τους 12 έχουν κάνει και μεταπτυχιακές σπουδές. Από αυτούς οι τέσσερις είναι άντρες (ποσοστό 80% των ερωτηθέντων), ενώ πέντε είναι γυναίκες (71,4% των ερωτηθέντων). Οι έξι έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές σε ελληνικό Πανεπιστήμιο (2 άντρες και 4 γυναίκες) και οι τρεις σε πανεπιστήμια του εξωτερικού (2 άντρες και 1 γυναίκα). Συγκεκριμένα οι δύο σε πανεπιστήμια της Αγγλίας και ο ένας σε Πανεπιστήμιο της Γερμανίας.

Όπως αναφέραμε, η εκπαίδευση των περισσότερων βρίσκεται σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών και αρκετοί κατέχουν δεύτερο μεταπτυχιακό τίτλο ή βρίσκονται σε διαδικασία απόκτησής του.

Οι περισσότεροι νέοι είχαν επιλέξει το αντικείμενο των σπουδών τους με βάση τις προσωπικές τους προτιμήσεις. Οι προσδοκίες τους βέβαια για τη μελλοντική τους εργασία ήταν υψηλές και η πλειοψηφία, αν επέλεγε τώρα, θα έκανε ξανά τις ίδιες σπουδές. Αυτή η τοποθέτηση είναι ιδιαίτερα αισιόδοξη για το αντικείμενο, αλλά και για το επίπεδο των γνώσεων που εκτιμούν ότι έχουν αποκτήσει οι απόφοιτοι, όπως επίσης και για την σημαντικότητα και το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν για την άσκηση του επιστημονικού αντικειμένου τους. Μια νέα αναφέρει χαρακτηριστικά:

«...όσον αφορά το θέμα των σπουδών θα επέλεγα ξανά το ίδιο, γιατί θεωρώ ότι δίνει στον κάθε φοιτητή γνώσεις σφαιρικές και ίσως του δίνει ένα έναυσμα για να ασχοληθεί με κάτι αργότερα...»

Η Α δήλωσε στη συνέντευξη πως η ίδια αποφάσισε να σπουδάσει και από νωρίς ήξερε ότι ήθελε να γίνει δασκάλα· έτσι επέλεξε το Παιδαγωγικό Ιωαννίνων. Η ίδια δήλωσε:

«...Ήμουν καλή μαθήτρια και μου άρεσε και ήθελα να γίνω δασκάλα...»

Φαίνεται καθαρά πάντως ότι οι γονείς δεν εναντιώθηκαν στις επιθυμίες της Α για σπουδές, καθώς διέθεσαν 40.000-50.000 χιλιάδες για την τετραετία των σπουδών της στα Ιωάννινα, παρόλο που μόνο ο πατέρας δούλευε.

Όπως προαναφέρθηκε, ο Α σπούδασε αρχιτεκτονική και η σύζυγός του έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές. Ο ίδιος δηλώνει πως εκτιμά τις πανεπιστημιακές γνώσεις και θεωρεί ότι είναι σημαντικό να σπουδάσει κάποιος, γιατί έχει αποκομίσει πολλά.

Η Β, στα 27 της χρόνια, συνεχίζει τις σπουδές της κάνοντας ένα δεύτερο μεταπτυχιακό. Οι βασικές της σπουδές είναι το Οικονομικό και σπούδασε στην Κομοτηνή. Η Β απάντησε, σε σχετική ερώτηση, ότι σπούδασε επειδή έτσι έπρεπε να κάνει, όχι επειδή ήθελε να σπουδάσει Οικονομικές Επιστήμες. Η σχολή που θα ήθελε να είχε τελειώσει δεν σχετίζεται καθόλου με το αντικείμενο που τελικά σπούδασε, όπως επίσης το δεύτερο μεταπτυχιακό της το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη, δεν είναι συνυφασμένο με τις Οικονομικές σπουδές αλλά σχετίζεται με το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Σε ερώτηση αναφορικά με το αν θα επέλεγε τις ίδιες σπουδές, αν είχε τη δυνατότητα να αλλάξει το παρελθόν της, η Β απάντησε ότι θα σπούδαζε ίσως στο τμήμα διερμηνέων και μεταφραστών, το οποίο της άρεσε. Γίνεται φανερό ότι οι επιλογές σπουδών της Β δεν σχετίζονται – άμεσα τουλάχιστον – με το επάγγελμα του πατέρα της. Δεν δείχνει πάντως να μετανιώνει για τις σπουδές της, καθώς αναγνωρίζει την αξία τους, έστω κι αν το πτυχίο της δεν της έχει εξασφαλίσει εργασία.

Ο Γ δε σκέφτηκε ποτέ να μη πάει στο Πανεπιστήμιο. Ο πατέρας του ήταν οδοντίατρος και η μητέρα του νηπιαγωγός. Από μικρή ηλικία ενσωμάτωσε τις προσδοκίες της οικογένειας της για συνέχιση των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο. Το κοινωνικό γόητρο αποτελεί μια πρωταρχική προσδοκία για τον Γ και συνδέεται με την αναπαραγωγή των συμβολικών πλεονεκτημάτων της οικογένειάς του και την αποφυγή του κινδύνου της καθοδικής κινητικότητας. Ο Γ έχει σπουδάσει Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Μηχανικός Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, ενώ το μεταπτυχιακό του το έχει κάνει σε Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Ο Γ σπούδασε ένα αντικείμενο που τον ενδιέφερε, όπως ο ίδιος δήλωσε σε σχετική ερώτηση που του έγινε:

«...Γιατί πάντα μου άρεσαν οι υπολογιστές και γενικά ότι είχε να κάνει με την τεχνολογία...»

Ακόμη κι αν είχε τη δυνατότητα να κάνει μία νέα επιλογή, θα επέλεγε το ίδιο αντικείμενο

αλλά διαφορετικό κλάδο. Όπως έχουν δηλώσει και οι συνεντευξιαζόμενοι που προηγήθηκαν, έτσι και ο Γ δεν έχει μετανιώσει για τις σπουδές του, τις οποίες θεωρεί πολύτιμο εφόδιο, όχι μόνο για το επαγγελματικό πεδίο, αλλά και για το πνευματικά και κοινωνικά οφέλη που προσφέρουν. Συγκεκριμένα, αναφέρει:

«...θα διάλεγα το ίδιο αντικείμενο αλλά θα επέλεγα διαφορετικό κλάδο, υπό-κλάδο, μετά το τρίτο έτος σπουδών, όπως και οι μεταπτυχιακές μου σπουδές θα ήταν προσανατολισμένες στην ενέργεια και μάλλον περισσότερο προς την πράσινη ενέργεια. Και πιθανότατα θα έκανα μεταπτυχιακό ή κάποιο άλλο είδος μεταπτυχιακών σπουδών έτσι ώστε να έχω καλύτερη εξειδίκευση, σε πανεπιστήμια είτε της Σουηδίας είτε της Δανίας που έχουν πολύ μεγάλη τεχνογνωσία στο επίπεδο των ανεμογεννητριών....»

Η Κ αναγνωρίζει ότι οι σπουδές της είναι άμεσα συνυφασμένες με το αντικείμενο της εργασίας της, όπως επίσης αναγνωρίζει την αξία των πανεπιστημιακών σπουδών στη διαμόρφωση της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου που συνεχίζει τις σπουδές του.

Παρά το γεγονός ότι οι γονείς της Μ δεν έχουν λάβει ανώτερη εκπαίδευση, η Μ ακολούθησε το όνειρό της να σπουδάσει ψυχολογία, και μάλιστα στο εξωτερικό, στη Μεγάλη Βρετανία, όπου το κόστος ζωής είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με την Ελλάδα. Επιπροσθέτως, έχει κάνει μεταπτυχιακό στον τομέα της ψυχανάλυσης. Και η Μ εκτιμά ότι οι πανεπιστημιακές σπουδές προσφέρουν πολλαπλά οφέλη στους φοιτητές, ανεξαρτήτως αντικειμένου και τίθεται υπέρ της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο Σ ακολούθησε τη συμβουλή της μητέρας του και σπούδασε Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Δεν συνέχισε σε μεταπτυχιακό επίπεδο, αλλά επεδίωξε άμεσα να εργαστεί.

Η Π δήλωσε στη συνέντευξη ότι ήθελε να σπουδάσει και μάλιστα το τμήμα των Νηπιαγωγών που ήταν η κύρια προτίμησή της, παρά το γεγονός ότι οι γονείς της δεν ασκούσαν συναφές επάγγελμα. Θεωρεί ότι οι πανεπιστημιακές σπουδές βοηθούν όχι μόνο από άποψη γνώσεων άρα και επαγγελματικής σταδιοδρομίας, αλλά και στην ευρύτερη μόρφωση. Η Π δήλωσε ότι είναι υπέρ της διά βίου μάθησης, αρκεί ο άνθρωπος να μπορεί να διαθέσει τον απαιτούμενο χρόνο.

Η Σ δήλωσε στη συνέντευξη πως ο λόγος για τον οποίο είχε επιλέξει το Πολυτεχνείο – σπούδασε στο Πολυτεχνείο της Κρήτης, στο τμήμα Μηχανικών Ορυκτών πόρων – ήταν η επαγγελματική αποκατάσταση.

Η Χ σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, στο τμήμα Στατιστικής με κατεύθυνση οικονομική, ενώ έκανε και μεταπτυχιακό στη διοίκηση επιχειρήσεων. Στη συνέντευξή της, η Χ ανέφερε ότι η επιλογή της σχετιζόταν με τα ενδιαφέροντά της, ενώ επεδίωκε ταυτόχρονα να σπουδάσει κάποιο αντικείμενο που θα είχε καλές προοπτικές για επαγγελματική αποκατάσταση. Η οικογένειά της την παρακινούσε πάντα για να κάνει σπουδές, καθώς οι σωστές σπουδές θα την οδηγούσαν να ακολουθήσει μία ικανοποιητική επαγγελματική πορεία.

Επίσης, η πλειοψηφία αναφέρει ότι οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο βοήθησαν και στην εξέλιξή τους ως προσωπικότητες. Όπως φαίνεται και από τις γνώμες που ακολουθούν, η μετάβαση στο πανεπιστήμιο όπως και στον φοιτητικό τρόπο ζωής, πέραν των πνευματικών διευρύνσεων και της απόκτησης νέων γνώσεων που προσφέρει στα άτομα, αποτελεί και ένα αποτελεσματικό μέσο κοινωνικοποίησης και απόκτησης νέων εμπειριών, τόσο στην διαχείριση του εαυτού τους, όσο και στην διαχείριση των διαπροσωπικών τους σχέσεων με νέα και διαφορετικά άτομα που εισέρχονται στη ζωή τους.

Συγκεκριμένα αναφέρουν μερικοί:

«...Η αλήθεια είναι ότι τα 4 (τέσσερα) εκείνα χρόνια που σπουδάσαμε εντάζει εκτός του ότι μαθαίνεις πράγματα εννοείται πάρα πολλά, έρχεσαι σε επαφή με ανθρώπους εκτός από τους φοιτητές και με πολλούς καθηγητές, μπορείς να πάρεις και σε προσωπικό επίπεδο πράγματα από αυτούς. Όχι μόνο να μάθεις κάτι παραπάνω. ...»

«...Ναι γενικότερα θεωρώ ότι οι σπουδές είναι χρήσιμη επένδυση. Γιατί δεν το βλέπω μόνο από την οικονομική άποψη αλλά και από την άποψη ότι διευρύνονται οι ορίζοντές σου. Έρχεσαι σε επαφή με κόσμο που έχει κάποιο επίπεδο και μπορείς να συναναστραφείς ανθρώπους που σκέφτονται με σχεδόν παρόμοιο τρόπο με σένα ή μπορούν και σκέφτονται πολύ πιο έξυπνα από σένα και προσπαθείς και εσύ να ακολουθήσεις τον ρυθμό τους άσχετα αν τα καταφέρνεις ή όχι. ...»

«...Σαφώς και μόνο το γεγονός ότι αλλάζεις περιβάλλον ότι από ένα χωριό πηγαίνεις σε μια πόλη, έχεις άλλες παραστάσεις, γνωρίζεις άλλους ανθρώπους, συναναστρέφεις με άλλα άτομα χαμηλότερου ή ανώτερου κοινωνικού, μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου. Οπότε μαθαίνεις άλλα, νέα πράγματα. Και μετά αν αλλάζεις και χώρα μαθαίνεις ακόμα

περισσότερα. Και εκεί πέρα επειδή είναι δύσκολα σαφώς γνωρίζεις και τα όρια του εαυτού σου αλλά ταυτόχρονα αναπτύσσεσαι και εξελίσσεσαι. ...»

Και η Π συμφωνεί:

«...Η μόρφωση είναι απαραίτητη πιστεύω. Και αν δεν το κάνεις στην ηλικία που πρέπει μπορείς να την κάνεις και αργότερα, θεωρώ ότι πρέπει να γίνει. Πρέπει να μορφωθείς και ας μην ασχοληθείς ποτέ με αυτό το αντικείμενο. ...»

Όπως και ο Σ:

«...Εντάξει σε αυτό είμαι απόλυτος ότι το μεγαλύτερο δώρο που μπορεί να προσφέρει ένας γονέας στο παιδί του είναι οι σπουδές. Δηλαδή ότι και να αφήσει ο πατέρας, γιατί υπήρχε και λίγο στην Ελλάδα αυτό να αφήσουμε στα παιδιά μας όσο το δυνατόν περισσότερα ακίνητα, κινητά, περιουσίες. Αλλά χάνανε το νόημα πιστεύω. Και θυμάμαι επειδή εμείς μεγαλώσαμε σε μια οικογένεια που μεγαλώσαμε και σε χρυσές εποχές και σε κακές εποχές.

Επειδή μάθαμε και στο ένα και στο άλλο και στις δύο εκδοχές, μας βοήθησε πάρα πολύ. Εμείς γεννηθήκαμε στο Βοτονόσι Μετσόβου. Όταν εγώ ήμουν 5 ετών, νηπιαγωγείο νομίζω, πήραν την απόφαση να μετακομίσουμε στα Ιωάννινα. Θεωρώ ότι αυτό ήταν απόφαση σταθμός για την μετεξέλιξη μας. Δηλαδή δεν λέω ότι αν είχαμε μεγαλώσει στο Βοτονόσι δεν θα είχαμε σπουδάσει αλλά δεν θα είχαμε τις ίδιες ευκαιρίες. Πολλές φορές λέω στον πατέρα μας ότι «Δεν ξέρω αν μας άφησες πολλά ή λίγα αλλά το ότι μας σπούδασες και ότι μας βοήθησες να σπουδάσουμε θεωρώ ότι είναι το πιο σημαντικό». Οι σπουδές για τον άνθρωπο είναι το άλφα και το ωμέγα. ...»

Συνεπώς, οι σπουδές αποτελούν ένα πολύ κομβικό σημείο εξέλιξης στη ζωή ενός ανθρώπου και ένα πολύτιμο εφόδιο στην μετέπειτα επαγγελματική αλλά και ευρύτερη σταδιοδρομία του στη ζωή.

Παρατηρείται ωστόσο μια διαφοροποίηση στην επιλογή σπουδών ως προς το φύλο. Περισσότεροι άντρες επέλεξαν πολυτεχνικές σχολές ενώ οι γυναίκες επέλεξαν ως επί το πλείστον σχολές με μικρότερη βάση εισαγωγής και πιο «γυναικεία» επαγγέλματα όπως παιδαγωγικό δημοτικής εκπαίδευσης ή νηπιαγωγών.

Παρόλο που η ανώτατη εκπαίδευση έχει ανθίσει σε πολλές χώρες τις τελευταίες δεκαετίες, οι ανισότητες αυτές όχι μόνο παραμένουν, αλλά ενισχύονται (Sianou-Kyrgiou, 2010).

2.1.3 Εμπειρίες από την αγορά εργασίας

Οι περισσότεροι έχουν απασχοληθεί περιστασιακά σε διάφορες εργασίες, οι περισσότερες άσχετες με το αντικείμενο των σπουδών τους και με πολύ χαμηλές αμοιβές σε σχέση με τα προσόντα τους.

«...ψάχνω όμως... Μέσω Internet που ψάχνω δηλαδή... είναι πάρα πολύ συγκεκριμένες οι θέσεις που ζητάνε. Ζητάνε πολύ ειδικευμένες θέσεις. Δεν μπορείς να στείλεις στο απορρίπτουν το βιογραφικό. Δεν είναι όπως εδώ που στέλνεις τα βιογραφικά και τα εξετάζουνε...»

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις τους και στην πορεία τους, είναι η οικονομική κρίση που μαστίζει τα τελευταία χρόνια τη χώρα μας. Πιστεύουν πως χάθηκαν ευκαιρίες και οι επαγγελματικές τους διαδρομές πήραν εντελώς άλλη πορεία από τη σχεδιαζόμενη:

«...σίγουρα έπαιξε ρόλο στην επαγγελματική μου διαδρομή, γιατί θεωρώ αποτέλεσμα της κρίσης το γεγονός ότι δεν εργάζομαι με μια πιο μόνιμη σχέση εργασίας. Κάποιες χρονιές δουλεύω και κάποιες όχι. Σίγουρα είναι θέμα της οικονομικής κρίσης αυτό. Ότι αν τα πράγματα ήταν καλύτερα οικονομικά θα υπήρχαν περισσότεροι διορισμοί επομένως θα είχα και εγώ μια μόνιμη δουλειά και δεν θα είχα την αβεβαιότητα της κάθε χρονιάς αν θα με πάρουν ή όχι...»

«...Ναι σαφώς αλλά θεωρώ ότι πάντα υπάρχουν ευκαιρίες αρκεί να τις εκμεταλλεύεσαι. Εγώ προσωπικά έχω κάνει και ένα λάθος γιατί δούλευα σε μια πολύ καλή εταιρία στην Αγγλία και δεν ξέρω και γιατί έφυγα. Δηλαδή θα μπορούσα να είμαι και εκεί ακόμη και να είμαι σε ακόμα καλύτερη θέση στην εταιρία που δούλευα. Δηλαδή μερικές φορές είναι και ατομικά μας λάθη τα οποία εκείνη την στιγμή δεν τα αντιλαμβανόμαστε τα θεωρούμε ασήμαντα ή ότι προτιμούμε να κάνουμε κάτι που μας ευχαριστεί προσωπικά παρά να κοιτάμε το επαγγελματικό κομμάτι. Πάντως σε γενικότερο βαθμό νομίζω ότι παίζει πολύ μεγάλο ρόλο η κρίση...»

Η Β πιστεύει για την οικονομική κρίση:

«...Ναι, σίγουρα επηρέασε την κατάσταση. Μπορεί να ήταν καλύτερες οι εργασιακές συνθήκες, μπορεί να ήταν καλύτεροι οι μισθοί, περισσότερες οι δουλειές. ...»

Όπως και ο Σ:

«...Σαφώς σε όλους έχει παίζει ρόλο. Είναι αυτό που λένε δεν γίνεται να καεί το σπίτι του γείτονα και να μην καεί και το δικό σου. Όλους μας έχει επηρεάσει επηρεάζοντας τις μεγάλες επιχειρήσεις και τις πιο μικρές μέχρι και την μικρομεσαία επιχείρηση. Ο επιχειρηματίας ο οποίος θα μπορούσε να μου δώσει ένα Project ερευνητικό, μεγάλο δεν θα μου το έδωσε επειδή πιθανόν θα άλλαζε τα σχέδια του. Οπότε δεν γίνεται να μην έχουμε επηρεαστεί, είτε λίγο είτε πολύ όλοι έχουμε επηρεαστεί. ...»

Τέλος – πέραν ορισμένων μεμονωμένων περιστατικών – δεν έχουν αρνητικές εμπειρίες από την εργασία τους, ούτε και από τη γενικότερη μετάβασή τους από το Πανεπιστήμιο προς αυτή.

Οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι θεωρούν πως η κατάσταση σήμερα είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με πτυχιούχους ίδιων σχολών του 1985.

Κάποιος αναφέρει:

«...σε σχέση με το 1985 μέχρι τώρα είναι λογικό ότι με την εξέλιξη του χρόνου όλα αλλάζουν...»

Η Α περιγράφει την κατάσταση για το επάγγελμά της. Είναι αναπληρώτρια δασκάλα και απαντά αν το επάγγελμα έχει κάποια σχέση με το πώς ήταν τα παλαιότερα χρόνια:

«...Πιστεύω πως όχι. Παλιότερα ήταν αλλιώς μπορεί να δούλευαν 1-2 χρόνια ως αναπληρωτές και αμέσως γίνονταν μόνιμοι ενώ σε εμάς αυτό δεν ίσχυε, γυρίσαμε και όλη την Ελλάδα και ακόμα συνεχίζουμε. Πιστεύω ότι είναι διαφορετικά σήμερα. Παλιότερα έλεγαν «άντε θα γίνεις δάσκαλος θα είσαι σπίτι σου». Εγώ πρώτη χρονιά είναι που έμεινα φέτος εδώ, σπίτι μου. ...»

Αλλά και η Χ μας απαντά για το αν οι ασκούντες το ίδιο επάγγελμα με το δικό της σήμερα – είναι οικονομολόγος – είχαν τα ίδια προσόντα:

«...Όχι δεν είχαν, ήταν εμπειρικοί υπάλληλοι. Είχαν αποκτήσει εμπειρία από την δουλειά. Αλλά επειδή τα πράγματα εξελίσσονται ο εργοδότης είχε θέσει ως de facto την κτήση πτυχίου στο αντικείμενο. ...»

Αντίστοιχα και ο Σ που ανήκει στον ίδιο κλάδο:

«...Καταρχάς να ξεκαθαρίσουμε ότι ο οικονομολόγος μπορεί να ασχοληθεί με πάρα πολλά αντικείμενα, εγώ θα το εξειδικεύσω στο αντικείμενο των οικονομοτεχνικών μελετών. Στο συγκεκριμένο αντικείμενο υπάρχουν δύο που πρέπει να αναφέρουμε στοιχεία. Το ένα είναι πριν από εμάς η προηγούμενη γενιά, ασχολούνταν κυρίως οι λογιστές. Εδώ πρέπει να καταλάβουμε ότι άλλο ο λογιστής άλλο ο οικονομολόγος. Δεν υπάρχει λογιστής – οικονομολόγος. Ο οικονομολόγος μέσα από τα 30-40-50 μαθήματα θα κάνει και δύο εξάμηνα λογιστική. Δεν είμαστε λογιστές αυτό είναι βασικό. Οπότε πριν από εμάς το έκαναν συνήθως οι λογιστές ήταν και μελετητές. Δεν λέω ότι είναι κακό να είσαι και λογιστής και μελετητής αλλά είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Και υπήρχε και το άλλο στοιχείο που έχω παρατηρήσει ότι ασχολούνταν και άνθρωποι που δεν είχαν καμία σχέση. Έχω δει στην πορεία μου, μεγάλες εταιρίες που όταν ξεκίνησα έλεγα μακάρι να γίνω σαν αυτούς που στην πορεία κατάλαβα ότι ο άνθρωπος που έχει και διαχειρίζεται αυτή την εταιρία ήταν γυμναστής, φυσικός, χημικός. Δεν έχω κάποιο πρόβλημα, δεν μιλάμε για κλειστό επάγγελμα να γίνουμε συμβολαιογράφοι, αλλά τουλάχιστον θα πρέπει η υπογραφή να μπαίνει μέσω του επιμελητηρίου. Και εκεί ένα πρόβλημα που υπάρχει είναι ότι οι λογιστές και οι οικονομολόγοι έχουν ένα επιμελητήριο το οικονομικό. Αυτό είναι λάθος. Δεν μπορεί να έχει ο λογιστής και ο οικονομολόγος το ίδιο επιμελητήριο...»

Οι απαιτήσεις στους εκάστοτε εργασιακούς και επαγγελματικούς κλάδους, δεν επηρεάζονται σαφώς αποκλειστικά και μονό από τις οικονομικές εξελίξεις και αναπροσαρμογές του οικονομικού συστήματος, αλλά και από τις απαιτήσεις και τις εξελίξεις της κάθε εποχής. Κάθε εποχή γεννά διαφορετικές αναγκαιότητες και απαιτήσεις στους εργαζόμενους, καλώντας τους να προσαρμοστούν μέσα στην νέα αυτή πραγματικότητα, επαναπροσδιορίζοντας τις δυνατότητες, τις ικανότητες, τις προσδοκίες ή ακόμα και τις αντιλήψεις τους για αυτή.

Παρατηρούμε ότι οι συνεντευξιαζόμενοι που κληρονόμησαν από την οικογένειά τους ένα μεγαλύτερο πολιτισμικό κεφάλαιο όπως συστάσεις, γνωριμίες, κοινωνικές σχέσεις της οικογένειας, βρήκαν εργασία με υψηλότερες οικονομικές απολαβές καθώς και καλύτερες προοπτικές εξέλιξης στην εργασία. Κάτι που επιβεβαιώνει τη θεωρία του Bourdieu για το πολιτισμικό κεφάλαιο.

2.1.4 Σημερινή Εργασιακή Κατάσταση

Ας δούμε όμως και τη σημερινή εργασιακή τους κατάσταση και πώς την αντιμετωπίζουν.

Όπως; Προαναφέραμε, οι πιο πολλοί έχουν απασχοληθεί περιστασιακά σε διάφορες εργασίες, ως επί το πλείστον άσχετες με το αντικείμενο των σπουδών τους και με πολύ χαμηλές αμοιβές σε σχέση με τα προσόντα τους.

Αναφορικά με την εργασία, η Α δήλωσε στη συνέντευξη ότι εργάστηκε ως αναπληρώτρια αμέσως μετά το πέρας των σπουδών της, και συνέχισε να εργάζεται μέχρι που η ίδια αποφάσισε να μην πάει την τελευταία χρονιά, καθώς η θέση της ήταν σε ένα χωριό των Ιωαννίνων, στο οποίο όμως έπρεπε να μένει εκεί, προφανώς λόγω αποστάσεων. Η μετάβαση επομένως από τις πανεπιστημιακές σπουδές στην αγορά εργασίας πραγματοποιήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, ομαλά για την Α, με εξαίρεση το γεγονός ότι δεν μπορούσε να δουλέψει στον τόπο της. Η ίδια πάντως αξιολογεί ως επιτυχημένη την επιλογή της, και χρήσιμες τις σπουδές της στο Πανεπιστήμιο, και δηλώνει ότι θα επιδιώκει να εργάζεται ως παιδαγωγός.

Ο Α δήλωσε ότι εργάζεται στο δήμο με σύμβαση ορισμένου χρόνου, σε θέση που είναι συναφής με το επάγγελμά του, αλλά θα μπορούσε να την έχει αναλάβει και απόφοιτος άλλης πολυτεχνικής σχολής. Επίσης δήλωσε ότι το επάγγελμα του αρχιτέκτονα έχει υποστεί τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Δεν είναι διατεθειμένος ωστόσο να αναζητήσει καλύτερες επαγγελματικές συνθήκες στο εξωτερικό, και φαίνεται να έχει αποδεχθεί την παρούσα οικονομική κατάσταση της χώρας. Συγκεκριμένα είπε:

«...Η οικοδομή είναι ο πρώτος τομέας που έχει πληγεί από την οικονομική κατάσταση»

Η Β δεν συσχετίζει τις πανεπιστημιακές σπουδές με τις εργασίες που έχει κάνει, κατά καιρούς. Εκτιμά ότι υπάρχουν συμφοιτητές που έχουν τελειώσει με τις σπουδές τους και εργάζονται σε θέσεις στις οποίες απαιτείται το πτυχίο των Οικονομικών, ενώ και η ίδια θα ήθελε να το αξιοποιήσει, μέσα όμως από ένα επικοινωνιακό επάγγελμα. Το γεγονός ότι σκέφτεται να συνεχίσει και για ένα τρίτο μεταπτυχιακό ίσως – όπως τουλάχιστον δήλωσε η ίδια – δείχνει ότι υποβόσκει μια “ανησυχία”, καθώς η Β εργάζεται στην οικογενειακή ξενοδοχειακή επιχείρηση. Επίσης, αναγνωρίζει ότι υπάρχει εργασιακή κρίση, ως απόρροια της

οικονομικής, ενώ δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να αναζητήσει εργασία σε άλλη πόλη ή ακόμη και σε άλλη χώρα, μελλοντικά.

Ο Γ εκτιμά ότι η εργασία του είναι κατώτερη των προσόντων του, ωστόσο δεν διαμαρτύρεται, καθώς αναγνωρίζει ότι υπάρχουν πολλές περιπτώσεις ανθρώπων που δεν έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν, λόγω της οικονομικής κρίσης. Θα επιθυμούσε να έχει διαφορετική εργασία από την τωρινή, ωστόσο δε διαμαρτύρεται και, παρά τις επιπτώσεις της κρίσης στον επαγγελματικό τομέα, εκτιμά ότι υπάρχουν ευκαιρίες εργασίας στο δικό του χώρο.

Η Κ δηλώνει ικανοποιημένη από τις σπουδές της, όπως και από το επάγγελμά της, ελπίζει όμως να ασχοληθεί μελλοντικά με την έρευνα. Τέλος, και η Κ αποδίδει μερίδιο ευθύνης για την ανεργία που υπάρχει στην οικονομική κρίση.

Η Μ εργάζεται σε κέντρο δημιουργικής απασχόλησης παιδιών και είναι ευχαριστημένη, παρά το γεγονός ότι η θέση της είναι διοικητική, οπότε δεν ασκεί άμεσα το επάγγελμα της ψυχολόγου. Στην περίπτωση της, το πτυχίο της εξασφάλισε τη θέση αυτή, αλλά ανεξάρτητα από την επαγγελματική αποκατάσταση, δε μετανιώνει για τις σπουδές της.

Ο Σ δηλώνει πως την επαγγελματική του κατεύθυνση την έλαβε από τον πατέρα του ο οποίος ήταν ελεύθερος επαγγελματίας, είχε φορτηγό και ταξίδευε συχνά στο εξωτερικό. Επηρεάστηκε λοιπόν από τον πατέρα του και επέλεξε το ελεύθερο επάγγελμα, καθώς ξεκίνησε μαζί με έναν συμφοιτητή του μία εταιρεία που αναλαμβάνουν οικονομοτεχνικές μελέτες, ενώ αργότερα άνοιξε με τη γυναίκα του έναν χώρο εστίασης σε ένα χωριό του Μετσόβου, στο Βοτονόσι. Και ο ίδιος αναγνωρίζει ότι έχει πληγεί και ο δικός του κλάδος από την οικονομική κρίση, όπως κάθε επάγγελμα του ιδιωτικού τομέα, μεγάλο ή μικρό.

Η Π εργάζεται ως αναπληρώτρια νηπιαγωγός στο Μέτσοβο, όπου και ζει με την οικογένειά της. Επομένως, οι σπουδές της βρέθηκαν σε πλήρη συνάρτηση με την επαγγελματική της πορεία.

Η Σ εκτιμά ότι η εύρεση εργασίας στο αντικείμενό της είναι πολύ δύσκολη, για τα δεδομένα της Ελλάδας, με αποτέλεσμα να εργάζεται περιστασιακά σε ένα οινοποιείο, στο Μέτσοβο. Η Σ δήλωσε ότι σκεφτόταν να φύγει στο εξωτερικό, όπου οι δουλειές στο αντικείμενό της ήταν περισσότερες και με καλές απολαβές, ωστόσο δεν το αποφάσιζε εύκολα, γιατί θεωρούσε ότι ήταν δύσκολο από άποψη ηλικίας να βγει στο εξωτερικό για ανεύρεση εργασίας. Στην Ελλάδα, εκτιμά ότι για να μπορέσει να εργαστεί σε κάποια εταιρεία, στο αντικείμενό της, χρειάζεται να έχει γνωριμίες πρωτίστως κι έπειτα εκπαιδευτικά προσόντα. Από την άλλη, η

έλλειψη εμπειρίας, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την κατάσταση, και η πρόσληψη δεν είναι εύκολο να πραγματοποιηθεί. Στον δικό της τομέα ωστόσο, δεν αρκούν οι γνώσεις για να μπορέσει να εργαστεί ως μηχανικός, και σκέφτεται την ιδέα να σπουδάσει σχετικά με το οινοποιείο και να γίνει σομελιέ. Να αλλάξει δηλαδή εντελώς επαγγελματικό προσανατολισμό.

Σήμερα, η Χ εργάζεται ως λογίστρια στο Ίδρυμα του Βαρόνου Μιχαήλ Τοσίτσα, που βρίσκεται στο Μέτσοβο. Για την πρόσληψή της, απαραίτητο προσόν ήταν το πτυχίο, μαζί με κάποια άλλα επιπρόσθετα προσόντα. Το γεγονός μάλιστα ότι υπήρχαν εμπειρικοί υπάλληλοι στο χώρο, καθιστούσε ακόμη πιο αναγκαία την πρόσληψη ενός ανθρώπου με συγκεκριμένες γνώσεις. Η Χ δήλωσε πως είναι ευχαριστημένη από τη δουλειά της και επίσης αναγνώρισε την αξία των πανεπιστημιακών σπουδών, όπως επίσης την αξία της διά βίου εκπαίδευσης, την οποία κρίνει απαραίτητη στη σύγχρονη εποχή.

Κάποιος αναφέρει:

«

...σίγουρα δεν είμαι ικανοποιημένος από τις οικονομικές απολαβές που έχω αλλά παράλληλα προτιμώ να βλέπω το ποτήρι μισογεμάτο. Με την έννοια ότι υπάρχει κόσμος αυτή την στιγμή ο οποίος δεν έχει πραγματικά καθόλου δουλειά. Αυτό δεν σημαίνει ότι εγώ πρέπει να είμαι ικανοποιημένος αλλά ταυτόχρονα λέω ότι μπορώ να ανταπεξέλθω τουλάχιστον στα βασικά έξοδά μου. Όχι ότι αυτό είναι ικανοποιητικό αλλά στην παρούσα φάση γνωρίζουμε ότι όλη η Ελλάδα πλέον πεινάει...»

Η παραπάνω άποψη αποδίδει έμπρακτα την διττή όψη της σημερινής πραγματικότητας στην Ελλάδα. Όπου πολλοί νέοι δηλώνουν απογοητευμένοι από τα ευρύτερα οικονομικά δεδομένα, τη δουλειά ή τις απολαβές τους, παρόλα αυτά σπάνια ρισκάρουν να αλλάξουν επαγγελματικό προσανατολισμό, υπό το φόβο μην χάσουν τις «σίγουρες» απολαβές τους και βρεθούν ξαφνικά άνεργοι ή μετέωροι στο ευρύτερο φάσμα της οικονομικής αβεβαιότητας.

Τα υποκείμενα της έρευνας εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα με σύμβαση ορισμένου χρόνου, ως ελεύθεροι επαγγελματίες, μισθωτοί και εργαζόμενοι σε νέες μορφές απασχόλησης όπως η ευέλικτες μορφές εργασίας.

Οι περισσότεροι θεωρούν ότι πολύ μεγάλο ρόλο παίζει η εγχώρια αλλά και η παγκόσμια οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει την τελευταία δεκαετία.

Εξάλλου, Σε περιόδους κρίσης οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες μετατρέπονται σε πληττόμενες κοινωνικές κατηγορίες (Ζάγκος 2019).

2.1.5 Σχέση προσόντων και αγοράς εργασίας

Ένα μείζον θέμα που συζητήθηκε είναι τα πτυχία – προσόντα που έχουν τα υποκείμενα και αν αυτά έχουν κάποια σχέση με την εργασία που έχουν ή που θα ήθελαν να έχουν. Οι περισσότεροι εκφράζουν αβίαστα την απογοήτευσή τους κυρίως για τη σημερινή κατάσταση στην Ελλάδα.

Ο Α αναφέρει:

«...Ξόδεψα πάρα πολλά χρήματα και οι αποδοχές σήμερα δεν είναι αρκετές για τα χρήματα που έχω ξοδέψει και για τον χρόνο που έχω αφιερώσει και για το διάβασμα. Αλλά εντάξει είναι και η οικονομική κατάσταση τέτοια. ...»

Άλλοι ανέφεραν:

«...Τα πρώτα χρόνια είχα την αίσθηση ότι θα ασχοληθώ με το αντικείμενο του πατέρα μου, το ελεύθερο επάγγελμα. Στην συνέχεια όμως επιστρέφοντας από τις σπουδές στο τόπο μου διαπίστωσα ότι μπορούσα να ασχοληθώ και με κάτι δικό μου αρχικά. Να δοκιμάσω λίγο τον εαυτό μου. Και στην συνέχεια προέκυψε μια θέση εργασίας την οποία δεν είχα προβλέψει αλλά αιτήθηκα σε αυτή και έγινα δεκτή. ...»

«...Μου φαίνονται χρήσιμες οι σπουδές αλλά σε πολύ θεωρητικό επίπεδο. Σε πρακτικό επίπεδο μέσα σε ένα σχολείο είναι πολύ διαφορετικά. Κάναμε βέβαια κάποιες πρακτικές, πηγαίναμε σε σχολεία μία βδομάδα ας πούμε αναλαμβάναμε μια τάξη. Αλλά είναι τελείως διαφορετικά να έχεις εσύ μια τάξη ολόκληρη και να πρέπει να κάνεις αυτά που πρέπει. Να είσαι υπεύθυνος και για την γνώση αλλά και για τα παιδιά γενικά υπεύθυνος. ...»

Και ο Δ μας λέει:

«...Ναι είναι απαραίτητο το πτυχίο. Αλλά στην Ελλάδα μπορεί κάποιες εταιρίες για να μην πληρώνουν επιπλέον λεφτά ίσως θέλουν κάποιον από ΤΕΙ. Αλλά εν πάση περίπτωση ένα πτυχίο πανεπιστημίου χρειάζεται. Αν και η Ελλάδα έχει έλλειψη από άλλα επαγγέλματα. Τεχνικά επαγγέλματα όπως ψυκτικός. Ίσως υπάρχουν εταιρίες που ψάχνουν πληροφορικούς χαμηλού επιπέδου αλλά στους τεχνίτες όπως σοβατζής υδραυλικός σε αυτά τα επαγγέλματα υπάρχει μεγάλη έλλειψη...»

Όπως και εδώ:

«...δεν θεωρώ ότι το να σπουδάζεις είναι επένδυση για να έχεις απολαβές. Κυρίως το κάνεις για τον εαυτό σου καταρχήν και αυτός πρέπει να είναι και ο λόγος, ο βασικός στόχος, για κάποιον που σπουδάζει να εξελίξει το μυαλό του. Από εκεί και πέρα όσον αφορά τις απολαβές και όλα αυτά, καθώς μεγαλώνουμε αυξάνονται και οι ανάγκες του ανθρώπου. Οπότε δεν μπορούμε να πούμε ότι όταν ήμουν είκοσι (20) χρονών σκεφτόμουν ότι θα έχω απολαβές τόσες. Και λόγο και της κρίσης έχει διαφορά και αυτό το πράγμα. Οπότε δεν μπορώ να εκφέρω σίγουρη άποψη γι' αυτό το πράγμα...»

Η εκπαίδευση θεωρείται πλέον, ως ένα απολύτως προσωπικό εφόδιο που όμως, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί έμπρακτα στην σημερινή Ελλάδα της κρίσης. Δηλαδή, οι περισσότεροι νέοι συμφωνούν ότι, το επιστημονικό αντικείμενο που σπούδασαν είναι χρήσιμο για την δική τους προσωπική καλλιέργεια, παρόλα αυτά, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορούν να το ασκήσουν σε ρεαλιστικές εργασιακές συνθήκες, καθώς δεν υπάρχει ζήτηση σε αυτό, προσπαθώντας να βρουν εναλλακτικούς τρόπους και διαφορετικά επαγγελματικά πεδία ζήτησης, τα οποία θα τους προσφέρουν απολαβές.

Θεωρούν πως το επάγγελμα που ασκούν είναι κατώτερο των προσόντων τους. Πολλοί υποστηρίζουν ότι ένας από τους λόγους που συμβαίνει αυτό είναι οι κοινωνικές ανισότητες. Πιστεύουν ότι οι γνωριμίες, το επάγγελμα των γονέων, η δύναμη και το κύρος που έχουν, θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν.

Οι συνεντευξιζόμενοι στο σύνολό τους – παρόλο που θεωρούν ότι η εργασία που ασκούν δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα που διαθέτουν – θεωρούν πως οι σπουδές στο πανεπιστήμιο έχουν επηρεάσει θετικά την επαγγελματική αλλά κυρίως την προσωπική τους πορεία. Άξιζε δηλαδή ο χρόνος και τα χρήματα που διέθεσαν για τις σπουδές τους.

2.1.6 Δια βίου εκπαίδευση

Ένας ακόμη παράγοντας που θέλαμε να εξετάσουμε είναι αν είναι διατεθειμένοι να εκπαιδευτούν ή να συνεχίσουν να εκπαιδεύονται για να εξελίξουν τις γνώσεις ή το επάγγελμά τους, ή ακόμη και να αλλάξουν πορεία.

Ας δούμε μερικές απόψεις:

«...Θεωρώ ότι είναι τρόπος ζωής και ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό για έναν άνθρωπο συνεχώς να εκπαιδεύεται. Είτε είναι οι απαιτήσεις της δουλειάς του αυτές είτε ως ευρύτερη εκπαίδευση γενικώς. Ειδικά στην εποχή μας που η δια βίου εκπαίδευση είναι τόσο εύκολα προσβάσιμη, είναι διαδεδομένη. Γίνονται τόσα προγράμματα ακόμα και στην επαρχία. Είναι πολύ σημαντικό να το επιδιώκει κανείς. ...»

«...Απλά αυτό μπορείς να το κάνεις να έχεις άλλα προσόντα αργότερα αν θες να προχωρήσεις σε παραπάνω επίπεδα, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε γραφεία ξέρω εγώ, αν θες να γίνεις σχολικός σύμβουλος. Πρέπει να έχεις κάποια προσόντα παραπάνω για να προχωρήσεις σε άλλη θέση αργότερα. Διευθυντές εκπαίδευσης και τέτοια ας πούμε, χρειάζονται άλλες σπουδές, να έχεις παραπάνω γνώσεις. ...»

«...Πιστεύω ότι όλοι οι άνθρωποι, ειδικά τώρα το 2020 που μας δίνεται η ευκαιρία και μπορείς να κάνεις τα πάντα, ότι σου έρχεται στο μυαλό μπορείς να το σπουδάσεις, πιστεύω ότι είναι απαραίτητη. Πιστεύω ότι όλοι μπορούν να το κάνουν. Και πανελλήνιες μπορούν να δώσουν και κατατακτήριες. Είναι πολύ εύκολο. Και ένα νυχτερινό μπορείς να πας. Είναι εύκολο για όλους. Υπάρχουν πολλά σεμινάρια για ενήλικες. ...»

Οι περισσότεροι είναι θετικοί στο να εξακολουθούν να εκπαιδεύονται και να μαθαίνουν, δείχνοντας να έχουν εναρμονιστεί πλήρως με τις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής που διανύουμε. Η επιπλέον εκπαίδευση και ειδίκευση σε επιστημονικούς τομείς – κλάδους, θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση ή καλύτερα, προοπτική, για την εύρεση μιας καλύτερης δουλειάς, με μεγαλύτερες οικονομικές απολαβές. Κάτι που επιβεβαιώνεται ακόμη περισσότερο

και από τις ακόλουθες απόψεις:

«...Ναι είναι ωραίο. Αρκεί να έχεις τον χρόνο και η θέληση μπορεί να υπάρχει. Είναι και αυτό μια λύση για ανθρώπους που δεν είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν και να το κάνουν νεότεροι. Βοηθά πολλούς ανθρώπους πιστεύω...»

«...Δεν το έχω πολύ ψάξει αλλά θεωρώ ότι βοηθάει. Θα έκανα κάτι σε δια βίου μάθηση απλά θα το έκανα πάλι στο αντικείμενο το σχετικό. ...»

Οι περισσότεροι είναι θετικά διακείμενοι στη δια βίου μάθηση και εκπαίδευση και ορισμένοι το εφαρμόζουν στην πράξη, καθώς συνεχίζουν τις σπουδές τους, παρά το γεγονός ότι εργάζονται.

2.1.7 Σχέδια για το μέλλον

Οι περισσότεροι θα άλλαζαν ευχαρίστως την εργασία που έχουν σήμερα, καθώς είναι άσχετη με αυτό που σπούδασαν ή αυτό που επιθυμούν να κάνουν.

Οι απόψεις ποικίλουν καθώς μερικοί θα έφευγαν από τη χώρα κάποιοι άλλοι όχι. Το σίγουρο είναι ότι οι περισσότεροι θα άλλαζαν εργασία.

Παρατίθενται κάποιες απόψεις:

«...Έχεις επιχειρήσει ποτέ να πας στο εξωτερικό;

-Όχι, με τίποτα. Ακόμα και να μην έχω δουλειά στο αντικείμενο μου θα αλλάζω δουλειά αλλά δεν φεύγω έξω.

-Σκέφτεσαι ότι δεν θα μπορούσες να αφήσεις τον τόπο σου;

-Όχι, γιατί πιστεύω ότι θα είμαι για πάντα ξένος έξω. Δεν είμαι της άποψης ότι όπου γης και πατρίς...»

«...Θα πήγαινα εκεί που θα έβρισκα μια δουλειά. Να μου αρέσει για αρχή, γιατί μετά θα έβλεπα αν θα μου ταίριαζε. Αλλά θα άλλαζα πόλη και χώρα μπορεί να άλλαζα αν έβρισκα μια δουλειά...»

«...Θα σκεφτόμουν να άλλαζα, ναι. Αν έβρισκα κάτι άλλο που θα ήταν πάνω στο αντικείμενο 100% θα άλλαζα...»

«...Γενικά ασχολούμαι με πολλά. Είχα κάνει πριν από το 2014 μια ατομική επιχείρηση με την σύζυγο μου στο όνομα της συζύγου βέβαια αλλά μαζί το τρέξαμε. Αυτή ήταν μια επαγγελματική δραστηριότητα που την κάναμε πιο πολύ από μεράκι αλλά και εκεί είδα ότι ακόμα και ένα μαγαζί εστίασης που απευθυνόταν σε τουρίστες που είχες να ανταγωνιστείς το Μέτσοβο, που δεν συγκρίνεται όλοι στο Μέτσοβο θα πάνε να φάνε, είδα ότι όταν βάλεις ψυχή πάλι δουλεύει. Το φτιάξαμε τώρα βέβαια το νοικιάσαμε αλλά πάλι μας δίνει κανένα έσοδο οπότε ήταν και αυτό μια καλή κίνηση. Γενικά τα σχέδια καλό είναι να γίνονται...»

«...Αν βρεθεί κάποια θέση εργασίας στο Μέτσοβο θα ήθελα να μείνω. Και ίσως είναι μια ευκαιρία τώρα λόγω της τηλεργασίας λόγω του κορονοϊού να προσπαθήσω να βρω μια θέση εργασίας που να μπορώ να εργάζομαι εξ αποστάσεως και η εταιρία να βρίσκεται οπουδήποτε στον κόσμο. Και το ρεύμα είναι τώρα προς αυτή την κατεύθυνση, όλες οι εταιρίες βασίζονται σε αυτό το μοντέλο...»

«...Θα προτιμούσα να ασχολούμαι με μελέτες εγκαταστάσεων στην παρούσα φάση γιατί ακόμα υπάρχει. Αντικείμενο ουσιαστικά δεν υπάρχει πια αλλά οι πολύ λίγοι που έχουν παραμείνει μπορούν και ανταπεξέρχονται οικονομικά σε πολύ καλό επίπεδο...»

Συμπεραίνουμε επομένως πως σημαντικό ποσοστό θα άλλαζε πόλη ή ακόμη και χώρα διαμονής προκειμένου να αναζητήσει εργασία με καλύτερες οικονομικές απολαβές.

2.1.8 Λόγοι επιστροφής στον τόπο καταγωγής (Μέτσοβο)

Η Α δήλωσε ότι ήθελε να μείνει στο Μέτσοβο, καθώς εκεί ζούσε η οικογένειά της και ο μέλλον σύζυγός της. Εκτιμά ότι υπάρχει ανεργία στο Μέτσοβο που έχει επιδεινωθεί λόγω της οικονομικής κρίσης.

Ο Α δήλωσε ότι οι συγκυρίες στα επαγγελματικά τον έφεραν στο Μέτσοβο, ενώ εξέφρασε την άποψη πως το Μέτσοβο δεν προσφέρει πολλές θέσεις εργασίας, και ακόμη και ο τουρισμός δεν αποφέρει στην περιοχή πολλές απολαβές, καθώς δεν γίνονται επενδύσεις στον τόπο αυτό.

Η Β δήλωσε ότι η επιλογή της να επιστρέψει στο Μέτσοβο στηρίχτηκε σε συναισθηματικούς λόγους και στην ύπαρξη της οικογενειακής επιχείρησης. Δεν θεωρεί άσχημη τη ζωή στο Μέτσοβο, για τους νέους ανθρώπους, αν και θεωρεί ότι υπάρχει ανεργία. Αναγνωρίζει πάντως μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής, και χαρακτηρίζει το Μέτσοβο «πρότυπο ορεινής περιοχής», καθώς βρίσκεται κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα. Οι νέοι όμως διστάζουν να γυρίσουν στο Μέτσοβο, λόγω επαγγελματικών δυσκολιών και της αβεβαιότητας που έχει προκαλέσει η οικονομική κρίση.

Η Μ δεν είναι ευχαριστημένη που έχει ξαναγυρίσει στον τόπο της. Παραμένει λόγω της δουλειάς της. Αναγνωρίζει βέβαια το όφελος από την τουριστική δραστηριότητα του Μετσόβου, η οποία κατά τη γνώμη της συμβάλλει στην επιστροφή νέων ανθρώπων, μετά το πέρας των σπουδών τους κυρίως σε τομείς οικονομικούς και τουριστικούς.

Ο Σ εκφράζει την άποψη ότι δεν υπάρχουν πολλές ευκαιρίες εργασίας και το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης το φέρουν οι ίδιοι οι κάτοικοι, επειδή δεν εκμεταλλεύονται τα προϊόντα από τον πρωτογενή τομέα.

Η Π δήλωσε ότι το έκανε λόγω δουλειάς, καθώς δεν υπήρχε κάποια άλλη δυνατότητα αλλού. Θεωρεί πως οι θέσεις εργασίας για τους νέους στο Μέτσοβο είναι περιορισμένες, ακόμη και αυτές που σχετίζονται με τον τουρισμό. Επισημαίνει ωστόσο ότι υπάρχουν επαγγέλματα τα οποία μπορούν να ασκήσουν, αν και δεν είναι γνωστά ή από αυτά που έχουν ζήτηση.

Η Χ δήλωσε χαρούμενη που επέστρεψε στο Μέτσοβο, λόγω της ποιότητας ζωής που εξασφαλίζει η επαρχιακή πόλη. Εκτιμά ότι το Μέτσοβο έχει πολλές δυνατότητες στον τομέα του τουρισμού, χρειάζεται όμως μία ανανέωση και εξέλιξη των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, ώστε να υπάρξει μεγαλύτερη κινητικότητα.

Στη συνέχεια παρατίθενται μερικά σημεία των συνεντεύξεων αναφορικά με αυτό το θέμα:

«...Ήταν συνειδητή επιλογή γιατί μου αρέσει η ποιότητα ζωής στην επαρχία, αυτό ήταν το μέτρο σύγκρισης που είχα. Ήταν η επιστροφή στην επαρχία γιατί θεωρώ ότι έχει άλλη ποιότητα ζωής. Βέβαια ήμουν τυχερή γιατί είχα και την επαγγελματική αποκατάσταση οπότε δεν χρειάστηκε να φύγω...»

«...Νομίζω το έφεραν και λίγο οι συνθήκες τότε. Ενώ είχα κανονίσει να πάω κάπου για δουλειά, ήρθα για λίγο στο Μέτσοβο βρήκα δουλειά εδώ τελικά. Δηλαδή ήρθα για λίγο μέχρι να πηγαινα για δουλειά και μετά βρήκα δουλειά εδώ και έμεινα εδώ...»

«...Για συναισθηματικούς λόγους και επειδή οι γονείς μου είχαν και τη δουλειά, σκέφτηκα θα πάω να τους βοηθήσω μέχρι να βρω κάτι άλλο. Πιστεύω ότι αν δεν είχαν τη δουλειά θα πηγαινα οπουδήποτε αλλού έβρισκα δουλειά...»

«...Έδωσα ΑΣΕΠ τότε μετά τις σπουδές το 2009. Πέρασα ως επιτυχούσα, όχι ως διοριστέα. Γύρισα στο Μέτσοβο γιατί δεν υπήρχε κάπου αλλού να δουλέψω και στα ιδιωτικά τότε δεν έπαιρναν αρκετό κόσμο. Μου άρεσε και το Μέτσοβο και βρήκα δουλειά μετά και στο ζαχαροπλαστείο οπότε ήταν και ένα μέρος που με κράτησε. Δούλεψα 5 χρόνια οπότε ήμουν ικανοποιημένη. Συγχρόνως διάβαζα και παιδιά έκανα και μαθήματα σε παιδιά, 10 χρόνια...»

«...Επέστρεψα στο Μέτσοβο λόγω δουλειάς. Όταν ήρθα, ήρθα για διακοπές καλοκαιριού τα πράγματα μου τα είχα αφήσει όλα πίσω. Και προέκυψε αυτό, έκανα τα χαρτιά μου και με πήραν και για αυτό τον λόγο έμεινα. Τα σχέδια μου ήταν να φύγω δεν ήταν να κάτσω, αλλά έτυχε έτσι και μετά έμεινα. Το μετάνιωσα που έμεινα...»

«...Ουσιαστικά εμείς παντρευτήκαμε με την σύζυγο το 2012 και μέναμε στα Γιάννενα όπου εκεί είναι η έδρα της εταιρίας που ασχολούμαι εγώ και η σύζυγος δούλεψε τότε σε ένα εργαστήριο που παίρνει δείγματα. Κάποια στιγμή σταμάτησε η σύζυγος από αυτό και έψαχνε με τι θα ασχοληθεί. Τώρα είμαστε σε μια προσαρμογή. Βέβαια δεν θέλουμε να φύγουμε από το Μέτσοβο. Ίσως δούμε το κομμάτι να απασχοληθεί η σύζυγός μου με κάτι εδώ. Εμένα δεν με πειράζει το πηγαινε έλα.

Γιατί ουσιαστικά δεν έχω ωράριο...»

Ας δούμε όμως αν έπαιξε ρόλο στο να βρουν δουλειά το γεγονός ότι το Μέτσοβο είναι ένας τουριστικός προορισμός:

«...Ναι παίζει ρόλο και όχι μόνο ο τουρισμός αλλά και το ότι είναι ένας ανεπτυγμένος ορεινός οικισμός. Είναι ένα πρότυπο. Αυτό φέρει από το παρελθόν μια βαρύτητα που τώρα φαίνεται και η χρησιμότητά της. Έχουμε επιλογές σε σχέση με άλλους ορεινούς οικισμούς που ενδεχομένως να έχουν τουρισμό αλλά να μην έχουν αυτό που έχουν χτίσει όλα αυτά τα χρόνια...»

«...Όχι δεν έχει τόσες θέσεις εργασίας. Το Μέτσοβο καταρχήν έχει μειωθεί αρκετά πληθυσμιακά τα τελευταία χρόνια και ο τουρισμός σε μικρό βαθμό βοηθάει, γιατί οι επαγγελματίες που ασχολούνται πλέον στον τουρισμό το χρήμα το απορροφούν από το Μέτσοβο το επενδύουν αλλού και όχι στο Μέτσοβο. Οπότε δεν ωφελείται πολύ από τον τουρισμό...»

«...Είναι περιοχή που έχει δυνατότητες. Είναι κοντά σε αστικά κέντρα, είναι μισή ώρα από Γιάννενα, είναι κοντά στην Θεσσαλονίκη, έχει δυνατότητες. Απλά πιστεύω έχουμε όλοι distaste με τα τελευταία χρόνια, λόγω κρίσης. Δεν έχουν γίνει επενδύσεις για να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας. Και αυτοί που μένουν, όπως εγώ θα ήθελα να φύγω επειδή δεν βρίσκω δουλειά εδώ. Άμα είχε δουλειά εδώ θα ήθελα να μείνω...»

«...Νομίζω δεν βοηθάει γιατί δεν είναι πολλές οι θέσεις εργασίας. Γιατί ότι σπουδάζουν τα παιδιά δεν υπάρχει κάτι σχετικό με το αντικείμενο τους στο Μέτσοβο...»

«...Βοηθάει, εξαρτάται τι έχεις σπουδάσει. Δηλαδή αν έχεις σπουδάσει οικονομικά ή τουριστικά νομίζω σίγουρα βοηθάει γιατί υπάρχουν ούτως ή άλλως οικογενειακές τουριστικές επιχειρήσεις στο Μέτσοβο οπότε ναι βοηθάει. Εξαρτάται τι έχεις σπουδάσει...»

«...Νομίζω στον τουρισμό δεν είναι τόσες οι θέσεις εργασίας όσα είναι τα παιδιά που σπουδάζουν. Γι' αυτό και όταν φεύγουν 100 (εκατό) παιδιά και να γυρίσουν τα 20 (είκοσι) και

αν βρουν δουλειά. Βέβαια όποιος θέλει μπορεί και κάτι άλλο να σκεφτεί να κάνει. Παραδείγματος χάριν στο Μέτσοβο δεν υπάρχει ούτε ένας τσαγκάρης. Αν κάποιο παιδί είχε διάθεση και όρεξη θα μπορούσε να ασχοληθεί και θα έβγαζε και τα χρήματα...»

«...Οι πιο πολλοί φεύγουν γιατί θέλουν να σπουδάσουν αλλά και πολλοί μετά γυρνάνε. Εξαρτάται και τι υπόβαθρο υπάρχει από πίσω. Αν όντως υπάρχει οικογενειακή επιχείρηση ο άλλος το πιθανότερο είναι να γυρίσει σε κάτι σίγουρο. Αν έχεις σπουδάσει δάσκαλος, νηπιαγωγός το πιο πιθανό είναι να μη γυρίσεις...»

Τέλος, εξετάσαμε αν έχουν κάποιες προτάσεις να μας κάνουν:

«...Θεωρώ ότι αυτή την στιγμή οι επιλογές εργασίας στο Μέτσοβο είναι πολύ λίγες όπως και οι ευκαιρίες. Δεν θα μπω στο κομμάτι αν έχουμε χάσει ευκαιρίες ή αν δεν έχουμε κάνει πράγματα. Θα μπω στο κομμάτι ότι πρέπει το Μέτσοβο να ανοίξει για να μπορέσουν να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας. Ο πρωτογενής τομέας επίσης θεωρώ ότι δεν έχει προσεχτεί. Τα όποια σύμφωνα ποιότητας είναι ότι μπορεί ο ξενοδόχος του Μετσόβου να χρησιμοποιεί προϊόντα μόνο τοπικής προελεύσεως, δηλαδή ακόμα και το βούτυρο που θα έχει στα πρωινά ή ο τραχανάς να είναι ντόπιος να είναι βούτυρο τοπικό. Δηλαδή για μένα είναι έγκλημα το να μην αναδεικνύεις τον τόπο σου. Και θα πρέπει να διασυνδέσουμε τον πρωτογενή τομέα με τους υπόλοιπους κλάδους. Για να αυξήσει την τιμή του ο παραγωγός θα πρέπει να έχει πιστοποίηση από τον δήμο ότι παράγεται στο Μέτσοβο και μέσα από την παραγωγή αυτή να δώσουμε υπεραξία στα πάντα, δηλαδή να πάει αλυσίδα...»

«...Δεν υπάρχει ανάπτυξη υπάρχει μια στασιμότητα εδώ και χρόνια. Αυτό φαίνεται από το τουριστικό προϊόν που προβάλλουμε. Είναι ο τουρισμός για το κοντοσούβλι και το κοκορέτσι εδώ και τόσα χρόνια. Ανάπτυξη δεν υπάρχει, κάτι καινούριο δεν υπάρχει. Οπότε αυτό θα μείνει στο να ζητείται απλά ένας σερβιτόρος και ένας πωλητής για να πουλάει τα τυριά. Ναι. Καταρχάς για να γίνουν τα πάντα πρέπει να υπάρχει πολιτική βούληση. Για να υπάρχει πολιτική βούληση πρέπει να υπάρχει από πίσω ένα μορφωτικό υπόβαθρο. Δεν γεννιέται τυχαία μια πολιτική βούληση. Θα ήθελα να ασχοληθώ κάποτε με τα κοινά και έχω και κάποιες ιδέες ώστε να τις εφαρμόσω και για επαγγελματικά να τις εφαρμόσω στο Μέτσοβο, οι οποίες ναι βασίζονται στον τουρισμό...»

«...Το μόνο που σκέφτομαι είναι ότι στην εποχή μας τώρα τα πράγματα έχουν δυσκολέψει πολύ περισσότερο από εκείνες τις δεκαετίες τις δύο στις οποίες αναφέρομαι εγώ. Θεωρώ ότι θα πρέπει οι παλιότεροι επαγγελματίες οπωσδήποτε να δουν την προοπτική ανάπτυξης με άλλο μάτι. Γιατί είναι κορεσμένη και η τουριστική προοπτική εδώ, θα έπρεπε να έχει μια εξέλιξη ο τουριστικός τομέας εδώ, να διευρυνθεί να βρουν άλλους τρόπους εναλλακτικού τουρισμού ενδεχομένως. Γιατί αυτή η ανάπτυξη ήρθε την δεκαετία του '80 και έχει μείνει στάσιμη τα τελευταία 15-20 χρόνια δεν εξελίχθηκε ως τουριστικός προορισμός παρότι συνέβησαν διάφορες αλλαγές όπως η Εγνατία Οδός ή νέα ξενοδοχεία. Θα πρέπει να τοποθετηθεί το τουριστικό προϊόν και να είναι οι απαιτήσεις σε θέσεις εργασίας αντίστοιχες έτσι ώστε το εξειδικευμένο προσωπικό να μπορεί να βρει και εργασία αλλά να ωφεληθούν και οι επιχειρήσεις από αυτό. Ας μη μένουν στα επίπεδα και στις εργασιακές απαιτήσεις του '80 ή του '90. Παράλληλα να κινηθούν και τα δύο αυτά μέτρα, και οι απαιτήσεις των εργοδοτών αλλά και η προσφορά εργασίας, θα είναι ωφέλιμο και για τους δύο...»

«...Δεν είναι σαν άλλες ορεινές περιοχές, είναι πρότυπο ορεινής περιοχής. Οπότε πρέπει να αποκτήσει και άλλες δυνατότητες, έχει μείνει στάσιμο. Δηλαδή πιστεύω στην ηλικία των γονιών μας βλέπεις ανθρώπους πολλούς. Άρα τότε είχαν όραμα να μείνουν εδώ πέρα να κάνουν κάτι. Τώρα σε εμάς δεν μένει κανείς, είναι λίγοι...»

Σε πολλές από τις παραπάνω απόψεις και θέσεις των ερωτώμενων, η επιστροφή στον τόπο καταγωγής αποτελεί, είτε μια συναισθηματική διαδικασία συνέχισης της οικογενειακής παράδοσης ή επιχείρησης που διαθέτουν, δηλώνοντας μια μεγάλη αγάπη και δέσιμο με τον τόπο και τους οικείους τους, είτε αποτελεί μια «αναγκαστική» διαδικασία προσαρμογής, καθώς οι θέσεις εργασίας και οι προοπτικές για μια καλύτερη επαγγελματική σταδιοδρομία, είναι πλέον πολύ περιορισμένες ή εντελώς ανύπαρκτες. Ορισμένοι από τους ερωτώμενους υποστήριξαν, ότι ο τόπος τους έχει πολλές προοπτικές εργασιακής ανέλιξης, παρόλα αυτά πολλοί νέοι επιλέγουν να φύγουν, αναζητώντας μια καλύτερη εργασία ή περισσότερες εναλλακτικές διαβίωσης, καθώς το Μέτσοβο είναι μια μικρή περιοχή και πολλοί θεωρούν περιοριστικό έναν μικρό τόπο, τόσο για τις επιλογές ζωής και διασκέδασης, όσο και για την εύρεση εργασίας ή την επαγγελματική εξέλιξη στο αντικείμενο τους.

Πολλοί θεωρούν όμως ότι με την έξοδο από την οικονομική κρίση και με σωστούς

προσανατολισμούς των διοικούντων την περιοχή, το Μέτσοβο θα μπορούσε να γνωρίσει κοινωνική και οικονομική άνθιση όπως συνέβαινε σε προηγούμενες δεκαετίες.

Αν και οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν εργάζονται άμεσα σε επαγγέλματα που έχουν σχέση με τον τουρισμό, επωφελούνται γενικά από αυτόν, καθώς είναι ο σημαντικότερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας στην περιοχή, συμβάλλοντας σημαντικά στο ΑΕΠ της περιοχής.

Τέλος, το Μέτσοβο, αν και μικρή επαρχιακή πόλη, στάθηκε ικανό να προσφέρει εργασία σε πολλούς ανθρώπους διαφορετικών ειδικοτήτων, λόγω έμμεσου συσχετισμού με τα τουριστικά επαγγέλματα. Ωστόσο, οι περισσότεροι επεσήμαναν την ανάγκη για βελτίωση των υποδομών στο Μέτσοβο, ώστε να υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για εύρεση εργασίας, ενώ παρατηρείται σημαντική στασιμότητα στην ανάπτυξη του συγκεκριμένου τόπου, η οποία πιθανότατα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κατάσταση της χώρας την τελευταία δεκαετία.

3 ΜΕΡΟΣ 3^ο- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 Συζήτηση των ευρημάτων – Συμπεράσματα

3.1.1 Ποιο το αντικείμενο σπουδών των συμμετεχόντων και γιατί το επέλεξαν; Επηρεάστηκε η επιλογή τους από την κοινωνική τάξη και το φύλο;

Οι περισσότεροι επέλεξαν το αντικείμενο των σπουδών τους με βάση τις προσωπικές τους προτιμήσεις. Οι προσδοκίες τους βέβαια για τη μελλοντική τους εργασία ήταν υψηλές και η πλειοψηφία, αν επέλεγε τώρα, θα έκανε ξανά τις ίδιες σπουδές.

Πέρα από την περίπτωση όμως της προσωπικής προτίμησης, αρκετοί συμμετέχοντες επικαλέστηκαν την επιρροή από την οικογένεια καθώς και την επαγγελματική αποκατάσταση, αλλά και το κοινωνικό γόητρο των σπουδών.

Έτσι, παρόλο το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων των περισσότερων, παρότρυναν τα παιδιά τους να “μάθουν γράμματα”, να σπουδάσουν, γεγονός που επιβεβαιώνει μια τάση στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα σε άγονες και ορεινές περιοχές όπως η Ήπειρος που δεν προσφέρουν πολλές δυνατότητες εργασιακών προοπτικών όπως η καλλιέργεια γης ή η ναυτιλία.

Ως προς τη δομή της, η οικογένεια ασκεί επιρροή στον μαθητή μέσα από το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο που του παρέχει και το οποίο ρυθμίζεται από τη θέση της οικογένειας μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η επίδραση του οικογενειακού θεσμού γίνεται πιο φανερή και απτή στον τρόπο με τον οποίο ο νέος αντιμετωπίζει τα εμπόδια και τις δυσκολίες που πρόκειται να συναντήσει στον επαγγελματικό στίβο. Τις δυσκολίες αυτές τις βιώνουν κυρίως άτομα που προέρχονται από χαμηλές κοινωνικές τάξεις, και σχετίζονται με τους μειωμένους οικονομικούς πόρους και τις ρατσιστικές διακρίσεις, κατά τις ανώτερες σπουδές ή ακόμη και στην επαγγελματική τους ανέλιξη. Από την άλλη πλευρά, οι δυσκολίες αυτές μπορούν να γίνουν ευκαιρίες για τους νέους που ανήκουν σε υψηλά κοινωνικά στρώματα (Ferry et al., 2000).

Σε ό,τι αφορά στις διαδικασίες αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών μιας οικογένειας, ασφαλώς αυτές επηρεάζουν τις επαγγελματικές επιλογές του νέου. Ο νέος επηρεάζεται από την επαγγελματική ζωή των γονέων (σε περίπτωση που εργάζονται και οι δύο), άλλοτε θετικά

και άλλοτε αρνητικά. Είναι σημαντικό να διενεργούνται διεξοδικές συζητήσεις μεταξύ γονέων και παιδιών, αναφορικά με τις επαγγελματικές επιλογές, και να γνωστοποιούνται ακόμη και οι αρνητικές πλευρές του επαγγέλματος του γονέα, έτσι ώστε ο νέος να γνωρίζει όλες τις προεκτάσεις της εν λόγω εργασίας για να προβεί συνειδητά, στη συνέχεια, στις επιλογές του.

Ο Bourdieu (2000) έχει υποστηρίξει ότι οι οικογένειες αποτελούν «συλλογικά υποκείμενα» τα οποία αποσκοπούν στην αναπαραγωγή της κοινωνικής τους θέσης. Υιοθετώντας τον ισχυρισμό αυτό, θα μπορούσε κανείς να εκφράσει τη γνώμη ότι η επιλογή στην εκπαίδευση, και κατ' επέκταση στην επαγγελματική σταδιοδρομία, αποτελεί μία στρατηγική δράση που αναλαμβάνει η οικογένεια. Η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης είναι πολύ μεγάλη και ρυθμιστική για τις σπουδές, κυρίως των ανώτατων σταδίων, διατηρώντας σε μεγάλο βαθμό, τις κοινωνικές ανισότητες.

Βλέπουμε ακόμη μια διαφοροποίηση στην επιλογή σπουδών ως προς το φύλο. Περισσότεροι άντρες επέλεξαν πολυτεχνικές σχολές ενώ οι γυναίκες επέλεξαν ως επί το πλείστον σχολές με μικρότερη βάση εισαγωγής και πιο «γυναικεία» επαγγέλματα όπως παιδαγωγικό δημοτικής εκπαίδευσης ή νηπιαγωγών.

Παρατηρείται δηλαδή μια συσσώρευση των γυναικών σε επαγγελματικές κατευθύνσεις που έχουν σχέση με την φροντίδα και τη διαπαιδαγώγηση (υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση), την οικιακή δραστηριότητα (μαγειρική, ένδυση, αισθητική) και την παροχή υπηρεσιών (γραμματειακή υποστήριξη), ενώ οι άνδρες συγκεντρώνονται σε επαγγελματικές κατευθύνσεις που έχουν σχέση με την παραγωγική διαδικασία (Τσαμαδιάς, 2011).

3.1.2 Ποια οφέλη πιστεύουν ότι αποκόμισαν από τις σπουδές τους;

Η πλειοψηφία αναφέρει ότι οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο βοήθησαν και στην εξέλιξή τους ως προσωπικότητες. Το πανεπιστήμιο – πέραν των πνευματικών διευρύνσεων και της απόκτησης νέων γνώσεων που προσφέρει στα άτομα – αποτελεί και ένα αποτελεσματικό μέσο κοινωνικοποίησης και απόκτησης νέων εμπειριών, τόσο στην διαχείριση του εαυτού τους, όσο και στην διαχείριση των διαπροσωπικών τους σχέσεων με νέα και διαφορετικά άτομα που εισέρχονται στη ζωή τους.

Είναι σημαντικό ότι όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι αναγνώρισαν την αξία και τα οφέλη που αποκόμισαν από τις πανεπιστημιακές τους σπουδές – όπως η πνευματική και κοινωνική καλλιέργεια, η ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους – ανεξαρτήτως των επαγγελματικών προεκτάσεων. Στην περίπτωση του «γοήτρου» που προσδίδουν οι σπουδές, η κατωτερότητα και η ανωτερότητα (υπεροχή) του επιστημονικού αντικειμένου, έγκειται στις προοπτικές της οικονομικής υπεροχής και του κοινωνικού κύρους που κατακτάται μέσω ενός ισχυρού κοινωνικά επαγγέλματος. Ορισμένοι που ακολουθούν πανεπιστημιακές σπουδές και συνεχίζουν με μεταπτυχιακές σπουδές, ωθούνται από την επιθυμία τους για γνώση, αλλά και για την εξασφάλιση επικερδών επαγγελματικών προδιαγραφών.

Στον ελληνικό χώρο ανέκαθεν υπήρχαν και υπάρχουν επαγγέλματα αυξημένου κοινωνικού γοήτρου με χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από άλλα όπως το κοινωνικό κύρος, το εισόδημα, η πρόσβαση σε κέντρα εξουσίας, το μορφωτικό επίπεδο, η χρησιμότητα για την κοινωνία (Τσαμαδιάς, 2011).

3.1.3 Ποιες οι αντιλήψεις τους για την κατάσταση στην αγορά εργασίας και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;

Οι αντιλήψεις των ερωτώμενων για τη σημερινή κατάσταση στην αγορά εργασίας συγκλίνουν στη συντριπτική τους πλειοψηφία. Όλοι σχεδόν θεωρούν πως η οικονομική κρίση που ταλανίζει την Ελλάδα αλλά και τον υπόλοιπο πλανήτη, τους έχει κοστίσει την επαγγελματική τους αποκατάσταση και ευημερία.

Παρατηρούμε έντονα πως το ζήτημα της ετεροαπασχόλησης αναδύεται μέσω των συνεντεύξεων. Οι περισσότεροι εργάζονται σε αντικείμενα που δεν είναι της επιλογής τους, λόγω έλλειψης επιλογών. Η οικονομική κρίση, ο περιορισμένος αριθμός θέσεων στη χώρα, αλλά και στην περιοχή του Μετσόβου και η ολοένα και αυξανόμενη ζήτηση για εξειδίκευση και απόκτηση περισσότερων προσόντων είναι οι κύριες αιτίες ετεροαπασχόλησης.

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας επισημαίνουν πως είναι η στασιμότητα της ανάπτυξης του τόπου. Και πάλι η γενικότερη κρίση που διέρχεται η χώρα, αποτελεί τροχοπέδη για τον τουρισμό.

Η κρίση οδήγησε πλήθος επιχειρήσεων σε πτώχευση, ενώ επέδρασε επίσης και στην παραδοσιακή μικροαστική τάξη όπου δεκάδες χιλιάδες μικρές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να κλείσουν. Η εργατική τάξη από την άλλη παρουσίασε σημαντική ανάπτυξη, γεγονός που πρέπει να οφείλεται στην καθοδική κινητικότητα που δημιουργήσαν οι απολύσεις λόγω κρίσης, όταν άνθρωποι με υψηλά προσόντα και άλλη θέση εργασίας βρέθηκαν να απασχολούνται σε πιο χαμηλά πόστα στον καταμερισμό της εργασίας. (Σακελαρόπουλος, 2016).

3.1.4 Ποια είναι η τρέχουσα εργασιακή τους κατάσταση; Επηρεάστηκε από την τάξη και το φύλο; Αν ναι πώς;

Οι περισσότεροι σήμερα εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα με σύμβαση ορισμένου χρόνου, ως ελεύθεροι επαγγελματίες, μισθωτοί κλπ.

Δεν ασκούν το επάγγελμα που επιθυμούν, εκτός ορισμένων ελαχίστων εξαιρέσεων. Ούτε εργάζονται στο αντικείμενο που σπούδασαν, γεγονός που τους απογοητεύει αλλά δεν μπορούν να εγκαταλείψουν την υπάρχουσα εργασία έως ότου βρουν κάτι καλύτερο.

Η παραπάνω άποψη αποδίδει έμπρακτα την διττή όψη της σημερινής πραγματικότητας στην Ελλάδα. Όπου πολλοί νέοι δηλώνουν απογοητευμένοι από τα ευρύτερα οικονομικά δεδομένα, τη δουλειά ή τις απολαβές τους, παρόλα αυτά σπάνια ρισκάρουν να αλλάξουν επαγγελματικό προσανατολισμό, υπό το φόβο μην χάσουν τις «σίγουρες» απολαβές τους και βρεθούν ξαφνικά άνεργοι ή μετέωροι στο ευρύτερο φάσμα της οικονομικής αβεβαιότητας.

Οι εργασιακές απαιτήσεις βέβαια, δεν επηρεάζονται μονό από τις οικονομικές εξελίξεις και αναπροσαρμογές του οικονομικού συστήματος, αλλά και από τις απαιτήσεις και τις εξελίξεις της κάθε εποχής. Κάθε εποχή απαιτεί διαφορετικές δεξιότητες, καλώντας τα άτομα να προσαρμοστούν στη νέα αυτή πραγματικότητα, επαναπροσδιορίζοντας τις δυνατότητες, τις ικανότητες, τις προσδοκίες ή ακόμα και τις αντιλήψεις τους για αυτή.

Βλέπουμε λοιπόν ότι εμπλέκονται σε ένα συνεχές κυνήγι ουσιαστικών γνώσεων αλλά και τυπικών προσόντων, ώστε να καταφέρουν να βρουν την επιθυμητή εργασία.

Ακόμη παρατηρούμε ότι όσοι προέρχονται από υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, δηλαδή κληρονόμησαν από τις οικογένειές τους κάποιο πολιτισμικό κεφάλαιο, έχουν σήμερα καλύτερη εργασία σε σχέση με τους προερχόμενους από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα.

Δεν παρατηρείται ωστόσο κάποια διαφορά ως προς το φύλο σε σχέση με την εργασιακή τους κατάσταση. Άντρες και γυναίκες βρίσκονται σχεδόν στην ίδια εργασιακή κατάσταση.

3.1.5 Ποια η σχέση μεταξύ εργασίας και προσόντων σήμερα και σε ποιους παράγοντες την αποδίδουν;

Η εκπαίδευση θεωρείται πλέον, ως ένα απολύτως προσωπικό εφόδιο που όμως, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί έμπρακτα στην σημερινή Ελλάδα της κρίσης.

Θεωρούν πως το επάγγελμα που ασκούν είναι κατώτερο των προσόντων τους. Πολλοί υποστηρίζουν ότι ένας από τους λόγους που συμβαίνει αυτό είναι οι κοινωνικές ανισότητες. Πιστεύουν ότι οι γνωριμίες ή το επάγγελμα των γονέων, είναι πιθανό να τους βοηθήσουν.

Δηλαδή, οι περισσότεροι νέοι συμφωνούν ότι, το επιστημονικό αντικείμενο που σπούδασαν είναι χρήσιμο για την δική τους προσωπική καλλιέργεια, παρόλα αυτά, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορούν να το ασκήσουν σε ρεαλιστικές εργασιακές συνθήκες, καθώς δεν υπάρχει ζήτηση σε αυτό, προσπαθώντας να βρουν εναλλακτικούς τρόπους και διαφορετικά επαγγελματικά πεδία ζήτησης, τα οποία θα τους προσφέρουν απολαβές.

3.1.6 Ποιες οι αντιλήψεις τους για τη δια βίου εκπαίδευση;

Οι περισσότεροι είναι θετικοί στο να εξακολουθούν να εκπαιδεύονται και να μαθαίνουν, δείχνοντας να έχουν εναρμονιστεί πλήρως με τις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής που διανύουμε. Η επιπλέον εκπαίδευση και ειδίκευση σε επιστημονικούς τομείς και κλάδους θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρεση καλύτερης εργασίας, με μεγαλύτερες οικονομικές απολαβές.

Οι περισσότεροι είναι θετικά διακείμενοι στη δια βίου μάθηση και εκπαίδευση και το συμπεραίνουμε από το γεγονός ότι πολλοί βρίσκονται σε απόκτηση επιπλέον γνώσεων όπως δεύτερο μεταπτυχιακό κλπ.

Βέβαια, ειπώθηκε και η άποψη πως η δια βίου εκπαίδευση κρίνεται απαραίτητη για την εξέλιξη του εργασιακού βίου, από χρησιμοθηρική όμως άποψη. Δηλαδή, εάν δεν τους βοηθούσε στην εργασιακή τους εξέλιξη, ενδέχεται να την παρέλειπαν.

3.1.7 Σε ποιους λόγους αποδίδουν την απόφασή τους να μείνουν στον τόπο καταγωγής τους;

Η επιστροφή στον τόπο καταγωγής, αποτελεί είτε μια διαδικασία συνέχισης της οικογενειακής παράδοσης ή επιχείρησης που διαθέτουν, δηλώνοντας μια μεγάλη αγάπη και δέσιμο με τον τόπο και τους οικείους τους, ένα συναισθηματικό δηλαδή δέσιμο, είτε αποτελεί μια «αναγκαστική» διαδικασία προσαρμογής, καθώς οι θέσεις εργασίας και οι προοπτικές για μια καλύτερη επαγγελματική σταδιοδρομία, είναι πλέον πολύ περιορισμένες ή εντελώς ανύπαρκτες.

Άλλοι πάλι, υποστήριξαν πως ό τόπος τους έχει πολλές προοπτικές εργασιακής ανέλιξης. Παρόλα αυτά πολλοί νέοι επιλέγουν να φύγουν, αναζητώντας μια καλύτερη εργασία ή περισσότερες εναλλακτικές διαβίωσης, καθώς το Μέτσοβο είναι μια μικρή περιοχή και πολλοί θεωρούν περιοριστικό έναν μικρό τόπο, τόσο για τις επιλογές ζωής και διασκέδασης, όσο και για την εύρεση εργασίας ή την επαγγελματική εξέλιξη στο αντικείμενο τους.

Πολλοί από τους συμμετέχοντες εξέφρασαν την επιθυμία να αλλάξουν τόπο ή και χώρα κατοικίας, σε περίπτωση που μπορούν να εξασφαλίσουν εργασία στον τομέα τους. Μία νέα τάση, το λεγόμενο «brain drain», το οποίο ερμηνεύεται – στην περίπτωση τους Ελλάδας, μιας ανεπτυγμένης χώρας – ως αποτέλεσμα της χαμηλής ζήτησης επιστημονικού προσωπικού στην ελληνική αγορά εργασίας. Αυτό το νέο μεταναστευτικό κύμα δεν αφορά ανειδίκευτους εργαζόμενους, που αναζητούν την τύχη τους, αλλά νέους πτυχιούχους, που είναι ειδικευμένοι και έχουν αποκτήσει τη γνώση που τους επιτρέπει να εργάζονται σε πιο ανεπτυγμένες χώρες. Αυτή η εξειδικευμένη διεθνής μετανάστευση υπονομεύει την ανάπτυξη, η οποία είναι αδύνατο να επιτευχθεί χωρίς γνώση (Theodoropoulos et al., 2014).

Επομένως, σημαντικό ποσοστό θα άλλαζε πόλη ή ακόμη και χώρα διαμονής προκειμένου να αναζητήσει εργασία με καλύτερες οικονομικές απολαβές.

3.1.8 Η κοινωνική τους τάξη και το φύλλο επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις διαδρομές τους;

Το οικογενειακό περιβάλλον – στην περίπτωσή μας – φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος των νέων, ακόμη κι όταν οι γονείς δεν επιδιώκουν τα παιδιά τους να ακολουθήσουν τη δική τους επαγγελματική διαδρομή. Το φαινόμενο αυτό απαντάται συχνά και διακρίνεται πως οι γονείς – και ιδιαίτερα η μητέρα – ασκούν ισχυρή επιρροή στην επιλογή τομέα σπουδών, καθώς πρόκειται για μια απόφαση που οι νέοι καλούνται να πάρουν σε μικρή ηλικία και χρειάζονται εκτός των άλλων και ψυχολογική υποστήριξη (Palos & Drobot, 2010).

Επιπλέον, οι φίλοι και οι συνομήλικοι συμμετέχουν σε αυτή την απόφαση μέσω συζήτησης και ενημέρωσης, καταλήγοντας πως μια αλληλεπίδραση με τις δύο αυτές «ομάδες», εξηγεί με τον καλύτερο τρόπο τη διαδικασία επιλογής καριέρας ενός νέου (Brooks, 2003).

Όσον αφορά τη διάκριση με βάση την κοινωνική τάξη, το δείγμα παρουσιάζει αποκλίσεις. Οι περισσότεροι προέρχονται από περιβάλλον με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο γονέων αλλά με μέσο οικονομικό status, γεγονός που τους επέτρεψε να έχουν ένα καλό επίπεδο σπουδών.

Η μειοψηφία όμως που προέρχεται από την ανώτερη κοινωνική τάξη της περιοχής, διαπιστώνουμε ότι κληρονόμησαν από την οικογένειά τους ένα μεγαλύτερο πολιτισμικό κεφάλαιο όπως συστάσεις, γνωριμίες, κοινωνικές σχέσεις της οικογένειας. Αυτό τους βοήθησε να βρουν εργασία με υψηλότερες οικονομικές απολαβές καθώς και καλύτερες προοπτικές εξέλιξης. Κάτι που επιβεβαιώνει τη θεωρία του Bourdieu για το πολιτισμικό κεφάλαιο.

Οι κοινωνικές διακρίσεις όμως, δεν περιορίζονται κατά αποκλειστικότητα στα οικονομικά και ταξικά κριτήρια διαφοροποίησης, αλλά και στις διαφορές των φύλων (Σχήμα 1).

Επίσης, παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση στη σχέση φύλου και εργασίας μεταξύ των συνεντευξιαζόμενων και των γονέων τους. Πιο αναλυτικά, στην ομάδα των γονέων, οι γυναίκες, παρ' όλο που είχαν σχετικά ανώτερη εκπαίδευση από τους συζύγους τους, δεν εργάζονταν. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει την κατάσταση που επικρατούσε τις προηγούμενες δεκαετίες, κάτι το οποίο αλλάζει εντελώς στην επόμενη κιόλας γενιά, καθώς η δεκαετία του 1981 – 1990 φαίνεται ότι υπήρξε σημαντική όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό της χώρας (Αθανασιάδου, Πετροπούλου, Μιμίκου 2001).

Στο δείγμα των γυναικών της παρούσας έρευνας, στο κομμάτι της εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο ή της επιλογής του τομέα, είναι γνωστό πως ο επαγγελματικός διαχωρισμός «ανδρικών» και «γυναικείων» επαγγελμάτων, εντάσσεται στο ευρύτερο καθεστώς των κοινωνικών διακρίσεων που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη κοινωνία και την αγορά εργασίας (Μαράτου & Αλιμπράντη, 2008).

Έτσι, δημιουργείται ένα πολύ μεγάλο κενό στην αγορά εργασίας και στην παροχή κινήτρων, προκειμένου οι ενδιαφερόμενοι να επιλέξουν και να επιλεγούν με βάση των ικανοτήτων και των πνευματικών και επιστημονικών τους δεξιοτήτων και όχι με βάση το φύλο τους.

Η οικονομική κρίση συμβάλλει σε αυτό, καθώς καθιστά τη θέση των γυναικών ακόμη πιο μειονεκτική και οξύνει τις ανισότητες των φύλων στην αγορά εργασίας, ενώ η ολοένα και αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην ανώτατη εκπαίδευση δεν αρκεί για να τις καταπολεμήσει (Sianou-Kyrgiou, 2012).

3.2 Η έρευνα και τα αποτελέσματα

Φτάνοντας στο τέλος της παρούσας μελέτης, είναι σημαντικό να τονιστούν οι βασικοί άξονες που αναλύθηκαν και οι οποίοι αφορούν το θεωρητικό φάσμα της κοινωνιολογίας, της εκπαίδευσης, τα προβλήματα, τις επιδιώξεις, καθώς επίσης και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι απόφοιτοι, αναφορικά με την ενσωμάτωση τους στην αγορά εργασίας, όπως εν συνεχεία και τη μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε, για την ανάλυση των ποιοτικών αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων και των απόψεων των ερωτηθέντων που συγκεντρώθηκαν.

Βασικό χαρακτηριστικό παράδειγμα, που ακολουθεί την θεωρητική ανάλυση του πρώτου μέρους της παρούσας μελέτης, αποτελεί και η αδυναμία αποκατάστασης των νέων αποφοίτων από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, στην αγορά εργασίας. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την εργασιακή και επαγγελματική αποκατάσταση των νέων, όπως επίσης και την εύρεση εργασίας στο αντικείμενο το οποίο ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους, οφείλεται σε μια πληθώρα οικονομικών και ποικίλων κοινωνικών παραγόντων που εντείνουν το συγκεκριμένο φαινόμενο της επαγγελματικής και εργασιακής αποκατάστασης. Αξίζει να τονιστεί, πως τα δεδομένα της σύγχρονης οικονομικής κρίσης, τα προβλήματα που επικρατούν στην πρωτοβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι διαφορές ανάμεσα στα φύλλα και τα κοινωνικά στερεότυπα που δυσχεραίνουν την ανέλιξη των γυναικών στην εργασιακή ιεραρχία, όπως επίσης και η αντικατάσταση των κλασικών και τυπικών επαγγελμάτων, από νέα επαγγέλματα τα οποία απαιτούν τεχνικές και τεχνολογικές δεξιότητες και γνώσεις, ακολουθώντας τις επιταγές της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής ανάπτυξης, είναι μόνο μερικές από τις βασικές προϋποθέσεις που αναλύθηκαν και οι οποίες έχουν περιορίσει την αφομοίωση των αποφοίτων.

Συνεπώς, για την κατάρριψη ή την επιβεβαίωση όλων των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων, διεξήχθη ποιοτική έρευνα με κύριο στόχο τη διεύρυνση της σχέσης ανάμεσα στην κοινωνική προέλευση και το πλαίσιο διαμόρφωσης των προτιμήσεων και των επιλογών σπουδών των ατόμων κατά το στάδιο της μετάβασης τους, από την ανώτατη εκπαίδευση στην αγορά εργασίας όπως επίσης και την επιστροφή τους, στον τόπο καταγωγής (πυλώνας ερευνητικής εστίασης το Μέτσοβο όπου αποτελεί και έναν τουριστικό προορισμό, προκειμένου να μελετηθούν οι προοπτικές της επαγγελματικής τους εξέλιξης σε αυτόν). Επιπλέον εξετάζονται οι μέχρι τώρα εμπειρίες και οι απόψεις τους για την επαγγελματική τους αποκατάσταση και οι προοπτικές ή οι επιπλέον επιδιώξεις που έχουν για αυτή. Έτσι, 12 νέοι

πτυχιούχοι Πανεπιστημίου επιλέχθηκαν να απαντήσουν στα παραπάνω βασικά και κεντρικά ερωτήματα της έρευνας.

Στην έρευνα επίσης, συμμετείχαν άντρες και γυναίκες προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον το φύλο, επηρεάζει τις επιλογές της εργασιακής και ακαδημαϊκής τους πορείας ή αποτελεί βασικό κριτήριο επιλογής από τους εργοδότες. Οι βασικοί άξονες της συνέντευξης με τους ερωτώμενους, αφορούσαν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, δηλαδή βασικά στοιχεία για την οικογενειακή και επαγγελματική τους κατάσταση, τις σπουδές τους, την τρέχουσα εργασία με την οποία δραστηριοποιούνται, την σημερινή τους κατάσταση, εάν δηλαδή είναι άνεργοι ή εργάζονται περιστασιακά, τις επιπλέον ακαδημαϊκές και δια βίου μάθησης σπουδές τους, τα μελλοντικά τους σχέδια, όπως επίσης και την επιστροφή τους στον τόπο καταγωγής, δηλαδή το Μέτσοβο το οποίο αποτελεί και το βασικό επίκεντρο ανάπτυξης της μελέτης και τις ευκαιρίες εργασίας ή επαγγελματικής αποκατάστασης που έχουν σε αυτό.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Στην εργασία αυτή δεν εξαντλήθηκαν οι δυνατότητες μελέτης και ανάλυσης των στοιχείων.

Θέματα που θα μπορούσαν να διερευνηθούν περαιτέρω είναι τα εξής:

- A) Μεγαλύτερο δείγμα και ακόμη μεγαλύτερο φάσμα ηλικιών ώστε να συγκριθούν αναλυτικότερα τα σημερινά με παλαιότερα δεδομένα. Θα μπορούσαμε να δούμε έτσι τι συνέβαινε διαχρονικά.
- B) Μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες. Θα μπορούσαμε έτσι να εξετάσουμε καλύτερα αν επιβεβαιώνεται και εκεί η θεωρία για το πολιτισμικό κεφάλαιο του Bourdieu.
- Γ) Ακόμη, το μεγαλύτερο εύρος στο δείγμα και την ηλικία, μπορεί να μας δώσει περισσότερα στοιχεία για να εξετάσουμε πιο διεξοδικά την θεωρία των κοινωνικών ανισοτήτων.

Επίλογος

Κλείνοντας, έγινε κατανοητό ότι τα προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας και καθημερινότητας που παρουσιάζονται στα ελληνικά οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα, δυσχεραίνουν την προσπάθεια αποκατάστασης και ένταξης των αποφοίτων της εκπαίδευσης στην αγορά εργασίας. Βέβαια η απόσταση της θεωρίας από την πράξη, έχει μια πολύ σημαντική διαφορά. Η διαφορά αυτή εναπόκειται, στους περιορισμούς του κοινωνικού βίου και των κοινωνικών προτύπων που διατηρούν τις επιστημολογικές και εκπαιδευτικές διακρίσεις, βάσει της ανωτερότητας συγκεκριμένων επιστημονικών αντικειμένων και της κατώτερότητας άλλων.

Κλείνοντας, εκτός των κοινωνικών διακρίσεων και των λοιπών περιορισμών, η ελληνική κοινωνία διακρίνεται και από σημαντικά οικονομικά προβλήματα ανάκαμψης και διαμόρφωσης του τρόπου με τον οποίο οι εργαζόμενοι διεκδικούν τα δικαιώματά τους στην εργασία. Οι επιπτώσεις και τα αρνητικά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης δεν λειτούργησαν ιδιαίτερα βοηθητικά στην μελλοντική ανάπτυξη του οικονομικού τομέα, όπως είναι διαμορφωμένος τουλάχιστον μέχρι και σήμερα. Αντιθέτως, η εύρεση εργασίας χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη αβεβαιότητα και δεν ανταποκρίνεται στα επιστημονικά κριτήρια των ατόμων, με βάση δηλαδή την ακαδημαϊκή τους κατάρτιση και του τίτλου σπουδών, αλλά με βάση την ευκαιριακή παροχή μερικής απασχόλησης για την κάλυψη των αναγκών του εισοδήματός τους. Αφήνοντας έτσι και πάλι, ένα μεγάλο χάσμα και πλήγμα στην κάλυψη της ερευνητικής διαδικασίας του επιστημονικού δυναμικού, το οποίο σε καίριες και βασικές θέσεις, δύναται να παρέχει ουσιαστικές και τεκμηριωμένες λύσεις, σε βασικά και καίρια κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας.

Οι νέοι έχουν να αντιμετωπίσουν ακόμη σημαντικές προκλήσεις, παρά τα μικρά και σταδιακά βήματα που επιδιώκονται για την ένταξή τους στον εργασιακό χώρο. Προκλήσεις που αντιμετωπίζει και προκλήσεις από τις οποίες πλήττεται το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής κοινωνίας, οι οποίες όμως δεν είναι ικανές να σταματήσουν την προσπάθεια αλλά και τον αγώνα της επιθυμητής αλλαγής, για ένα καλύτερο αύριο και για ισότιμες ευκαιρίες στην κοινωνική αλλά και εκπαιδευτική ένταξη – αποκατάσταση.

Το Μέτσοβο ως μια ιδιάζουσα περίπτωση ορεινού οικισμού, είχε μέχρι το 2010 μια συνεχή οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική άνθιση. Την τελευταία δεκαετία παρατηρούνται φαινόμενα αντίστοιχα με αυτά της υπόλοιπης ελληνική επικράτειας.

4 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

4.1 Α. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Ache P., Andersen H.T., Maloutas T., Raco M., Tasan-Kok T. (eds) (2008). *European cities between competitiveness and cohesion. Discourses, realities and implementation*, Dordrecht, Springer

Apple, M. (1993). *Εκπαίδευση και εξουσία*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Bernstein, B. (1985). *A Socio-Linguistic Approach to Socialization: With some Reference to Educability. Class, Codes and Control*, Vol. I., , London: Routledge and Kegan Paul. (Μτφ. Α.)

Berry, D & Moss, G. (2006). The politics of the libre commons. Valauskas, Edward J.

Bourdieu, P. (1968). *Outline of a sociological theory of art perception*. International Social Science Journal, 20(4), 589-612.

Bourdieu, P. (1987). *What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups*. Berkeley journal of sociology, 32, 1-17.

Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (1996). *Οι Κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η κουλτούρα τους*. (μτφ. Ν. Παναγιωτόπουλος, & Μ. Βιδάλη). Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Bourdieu, P. (2000). *Πρακτικοί Λόγοι για τη Θεωρία της Δράσης*. Αθήνα: Πλέθρον, σ. 123-134.

Brooks, R. (2003). *Young people's higher education choices: The role of family and friends*. British Journal of Sociology of Education, 24(3), 283-297.

Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford university press.

Busemeyer, M. R. (2012). *Inequality and the political economy of education: An analysis of individual preferences in OECD countries*. Journal of European Social Policy, 22(3), 219-240.

- Cardwell, M. (2014). *Dictionary of psychology*. London: Routledge.
- Cohen, L. and Manion, L. (1992). *Research methods in education (3rd edition)*. London: Routledge.
- Cohen, L., & Manion, F. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*, (μτφρ. Χ. Μητσοπούλου - Μ. Φιλοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 122.
- Cohen, S. (1985). *Visions of social control: Crime, punishment, and classification*. Cambridge: Polity Press, pp 127-143
- Collins, R., & Sanderson, S. K. (2015). *Conflict sociology: A sociological classic updated*. London: Routledge.
- Connor, H., Dewson, S., Tyers, C., Eccles, J., Regan, J., & Aston, J. (2001). *Social class and higher education: Issues affecting decisions on participation by lower social class groups*.
- Devereux, M. (1998). *The taxation of discrete investment choices*. IFS Working Papers from Institute for Fiscal Studies.
- Drever, E. (1995). *Using Semi-Structured Interviews in Small-Scale Research. A Teacher's Guide*. Scottish Council for Research In Education.
- Durlauf, S. N. & Blume, L. (Eds.). (2008). *The new Palgrave dictionary of economics (Vol. 2)*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Ferry, T. R., Fouad, N.A., & Smith, P.L. (2000). *The role of family context in a social cognitive model for career-related choice behavior: A math and science perspective*, Journal of Vocational Behavior, 57, pp. 348-369.
- Fowler, B. (1997). *Pierre Bourdieu and cultural theory: Critical investigations*. Sage.
- Grinnell Jr, R. M., & Unrau, Y. (2005). *Social work research and evaluation: Quantitative and qualitative approaches*. Cengage Learning.
- Hanafin, J. & Lynch, A. (2002). *Peripheral voices: Parental involvement, social class, and educational disadvantage*. British Journal of Sociology of Education, 23(1), 35-49.
- Hanneman, R. A. (1995). *Simulation modeling and theoretical analysis in sociology*. Sociological perspectives, 38(4), 457-462.
- Jensen, A. (1969). «How much can we boost IQ and scholastic achievement». Harvard Educational Review 39.

- Lizardo, O. (2004). *The cognitive origins of Bourdieu's habitus*. Journal for the theory of social behaviour, 34(4), 375-401.
- Louie, V. (2001). *Parents' Aspirations and Investment: The Role of Social Class in the Educational Experiences of 1.5 – and Second – Generation Chinese Americans*. Harvard Educational Review, 71(3), 438-475.
- Paloş, R. & Drobot, L. (2010). *The impact of family influence on the career choice of adolescents*. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2(2), 3407-3411.
- Paraskevopoulou-Kollia, E. A. (2008). *Methodology of qualitative research in social sciences and interviews*. Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology, 4(1).
- Riaño, Y., & Baghdadi, N. (2007). *Understanding the labour market participation of skilled immigrant women in Switzerland: The interplay of class, ethnicity, and gender*. Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale, 8(2), 163.
- Sianou Kyrgiou, E. (2010). *Stratification in higher education, choice and social inequalities in Greece*. Higher Education Quarterly, 64(1), 22-40.
- Sianou-Kyrgiou, E. (2012). *Gender, social inequalities and the transition of graduates to the labour market under crisis conditions*. Journal of Critical Studies in Business & Society, 3(1)
- Sianou Kyrgiou, E., & Tsiplakides, I. (2011). *Similar performance, but different choices: social class and higher education choice in Greece*. Studies in Higher Education, 36(1), 89-102.
- Theodoropoulos, D., Kyridis, A., Zagkos, C., & Konstantinidou, Z. (2014). *Brain drain” phenomenon in Greece: Young Greek scientists on their way to immigration in an era of “crisis”. Attitudes, opinions and beliefs towards the prospect of migration*. Journal of Education and Human Development, 3(4), 229-248.
- Tsamadias. C., & Prontzas, P (2011). *The Effect of Education on Economic Growth in Greece over the 1960 – 2000 period*. Journal: Education Economics.
- Tuckman, B. W. (1972). *Conducting educational research*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Van de Werfhorst, H. G., & Luijkx, R. (2010). *Educational field of study and social mobility: Disaggregating social origin and education*. *Sociology*, 44(4), 695-715.

Whiston, S.C. & Keller, B.K. (2004). *The influences of the family of origin on career development: A review and analysis*. *The Counseling Psychologist*, 32(4), pp. 493-568.

4.2 Β. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αθανασιάδου, Χ., Πετροπούλου, Σ., Μιμίκου, Γ. (2001). *Οι Συνθήκες της Γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα: 1980-2000*, Μελέτη, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, Αθήνα.

Αθανασίου, Λ. (2007). *Μέθοδοι και τεχνικές έρευνας στις επιστήμες της αγωγής*. Εφύρα.

Αραβαντινός, Π. (1856). *Χρονογραφία της Ηπείρου και των όμορων Ιλλυρικών χωρών*, τ. Β', Αθήνα, σ.107.

Αργυροπούλου, Χ. (2006). *Η Γυναίκα στην εκπαίδευση και η εκπαιδευτικός μέσα από λογοτεχνικά κείμενα*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, 11, 20-35.

Γιούλτσης, Β. (2000). *Γενική Κοινωνιολογία*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Γκότοβος, Α. Ε. (1983). *Η ποιοτική έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής*. Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Τόμος Β', σ. 199- 234. 48

Γούλας, Χρ., Ζάγκος, Χρ., Παϊζης, Ν., *Υποαμοιβόμενες και αναντίστοιχες με τα προσόντα των πτυχιούχων, οι θέσεις εργασίας Έρευνα ΚΑΝΕΠ – ΓΣΕΕ* Πηγή: <https://dimosio.gr/kanep-gsee-yproamoivomenes-kai-anantistoiches-me-ta-prosonta-ton-ptychiouchon-oi-theseis-ergasias/> (τελευταία πρόσβαση: 20/11/2020)

Δασούλας, Φ. (2009). *Αγροτικές κοινωνίες του ορεινού κόσμου κατά την Οθωμανική περίοδο. Ο γεωργικός κόσμος της «Χώρας Μετσόβου» (18ο – 19ο αιώνας)*. Ιωάννινα: Δ. Δ. Ιωάννινα

Ελ.Στατ. (2012). Διαθέσιμο στο:

https://web.archive.org/web/20130123125742/http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/General/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_02_F_GR.pdf (τελευταία πρόσβαση: 12/9/2020)

Ζάγκος, Χ., Κυρίδης, Α., & Φωτόπουλος, Ν. (2019). *Προσφυγική κρίση και σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές. Από τη συστημική κοινωνική ευπάθεια στη δομημένη ένταξη* (No. IKEE BOOK-2019-106). Κοινωνικό Πολύκεντρο.

- Τσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5826>
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κανελλοπούλου Κ., Μαυρομαρα Κ., Μητράκου Θ. (2004). *Εκπαίδευση και Αγορά Εργασίας: ΚΕΠΕ*
- Κασιμάτη Ρ, Παπαϊωάννου Μ, Γεωργούλας Σ, Πράνταλος Ι. *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Διόφαντος.
- Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυρίδης, Α. (1997). *Η Ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση και η πρόσβαση στο πανεπιστήμιο (1955 – 1985)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μάνη, Α. (2013). *Συναισθήματα και νοοτροπίες στους ήχους της μουσικής και στα βήματα του χορού: η πολιτισμική ζωή και η διαχείριση της στο Μέτσοβο: 17ος -20ος αιώνας*. Διδακτορική διατριβή, Ιωάννινα.
- Μαραγκουδάκη, Ελένη (1997) *Οι γυναίκες διδάσκουν και οι άνδρες διοικούν*, στο Δελιγιάννη, Βασιλική / Ζιώγου, Σιδηρούλα (επιμ.) *Φύλο και Σχολική Πράξη: Συλλογή Εισηγήσεων*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σσ.258-92
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2008). *Παλαιά και νέα Επαγγέλματα. Μια προσέγγιση από την πλευρά του φύλου*. Αθήνα: ΚΕΘΙ- CD.
- ΜΕ.Κ.Δ.Ε. (2020). Διαθέσιμο στο: <https://mirc.ntua.gr/natural-disasters-metsovo/metsovo> (τελευταία πρόσβαση: 12/9/2020)
- Μυλωνάς, Θ. (1982). *Η αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων μέσα από τους σχολικούς μηχανισμούς*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μώρη – Τσαμαδιά, Β. (2011). *Διερεύνηση της έμφυλης διάστασης σε επαγγέλματα αυξημένου κοινωνικού κύρους στον ελληνικό χώρο στους εκπαιδευτικούς της Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης του νομού Φθιώτιδας*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Ρόδος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Πατερέκα, Χ. (1986). *Βασικές έννοιες των Pierre Bourdieu και Jean – Claude Passerom*. Κυριακίδη Αφοι.

Πατινιώτης, Ν. (1996). *Κοινωνιολογική ταξινόμηση των επαγγελματιών: θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικά διλήμματα*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 91(91), 15-42. doi:<https://doi.org/10.12681/grsr.695>

Σακελλαρίου Μ. Β. (1990). *Ήπειρος 4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

Σακελλαρόπουλος, Σ. (2016). *Η μεταβολή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης στην Ελλάδα της κρίσης (2009 – 2014)*. Ανάκτηση πηγής: <http://spyrossakellariopoulos.com/keimenaDetails.php?nid=115> (τελευταία πρόσβαση: 14/9/2020)

Σιάνου-Κύργιου Ε. (2010) *Από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας. Όψεις των κοινωνικών ανισοτήτων*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σιάνου-Κύργιου Ε. (2006) *Εκπαίδευση και Κοινωνικές Ανισότητες. Η μετάβαση από τη Δευτεροβάθμια στην Ανώτατη Εκπαίδευση (1997-2004)*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σκαφιδάς, Β. (2016). *Ιστορία του Μετσόβου*. Αθήνα: Παπαζήση σ.19.

Τζαφέα, Ο. & Ε. Σιάνου-Κύργιου (2017). *Σχέδια και προσδοκίες των φοιτητών για τη μετάβαση από το πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας μετά την κρίση*. Στο Πρακτικά 2ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Εκπαίδευση και κοινωνία στην εποχή της κρίσης, Ρόδος, σ. 345-359.

Τομπαΐδης, Δ. (1982). *Η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη. Τρίτου, Μ. Γ. (2017). Μετσοβίτικα. Ιωάννινα: Έκδοση του Δήμου Μετσόβου.

Τσολακίδου, Ε. (1997). *Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων*. Αθήνα: Προσκήνιο.

Φραγκουδάκη, Α. (2004). *Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης σήμερα: Ερωτήματα για τη σχέση επιστήμης και κοινωνίας*. Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών.

Φραγκιουδάκη, Α (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση.

Χαρίσης, Β. (1992). *Μέτσοβο - Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*. Αθήνα: Μέλισσα.

Χιωτάκης, Σ. (1984). *Η Εισαγωγή της Κοινωνιολογίας στη Μ. Εκπαίδευση. Προσπάθεια ενός απολογισμού*. Σύγχρονη Εκπαίδευση.

Ψαροβασίλης, Τ. (1958). *Το Μέτσοβο*. Αθήνα: Εξωραϊστικός Σύλλογος Μετσόβου.

Ypodomes.com (2014). Διαθέσιμο στο: <https://web.archive.org/web/20150124173329/http://www.ypodomes.com/index.php/autokinitodromoi/uperaistikoi/egnadia-odos/item/25031> (τελευταία πρόσβαση: 12/9/2020).

5 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

5.1 Α. ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

A. Κοινωνικά χαρακτηριστικά

- Φύλο
- Ηλικία
- Οικογενειακή κατάσταση (παντρεμένος/η, παιδιά)
- Επάγγελμα πατέρα
- Επάγγελμα μητέρας
- Επάγγελμα συζύγου (εάν υπάρχει)
- Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα
- Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας
- Επίπεδο εκπαίδευσης συζύγου (εάν υπάρχει)
- Μηνιαίο εισόδημα οικογένειας

B. Σπουδές

- Αντικείμενο σπουδών
- Τμήμα
- Πανεπιστήμιο
- Δεύτερο πτυχίο
- Μεταπτυχιακές σπουδές (Μάστερ ή Διδακτορικό)
- Πόσα χρόνια συνολικά διήρκεσαν οι σπουδές σας στο πανεπιστήμιο;
- Πόσο υπολογίζετε ότι ήταν το συνολικό κόστος των σπουδών σας;

Γ. Εργασία

- Για ποιους λόγους αποφασίσατε να σπουδάσετε στο πανεπιστήμιο;
- Ποιες ήταν τότε, όταν εισαχθήκαμε στο πανεπιστήμιο, οι προσδοκίες για τη μελλοντική εργασία σας;
- Ποια πιστεύατε ότι θα ήταν η εργασία σας μετά τη λήψη του πτυχίου;
- Αν επιλέγατε τώρα, θα κάνατε τις ίδιες επιλογές;
- Αν όχι, τι σπουδές θα κάνατε και γιατί;
- Περιγράψτε με λεπτομέρεια **όλες τις εργασίες** που έχετε κάνει από τη λήψη του πτυχίου μέχρι σήμερα:
- -Πώς τη βρήκατε, ποια ήταν, πού και γιατί;
- -Για πόσο διάστημα και με ποια αμοιβή;
- -Πόσο καιρό κάνατε για να τη βρείτε;
- -Πόσο διάστημα μείνατε άνεργος/η;
- -Πιστεύετε ότι οι εμπειρίες που βιώσατε είναι παρόμοιες με των πτυχιούχων του 1985 από το ίδιο τμήμα; Αν όχι, γιατί;

Δ. Η σημερινή κατάσταση

Αυτό το διάστημα εργάζεστε ή είστε άνεργος/η;

Αν είστε άνεργος/η:

- Για πόσο διάστημα συμβαίνει αυτό;
- Σε ποιους λόγους αποδίδετε την ανεργίας σας;
- Πώς καταφέρνετε να επιβιώσετε;
- Είναι υποστηρικτικοί οι γονείς και η οικογένειά σας και πώς;
- Ποιος σας βοηθά οικονομικά;
- Μένετε με τους γονείς, σύντροφο/σύζυγο;
- Έχετε κάποια άλλα εισοδήματα κλπ.;
- Περιγράψτε μου μια τυπική μέρα, τι ακριβώς κάνετε;
- Ψάχνετε να βρείτε εργασία και με ποιον τρόπο;

Αν εργάζεστε ή έχετε εργαστεί:

- Ποια είναι ακριβώς η εργασία που απασχολείτε σήμερα ή στο παρελθόν;
- Κάνετε την εργασία αυτή με δική σας επιλογή ή την αποδεχτήκατε αναγκαστικά, επειδή ήσασταν άνεργος/η;
- Η εργασία σας είναι στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα;
- Ποιο είναι το καθεστώς απασχόλησης, ασφάλισης και ποιο το μηνιαίο εισόδημα;

Ε. Σχέση εργασίας – προσόντων / πτυχίου

- Είναι το πτυχίο του Πανεπιστημίου απαραίτητο για την πρόσληψη στη θέση που εργάζεστε;
- Ποια ιδιαίτερα προσόντα απαιτούνταν;
- Είναι χρήσιμες γι' αυτή οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκτήσατε στο Πανεπιστήμιο;
- Είστε ευχαριστημένος/η από την εργασία αυτή; Ναι ή όχι και γιατί;
- Η εργασία αυτή είναι κατά την αντίληψή σας κατώτερη ή άξια των προσόντων σας;
- Σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο πανεπιστήμιο σχετίζονται με τη σημερινή εργασία σας;
- Οι ασκούντες την εργασία σε προηγούμενες δεκαετίες είχαν πτυχίο πανεπιστημίου;
- Εάν πιστεύετε ότι έχει αλλάξει η κατάσταση, σε ποιους λόγους οφείλεται αυτό κατά τη γνώμη σας;
- Γνωρίζετε πτυχιούχους με το ίδιο πτυχίο, όμοια προσόντα που απασχολούνται σε εργασίες πολύ καλύτερες, ως προς τις απολαβές, το κύρος και τις προοπτικές καριέρας, από τη δική σας; Αν ναι, πού οφείλεται αυτή η διαφορά;

ΣΤ. Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο ως επένδυση για ένταξη στην αγορά εργασίας

- Πιστεύετε γενικά ότι οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο έχουν επηρεάσει συνολικά την προσωπική και την επαγγελματική σας πορεία; Σε ποιο βαθμό, πώς και γιατί;
- Ποια είναι η γενική σας εκτίμηση, όταν εξετάζετε σήμερα το χρόνο που διαθέσατε για τις σπουδές στο πανεπιστήμιο, σε σχέση με την επαγγελματική σας κατάσταση;

- Ήταν μια χρήσιμη επένδυση; Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι σπουδές σας προσέφεραν χρήσιμες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες για την αγορά εργασίας;
- Ποια θα ήταν για σας η πιο ικανοποιητική εργασία με βάση τα προσόντα σας;
- Πώς θα μπορούσατε να εξασφαλίσετε αυτή την εργασία;
- Από ποιους παράγοντες πιστεύετε ότι εξαρτάται;
- Χρειάζεται να διευρύνεται το δίκτυο των γνωριμιών σας;
- Χρειάζεται πολιτικό μέσο; Ατομική προσπάθεια; Κάτι άλλο και τι ακριβώς;
- Χρειάζεται να αποκτήσετε επιπλέον προσόντα;
- Ποια είναι η γνώμη σας για τη δια βίου εκπαίδευση;
- Θα μπορούσατε να κάνετε εκ νέου σπουδές για να βρείτε ευκολότερα δουλειά; Τι σπουδές θα κάνατε;

Z. Σχέδια για το μέλλον

- Ποια είναι τα επαγγελματικά σχέδιά σας για το μέλλον;
- Θα προσπαθήσετε να διατηρήσετε τη συγκεκριμένη εργασία ή σκοπεύετε να επιδιώξετε την εξεύρεση μιας άλλης; Για ποιους λόγους;
- Έχετε σκεφτεί να αναζητήσετε εργασία στο εξωτερικό; Αν όχι, γιατί; Αν ναι, πού και γιατί;
- Έχετε σκεφτεί να αλλάξετε πόλη και γιατί;
- Έχετε σκεφτεί να κάνετε μια άλλη δουλειά και ποια ακριβώς; Γιατί;
- Πιστεύετε ότι η κρίση έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξεύρεση εργασίας και την επαγγελματική σας διαδρομή; Γιατί;
- Όπως έχετε διαπιστώσει οι ερωτήσεις έχουν επίκεντρο τις εμπειρίες που βιώσατε κατά τη μετάβαση από το πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας. Ποιες από αυτές τις εμπειρίες θεωρείτε ότι ήταν οι πιο αρνητικές και ποιες οι πιο θετικές;

H. Επιστροφή στο Μέτσοβο

- Γιατί επιστρέψατε στο Μέτσοβο;
- Έπαιξε ρόλο κατά τη γνώμη σας στην αναζήτηση και εξεύρεση εργασίας το γεγονός ότι ο τόπος μόνιμης κατοικίας σας, δηλαδή το Μέτσοβο είναι μια τουριστική περιοχή;

- Παίζει κάποιο ρόλο στην καταπολέμηση της ανεργίας των πτυχιούχων το γεγονός ότι είναι τουριστική περιοχή;
- Πιστεύετε ότι παρέχει στους νέους πτυχιούχους εργασίες εξεύρεσης εργασίας; Ναι ή όχι και γιατί;
- Σκεφτήκατε να αλλάξετε τόπο κατοικίας για εξεύρεση εργασίας; Αν ναι, γιατί δεν το κάνατε;
- Έχετε να προσθέσετε κάποια σχόλια για ζητήματα που οι ερωτήσεις δεν τα θίγουν και τα θεωρείτε σημαντικά;

5.2 Β. ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων – απαντήσεων σχετικά με τους βασικούς άξονες του οδηγού συνέντευξη

A/A	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ (ΕΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ)	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ (ΕΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ)
1	A	41	Ναι (εσωτ.)	Ξυλουργός	Οικιακά	Ιδιωτικός υπάλληλος	Ούτε δημοτικό	Δημοτικό	Μεταπτυχιακό
2	A	42	Ναι (εξωτ.)	Συνταξιούχος οδοντίατρος	Συνταξιούχος νηπιαγωγός	-	Πανεπιστήμιο	Πανεπιστήμιο	-
3	A	29	Ναι (εξωτ.)	Δημόσιος Υπάλληλος	Νοσηλεύτρια	-	KATE	Σχολή 2ετούς	-
4	A	45	Όχι	Συνταξιούχος	Οικιακά	Δημόσιος υπάλληλος	Ούτε δημοτικό	Ούτε δημοτικό	Μεταπτυχιακό
5	A	38	Ναι (εσωτ.)	Συνταξιούχος αυτοκινητιστής	Συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος	Ελεύθερος επαγγελματίας	Λύκειο	Σχολή 2ετούς	ΤΕΙ
6	Γ	32	Όχι	Ιδιωτικός	Οικιακά	Ηλεκτρολόγο	Δημοτικό	Δημοτικό	Λύκειο

				υπάλληλος		ς			
7	Γ	29	Ναι 2 (εσωτ.)	Ελεύθερος επαγγελματίας	Οικιακά	-	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	-
8	Γ	32	Ναι 2 (εσωτ.)	Ελεύθερος επαγγελματίας	Συνταξιούχος νηπιαγωγός	Αρχιτέκτονας	Λύκειο	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό
9	Γ	45	Ναι (εξωτ.)	Συνταξιούχος ράφτης	Συνταξιούχος μοδίστρα	-	Δημοτικό	Δημοτικό	-
10	Γ	33	Όχι	Συνταξιούχος ελεύθερος επαγγελματίας	Οικιακά	Ελεύθερος επαγγελματίας	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Λύκειο
11	Γ	35	Ναι (εσωτ.)	Συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος	Οικιακά		Δημοτικό	Λύκειο	-
12	Γ	42	Ναι (εσωτ.)	Συνταξιούχος ελεύθερος επαγγελματίας	Οικιακά	Κτηνίατρος	Γυμνάσιο	Λύκειο	Πανεπιστήμιο

